

ZABIĆ
[[DOMINUJĄCEGO]]
MIĘŻCZYZNĘ

Instytut Andrei Wolf
Akademia Jineologii

SPIS TREŚCI

0. Kilka słów od tłumaczek	4
1. O nas.....	8
• Wprowadzenie do Instytutu imienia Andrei Wolf oraz grupy roboczej „Zabić Mężczyznę”	
2. Dlaczego ta broszura?	10
• Wprowadzenie w tematykę i zawartość tej broszury	
3. Czym jest Patriarchat?.....	12
• Definicja Patriarchatu	
• Neolityczne i Matriarchalne społeczeństwa jako przykłady alternatyw	
• Przewroty płciowe w historii	
• Patriarchat w naszych życiach i emocjach	
• Kształty opresji, kształty oporu	
4. Pochodzenie i kontekst teorii ‘Kuştina Zilam’ w Ruchu Wyzwolenia Kurdystanu	22
• Armia Kobiet	
• Teoria Separacji	
• Ideologia Wyzwolenia Kobiet	
• Partia Kobiet	
• Hevjiyana Azad / Wolne Wspólne Życie	
5. ‘Kuştina Zilam’ - Zabić [Dominującego] Mężczyznę.....	29
• Ramy teoretyczne, praktyka i dyskusje zainicjowane przez Abdullaha Öcalana	
• Dlaczego zabijać mężczyznę?	
• Separacja w celu zbudowania wolnej jedności	
• Przekształcanie mężczyzny – programy edukacyjne	
• Przekształcanie mężczyzny – ciągła walka	
6. Wola Zmiany	40
7. . Bunt przeciwko patriarchalnym rodzajom męskości. Kroki ku wolności	44
• Prometeusz	
• Rybacy z St. Jean de Luz (Kraj Basków)	
• Thomas Sankara (Burkina Faso)	
• Przykłady towarzyszy z Ruchu Wyzwolenia Kurdystanu: Şehîd Fikrî Baygeldi, Şehîd Qadir Usta (Ereb) oraz Şehîd Atakan Mahir	
8. Refleksje po edukacji mężczyzn.....	51
a) Studia przypadków:	
• Studium przypadku 1: Refleksje nad reakcjami międzynarodowych towarzyszy	
• Studium przypadku 2: Przemyślenia na temat odpowiedzi towarzyszy z Rożawy	
• Studium przypadku 3: Wywiady z robotnikami w mieście Qamişlo w Rożawie	
b) Doświadczenia programów edukacyjnych w Rożawie:	
1 - Region Kobanê (2019)	
2 - Region Cizîre (2020)	
9. Wnioski.....	58
+ Słowniczek	
+ Bibliografia / Dalsza Lektura	

o. KILKA SŁÓW OD TŁUMACZEK

Przekazujemy do rąk polskich czytelniczek i czytelników ważną i inspirującą lekturę, przygotowaną przez Instytut Andrei Wolf, będący częścią Akademii Jineoloji, która znajduje się na terenie Północno-Wschodniej Syrii. W polskich ruchach walczących o sprawiedliwość społeczną w duchu antyautorytarnym widzimy ogromną potrzebę głębokiego namysłu i pracy nad opisanym tutaj zagadnieniem toksycznej czy też dominującej męskości. Wiele problemów, z którymi borykamy się na co dzień w naszym dążeniu do zmiany, wynika z braku dogłębnej analizy wpływu patriarchy na nasze osobowości, relacje i sposoby organizacji. Oraz braku narzędzi, żeby przekroczyć te ograniczenia. Wierzmy, że lektura tej broszury może wskazać konstruktywny kierunek rozwoju dla nas wszystkich.

Tłumaczyliśmy tę broszurę z języka angielskiego, pozostając w bliskim kontakcie z autorkami tekstu, żeby zachować jak największą wierność przekazanej treści do oryginalnej intencji.

W czasie tłumaczenia napotkaliśmy rozliczne problemy związane z nieprzekładalnością wielu terminów na język polski. Częściowo trudność ta wynikała ze specyfiki Ruchu Wyzwolenia Kurdystanu (dalej opisywanego jako *ruch*), który w czasie ponad 40 lat swojego istnienia stworzył własną filozofię i unikalny język, który ją opisuje.

Niektóre słowa, które w naszym kontekście mają określone znaczenie, ruch kurdyjski używa w innym znaczeniu. Warto dodać, że większość pojęć, które wypracował *ruch*, ma swoje źródło w tureckim czy arabskim. Ten ostatni miał ogromny wpływ na kształtowanie się świadomości i kultury na Bliskim Wschodzie. Przykładem tego mogą być takie słowa jak *naród* [*natev*], który ruch kurdyjski używa zupełnie rozłącznie od ideologii państwowej czy nacjonalistycznej, bardziej w rozumieniu grupy ludzi mieszkających na jednym terenie, dzielących wspólny język i kulturę, czy *demokracja* - która tutaj nie ma znaczenia: systemu politycznego wypracowanego na Zachodzie, ale raczej demokracji radykalnie bezpośredniej, która łączy wszystkie grupy zamieszkujące dany teren oraz zapewnia im samorządność i zachowanie własnej kultury w ramach większej wielokulturowej całości opartej o rewolucyjne założenia.

Inny problem stanowią terminy ukute przez *ruch*, których odpowiednik naturalnie nie istnieje w naszym języku, a które stanowią o istocie filozofii *ruchu*. Tłumaczenie tych terminów, które tutaj proponujemy, należy traktować jako wstęp do dyskusji na ten temat w poszukiwaniu lepszych określeń. Omówimy tutaj kilka najważniejszych przykładów.

Podstawą relacji wewnątrz ruchu kurdyjskiego jest zasada **hevalti**, pochodząca od słowa *heval* [przyjaciel]. Słowo to, w ciągu 40 lat działania *ruchu*, zyskało nowe pogłębione znaczenie. Jest to dużo więcej niż tradycyjnie rozumiana indywidualna przyjaźń. Więcej niż przyjaźń oparta o wspólne rewolucyjne działanie. Oznacza ona głęboki wzajemny szacunek, zaufanie i odpowiedzialność za osoby, z którymi podejmujemy walkę, niezależnie od tego, czy te osoby są nam osobiście bliskie, czy je lubimy czy widzimy je pierwszy raz w życiu, a może nawet nigdy ich nie spotkałyśmy. Relacja ta, oparta na miłości i wspólnym celu, jest podstawowym wymogiem zbudowania silnego masowego ruchu, który ma rewolucyjne dążenia i metody. Ponieważ *hevalti* nie jest oparte o osobiste relacje, lecz o relację wspólnotową, wynikającą z przynależności do ruchu, umożliwia to wspólne działanie w najtrudniejszych warunkach, niezależnie od różnic charakteru czy poglądów. Co nie oznacza, że w *ruchu* nie ma osobistych czy grupowych problemów wynikających z wzajemnych relacji – ale *ruch* wypracował wiele metod, które umożliwiają pracę nad tymi problemami, przede wszystkim poprzez pracę nad własnym charakterem. Dzięki temu osoby nie odchodzą z *ruchu* w wyniku wewnętrznych konfliktów, ani też *ruch* nie rozpada się nawet w wyniku silnych tarć i różnic poglądów.

Innym wartym odnotowania terminem jest ideał **Welatparezi** – obrony ziemi i miłości do swojej ziemi. W Polsce (i generalnie na Zachodzie) większość osób o lewicowych poglądach odrzuca przywiązanie do kraju, jako element nierozzerwalnie związany z nacjonalizmem i tradycyjnym oraz prawicowym systemem wartości. Ucząc się od ruchu kurdyjskiego, widzimy jak wielką stratą dla ruchów rewolucyjnych jest zawłaszczenie tych wartości przez ruch

narodowy. Mogłybyśmy czerpać inspirację z ruchów rdzennych, odbudowywać powiązania z ziemią rodzinną [*homeland*] i odzyskać własną kulturę nie w rozumieniu kultury patriotycznej czy narodowej, ale kultury ludowej. Niezależnie od tego, co wmawiają nam na lekcjach historii, większość naszych rodzin pochodzi ze wsi, z uciskanej ludności chłopskiej, która wszędzie na świecie kultuwyje przywiązanie do ziemi, do rytuałów powiązanych z porami roku i kanonu wartości etycznych służących ochronie życia wspólnoty. Tak jak Zapatystki, Mapucze, Aborygeni, i setki innych ludów rdzennych na wszystkich kontynentach, mogłybyśmy budować naszą tożsamość rewolucyjną również w oparciu o miłość do ziemi, która jest naszą Matką i bez której nie istnieje życie. Nie oznacza to odrzucenia ideałów walki międzynarodowej [ponad granicami]. W modelu proponowanym przez ruch kurdyjski internacjonalizm jest rozumiany jako wspólna walka na rzecz globalnej rewolucji, która jest zakorzeniona w lokalnej kulturze i opiera się o lokalne walki, ruchy i metody organizacji.

Inne trudne do przetłumaczenia terminy, które pojawiają się w tej broszurze, to *Kuştina Zilam* [Zabicie Dominującego Mężczyzny], *Hevjiyana Azad* [Wolne Wspólne Życie] czy *Şkestina Cins* [Przewrót Płciowy – w j. angielskim przetłumaczony jako: *Gender Rupture*]. Terminy te są dokładnie wyjaśnione w broszurze, nie będziemy więc tutaj wchodzić w szczegóły. Liczymy jednak na to, że w ramach dyskusji dookoła tych idei, wyłonią się lepsze propozycje ich tłumaczenia na język polski.

Trzecim typem trudności, z którymi mierzyłyśmy się jako tłumaczki, jest zawłaszczenie i skompromitowanie wielu terminów przez ustrój komunistyczny [socrealistyczny] w Polsce. Z tego powodu brakuje nam podstawowych terminów na określenie osób i relacji między osobami, które podejmują rewolucyjną walkę. Nasz rewolucyjny słownik jest bardzo ubogi i częściowo przestarzały. Brak nam neutralnych lub nie kojarzących się z owym minionym ustrojem lub z drugiej strony patriotyzmem nacjonalistycznym określeń na:

towarzysza/towarzyszkę walki [j.ang.: *comrade*], bojownika/bojowniczkę [*militant*], internacjonalistę/internacjonalistkę [*internationalist*], lud [*people*], poległą/poległego [w kurd. *Şehid* – co dosłownie oznacza męczennika, w ang. *fallen* lub *martyr*]. Ze zdumieniem zdałyśmy sobie sprawę z tego, że w języku polskim nie istnieje słowo, które opisuje relację opartą o wspólną walkę [*comradeship*]. Tu tłumaczymy to jako przyjaźń rewolucyjną, co jednak nie oddaje istoty takiej relacji. Używamy też terminów towarzysz/ka, lud, czy bojownik/czka, zdając sobie sprawę z tego, że dla wielu polskich czytelniczek będzie to stanowić trudność a może nawet zaporę w przyswojeniu treści broszury bez negatywnego nastawienia.

Ruch Wyzwolenia Kurdystanu w początkowych latach swojego istnienia inspirował się ideologią marksistowską, oraz socjalistycznymi, antykolonialnymi ruchami i walkami narodowo-wyzwoleńczymi. Na początku lat dwutysięcznych, lider ruchu, Abdullah Öcalan, dokonał zwrotu w swojej ideologii, nadając nowy kierunek całemu *ruchowi*. Inspirując się m.in. pismami anarchistycznymi i feministycznymi i ewaluując porażkę wielu ruchów socjalistycznych w realizowaniu ideologii wyzwolenia ludowego, odrzucił zarówno marksizm, jak i ideę walki o własne państwo. W swojej analizie zrozumiał również, że podstawą wszelkich opresji jest patriarchy i że kluczowym elementem dla wyzwolenia ludzkości, jest wyzwolenie kobiet. Nowy paradygmat *ruchu* oparto więc o wyzwolenie i emancypację kobiet, ekologię (zmianę relacji ludzi z naturą) i radykalnie rozumianą demokrację. Jednak słownik *ruchu*, który powstawał już 20 lat wcześniej, nadal nosi w sobie wiele elementów pochodzących ze słownika komunistycznego. Socjalizm jest tu rozumiany nie poprzez jego państwowe realizacje (np. w ZSRR czy Chińskiej Republice Ludowej), a poprzez jego założenia: wolność ludzi do samoorganizacji, przy zadbanie o dobro społeczne.

Jako osoby pochodzące z kraju doświadczonego przez okupację sowiecką, w którym komunizm jest postrzegany jako system totalitarny, rozumiemy

ogromny problem, jaki wynika z takiego zestawu odniesień i skojarzeń. W Polsce słowa *komunizm* i *socjalizm* są używane jako obelga, a określenie *marksizm kulturowy* ma na celu kompromitację niewygodnych ideologii (takich jak ruch LGBTQI+ czy nawet feminizm). Rozumiemy potencjalną niechęć u czytelnika czy czytelniczki do skompromitowanych w naszym kraju terminów komunistycznych czy odniesień do socjalizmu. Na pierwszy rzut oka niektórych odstraszać mogą wpływy marksistowskie na ruch kurdyjski (np. to, że *ruch* ten organizuje się poprzez przynależność do partii, wanguardyzm i związane z tym hierarchie). Tym niemniej *ruch* ten dokonuje ciągłych samoanaliz i przeobrażeń, odbudowuje się za każdym razem na nowo, stawiając kolejne kroki w drodze do wolności. Nowy Paradygmat, w którym rola i sytuacja kobiet są dla tego *ruchu* kwestiami centralnymi, jest tego najlepszym dowodem.

Byłoby więc ogromną stratą odrzucenie doświadczeń, analiz i wiedzy ruchu kurdyjskiego z powodu języka, który nam kojarzy się ze skompromitowaną formą ideologii komunistycznej. Rewolucja w Północno-Wschodniej Syrii (popularnie zwanej Rożawą), nie jest ani anarchistyczna, ani komunistyczna. Jest jedyna w swoim rodzaju. Pełna sprzeczności i wyzwania, gdyż postępową ideologią *ruchu* ściera się tu z kulturą opartą o klanowe wartości zbudowane np. wokół islamu czy innej z obecnych tu religii (oczywiście rewolucja jest też pod ciągłym naciskiem atakującej Turcji, reżimu syryjskiego i Daış, oraz polityki światowych mocarstw). W porównaniu jednak do tego, jak wygląda obecna sytuacja radykalnej lewicy na Zachodzie, rewolucja w Rożawie jest realnym szeroko zakrojonym społecznym eksperymentem, z którego możemy się ogromnie dużo nauczyć.

Problem braku języka rewolucyjnego w języku polskim pokazuje, jak bardzo nasze codzienne działania odbiegają od wizji rewolucji jako realnego celu, do którego powinniśmy dążyć.

Jako ruchy, które dążą do radykalnie rozumianej sprawiedliwości społecznej (atypatriarchalnej, antykapitalistycznej, antyautorytarnej), musimy sobie odpowiedzieć na pytanie, czy rewolucja jest horyzontem naszej walki. Jeśli nasza odpowiedź jest twierdząca, potrzebujemy stworzyć język, który opíše te dążenia. Musimy odzyskać terminy i idee przejęte przez ruch narodowy i skompromitowane przez komunizm lub stworzyć nowe. Rewolucja nie jest możliwa bez stworzenia języka i kultury rewolucyjnej.

Pierwszym krokiem w tym kierunku może i powinna być samoorganizacja kobiet oraz zabicie dominującego mężczyzny, zarówno w nas samych jak i w naszych sposobach myślenia i organizowania się.

W ruchu kurdyjskim jedną z metod zmiany podejścia do rozumienia przeszłości, odtworzenia połączenia z historiami walki przeciwko dominującemu systemowi w poszukiwaniu rewolucyjnego sposobu myślenia i rozumienia jest Jineolojî – z której pochodzi niniejsza broszura.

Liczymy na to, że znajdziecie w tej broszurze wiele inspiracji, że będzie ona początkiem dyskusji i organizowania się na szeroką rewolucyjną skalę.

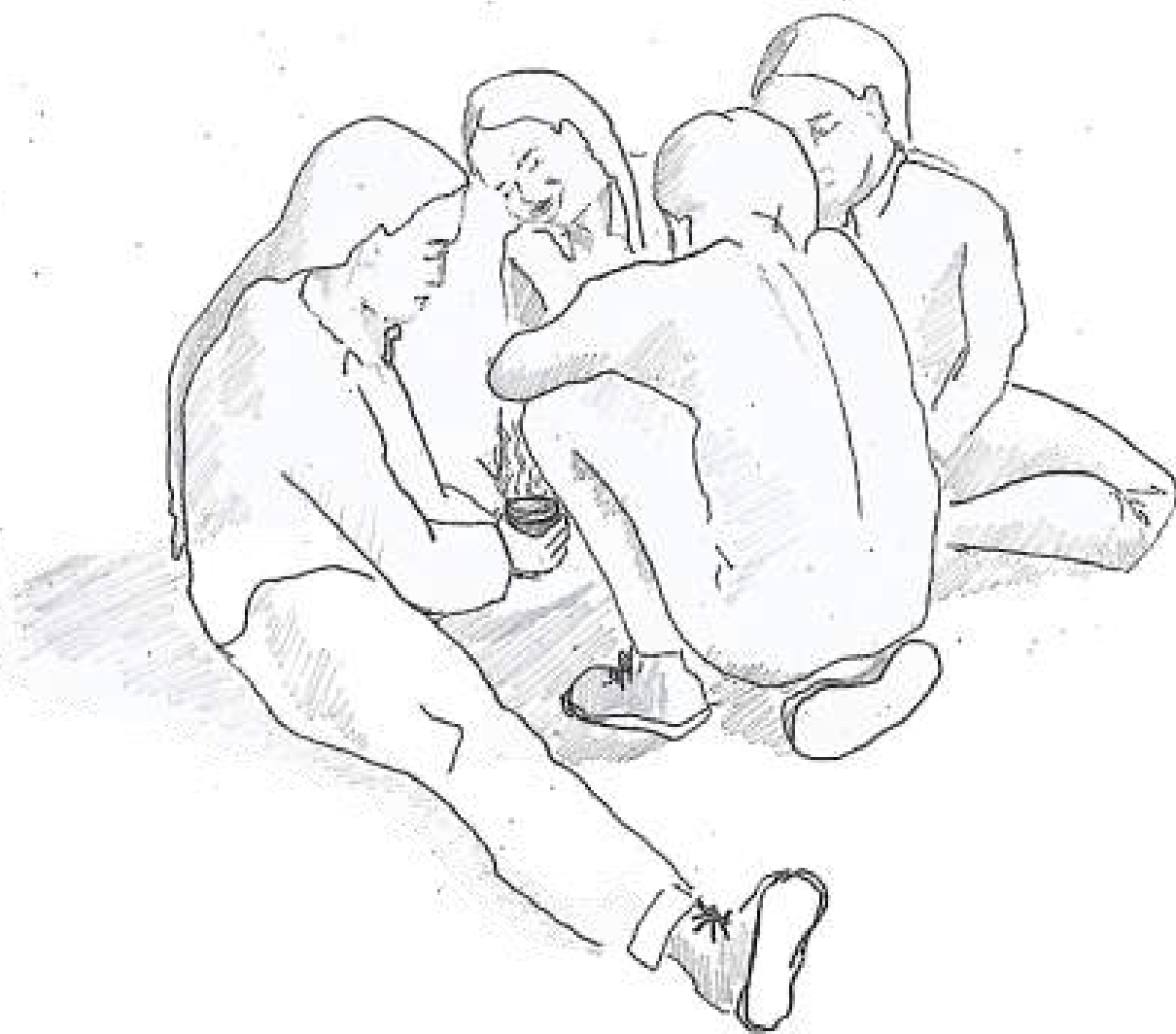
Z rewolucyjnymi pozdrowieniami

Tłumaczki
Luty 2022

PS. Jeśli macie propozycje na alternatywne tłumaczenie wspomnianych tutaj terminów (lub innych, które pojawiają się w broszurze), piszcie do nas na:

zabicmezczyzne@riseup.net

1. O NAS

WPROWADZENIE DO INSTYTUTU IM. ANDREI WOLF ORAZ GRUPY ROBOCZEJ „ZABIĆ MĘŻCZYZNĘ”

Praca ta powstała w efekcie dyskusji nad tym, jak przezwyciężyć patriarchalną mentalność, a w szczególności jak przekroczyć i zmienić schematy patriarchalnych zachowań tak u naszych towarzyszy jak i u mężczyzn w ogóle. Praca tej grupy roboczej rozpoczęła się na wiosnę 2018 roku w Instytucie Andrei Wolf w Rożawie. Kontynuowano ją do zimy 2020. Uczestniczyły w niej kobiety przybyłe do Rożawy jako internacjonalistki z Południa, Wschodu i Północy Europy.

Wszystkie borykałyśmy się z przypadkami seksizmu w naszych różnych lewicowo-rewolucyjnych kolektywach, które pokazały nam potrzebę pogłębienia naszej walki przeciwko seksizmowi i patriarhatowi. Zarówno w politycznych jak i osobistych relacjach, w naszych organizacjach, kolektywach i społeczeństwie. Nasze dyskusje w Instytucie Andrei Wolf stały się okazją do jakże potrzebnego głębszego wglądu w koncepcje Ruchu Wyzwolenia Kobiet w Kurdystanie oraz w metody stosowane w procesie rewolucyjnym w Północno-Wschodniej Syrii.

Instytut Andrei Wolf jest częścią **Akademii Jineoloji¹**. Jego celem jest budowanie połączeń i wymiana wiedzy na temat historii kobiet oraz ogólnościowej walki o budowanie wolnego życia i wolnych społeczeństw. W Rożawie Akademia Jineoloji powstała jako część rewolucji. Instytut znajduje się na terenie Autonomicznej Administracji Północno-Wschodniej Syrii i działa jako ogólnościowa sieć.

Instytut Andrei Wolf został nazwany imieniem Şehîd² Ronahî - Andrei Wolf z Niemiec. Rewolucjonistki, która włączyła się w walkę wyzwolenczą Kurdystanu. Şehîd Ronahî poległa na terenie Botan w Północnym

Kurdystanie 23 Października 1998 roku.

Jineoloji powstała ze słowa *jin* – w języku kurmanjî oznaczającego kobietę (ma wspólne korzenie ze słowem *jiyan* – życie) oraz greckim *logos* – oznaczającym wiedzę, naukę. *Jineoloji* oznacza naukę kobiet i życia. Zaproponował ją Abdullah Öcalan jako alternatywną naukę i metodologię kobiet, która może dostarczyć wiedzę i analizy potrzebne dla wyzwolenia kobiet i społeczeństwa.

Akademie *Jineoloji* powstały we wszystkich czterech częściach Kurdystanu, oraz w kilku innych krajach na świecie, a w planach jest ich więcej. W Północno-Wschodniej Syrii, *Jineoloji* jest częścią rewolucji ludowej, w której kobiety są awangardą. *Jineoloji* jest nauką i metodą rozumienia świata, znajdowania prawdy i wyzwolenia kobiet. Czerpie ona z pierwszej kobiecej rewolucji, rewolucji neolitycznej w Mezopotamii, kolebce cywilizacji. *Jineoloji* czerpie także z doświadczeń oporu Kurdyjskiego Ruchu Kobiet oraz jest spadkobierczynią kobiecych i feministycznych walk na całym świecie.

Aby kobieca rewolucja mogła zwyciężyć, *Jineoloji* stara się być źródłem wiedzy oraz uczyć się rozwiązywania problemów kobiet i społeczeństwa. Od 2017 kilka centrów badawczych, które realizują te cele, zbudowano w takich miejscach jak Afrin, Derik, Manbij, Kobane i Heseke. Fakultet *Jineoloji* znajduje się też na Uniwersytecie Rożawy. Istnieją grupy robocze *Jineoloji*, projekty i instytucje w wielu krajach, np. *Jineoloji* Research Centre w Belgii czy *Jineoloji* Magazine wydawany w Turcji i północnym Kurdystanie.

1 Termin *jineoloji* [czyt. zineoloji] pochodzi od słów *jin* [kobieta, czyt. zyn] oraz *jiyan* [życie, czyt. żyjan], które wywodzą się z praindoeuropejskiego korzenia *genā. Z tego samego korzenia wywodzi się słowo „żena”, wcześniej oznaczające w języku polskim kobietę (które obecnie występuje jako „żona” w odniesieniu do kobiety zamężnej) oraz „życie”. Wspólny korzeń tych słów znajdziemy również w większości słowiańskich języków: w serbskim, macedońskim i bułgarskim: ‘жена’, ‘живот’, w słowackim, czeskim, bośniackim, chorwackim, : ‘žena’, ‘život’, w rosyjskim: ‘женщина’, ‘жизнь’ itd.

2 Wyjaśnienia podkreślonych wyrazów szukaj w słowniczku

2. DLACZEGO POWSTAŁA TA BROSZURA?

WPROWADZENIE W TEMATYKĘ I ZAWARTOŚĆ TEJ BROSZURY

„Nie chodzi o analizowanie jednostki, ale społeczeństwa, nie momentu, ale historii.”

- Abdullah Öcalan

Zagadnienie wyzwolenia kobiet jest i było fundamentalną kwestią wielu walk i ruchów na całym świecie. Kobiety edukowały się, organizowały i mobilizowały wspólnie by przeciwdziałać męskiej dominacji i przemocy patriarchalnej. Podczas gdy kobiety kwestionowały patriarchalne role i rozwijały świadomość, wyłoniła się także potrzeba aby również mężczyźni wzięli odpowiedzialność za walkę o przezwycięzenie własnej patriarchalnej mentalności.

W tej broszurze przyjrzymy się koncepcji *Kuştina Zilam* („Zabić Mężczyznę”, czy „Zabić Dominującego Mężczyznę”), pochodzącej z Kurdyjskiego Ruchu Wyzwoleńczego, której celem jest *Veguhartina Zilam* („Przemiana/Transformacja Mężczyzny”). Przyjrzymy się historii tej koncepcji, kontekstowi, w którym powstała i jej znaczeniu dla rewolucji. Przyjrzymy się też pracy bell hooks nad feminizmem i męskością oraz innym feministycznym perspektywom, by odnaleźć wspólne wątki i lekcje.

Coraz więcej ruchów społecznych z szerokiego spektrum zauważa, że jeśli nie przekroczymy patriarchy, który żyje w nas wszystkich, cały pozostały rewolucyjny wysiłek zakończy się porażką. To oznacza, że musimy rzucić wyzwanie wartościom patriarchalnym i rolom, z którymi wyrosły/liśmy w systemie i nosimy w sobie od tamtej pory. To dotyczy mężczyzn ale także kobiet, oraz wielu innych form ekspresji płci społecznej, które od zawsze istniały na całym świecie, włączając w nie tożsamości **LGBTIQ+**. W obrębie tej tematyki skupimy się na transformacji mężczyzn, różnych rolach w tym procesie oraz relacjach między płciami.

Te kwestie polityczne są zawsze głęboko osobiste i mają źródła w najmniejszych i najbardziej intymnych momentach. Dzień po dniu mierzymy się z mężczyznami nie potrafiącymi traktować nas z szacunkiem jako przyjaciółki czy towarzyski lub kochać nas w zdrowy sposób. Żyjemy w zagrożeniu przemocą patriarchalną, często, a nawet częściej ze strony osób nam najbliższych. Mężczyźni nawet mniej są w stanie kochać siebie samych lub siebie nawzajem. Często bezsilnie przyglądamy się, jak ktoś wymierza tę przemoc w siebie samego. Wzrost samobójstw w ostatnich latach jest ostateczną ekspresją tego problemu. Według WHO, w 2016 samobójstwo było drugą wiodącą przyczyną zgonów na świecie wśród mężczyzn w wieku 15-29 lat, częstszą niż przemoc międzyludzka a rzadszą jedynie od wypadków drogowych. Średnio dwa razy więcej mężczyzn niż kobiet na świecie targa się na własne życie.³

Nasze społeczności i społeczeństwa znajdują się w kryzysie, na który nie znamy jeszcze lekarstwa. Samobójstwo ukochanego towarzysza w kolektywie, w którym niektóre z nas się organizowały, uświadomiło nam ogrom tego uniwersalnego bólu. Odkryłyśmy, że brakuje nam metod pracy z tym tematem w taki sposób, by przy okazji nie dochodziło do zniszczenia politycznych struktur, obwiniania kobiet czy sprawiania, że ludzie odchodzą.

Motywacja stojąca za napisaniem tej broszury pochodzi raczej z osobistych doświadczeń i emocji niż teorii i ideologii. Ideologia i organizowanie się dają sposoby na upolitycznienie doświadczeń i uczuć oraz

3 World Health Organisation: Suicide in the world: Global health estimates; 2019 <https://apps.who.int/iris/handle/10665/326948>

przetworzenie ich w coś pozytywnego. Potrzebujemy uwspólnionych perspektyw aby nadawały kierunek naszej wspólnej walce.

Patriarchat nie jest domeną tylko mężczyzn. Patriarchalne zachowania pojawiają się u wszystkich płci. Ponieważ struktury władzy bazują na dominacji mężczyzny nad kobietą, te zachowania spotykamy głównie u mężczyzn i u nich są one również bardziej niebezpieczne. Ale mężczyźni mają także potencjał aby je pokonać i znaleźć inne formy interakcji ze światem. Mężczyźni mogą rozpocząć „zabijanie dominującego mężczyzny” w sobie samych. To określenie nie jest dosłowne. W rzeczywistości jest czymś przeciwnym do aktu samodestrukcji – oznacza proces ratowania siebie. Z pewnością oznacza to długą i ciężką drogę. To oczywiste, że potrzebujemy narzędzi.

Ruchy feministyczne miały swój fundamentalny wkład w definiowanie patriarchy i stawianie mu oporu. bell hooks i inne osoby dokonały postępu w tych analizach, krytykując niedociągnięcia i otwierając dyskusję na wpływ, jaki patriarchat wywiera na mężczyzn. Od późnych lat 80tych, Abdullah Öcalan, lider PKK, który został uwięziony w efekcie bezprawnej operacji tajnych służb w lutym 1999, w ramach swojej ideologii wyzwolenia postulował potrzebę zmiany mężczyzn aby zbudować wolne społeczeństwo. Tam właśnie pojawił się koncept *Kuştina Zilam*. Ruch Kobiet Kurdystanu zgromadził niezwykle cenną pulę doświadczeń podczas przekuwania tych idei w praktykę w kontekście walki. Lekcje i wgląd w te doświadczenia, mosty, które możemy zbudować, inspiracje, które możemy z nich czerpać mają potencjał, by dokonać zmiany w naszych ruchach i naszych życiach.

3. CZYM JEST PATRIARCHAT?

DEFINICJA PATRIARCHATU

Patriarchat jest potocznie rozumiany jako „rządy mężczyzn”. W rzeczywistości jest to o wiele bardziej skomplikowany i rozpowszechniony system dominacji, relacji i myślenia. Patriarchat bazuje na opresyjnej hierarchii, która umiejscawia mężczyznę ponad kobietą, naturą i społeczeństwem, co ma konsekwencje dla wszystkich. Etymologia słowa *patriarchat* pokazuje, jak pojęcie to ukształtowało się w czasie. *Arché* jest greckim słowem oznaczającym początek, pierwszą zasadę; np. archeologia oznacza naukę o początkach. Dopiero z czasem słowo *arché* zmieniło swoje znaczenie na: porządek, dominację, normę. To znaczenie ukształtowało się wraz z latynizacją greki, gdy patriarchalne struktury społeczne stały się silniejsze i zostało połączone z *pater*, oznaczającym ojca, ale także głowę rodziny.

Patriarchat jest systemem dominacji, który jest podstawą wszystkich opresyjnych systemów. Jest obecny w każdym momencie, w każdej międzyludzkiej interakcji. Ma wpływ na psychologię, ale zawsze związany jest ze strukturami władzy politycznej i ma o wiele większy zasięg niż jednostka.

Często patriarchat ma największy wpływ na kobiety i dzieci, poprzez ich interakcję z mężczyznami, ponieważ patriarchat daje mężczyznom prawo do zachowań przemocowych i opresyjnych. Aby jednak móc zachowywać się w ten sposób, mężczyźni są boleśnie odcinani od swojego człowieczeństwa. Co więcej, kobiety także wykazują patriarchalne wartości i zachowania, częstokroć po to, by móc dać sobie radę w systemie, który idolizuje dominującą męskość. Patriarchat jest czymś, czemu musimy wspólnie stawić czoła, jeśli chcemy wolnego społeczeństwa.

Jeśli chcemy pokonać patriarchalną mentalność, wzorce zachowań i role, musimy pomyśleć, jakim mężczyzną byłby wolny mężczyzna, a także zastanowić się, kim jest wolna kobieta, wolny człowiek i wolne społeczeństwo. Jeśli chcemy zmienić hierarchiczny i dwu-wymiarowy sposób, w jaki widzimy kobietę, inne płcie i płć w ogóle, musimy także spojrzeć na mężczyznę i męskość. Jakiego rodzaju męskości są możliwe i jak możemy zmienić te, które już istnieją? Jak mogłybyśmy wyobrazić sobie wolne społeczeństwo bez płciowej opresji?

Dyskusje o zabiciu dominującego mężczyzny i pokonaniu patriarchatu muszą być otwarte dla wszystkich. Wola zmiany i wiara w to, że inni mogą się zmienić, jest fundamentalna. Mężczyźni potrzebują wykazać inicjatywę, współczucie, otwarcie i odwagę. Jeśli wszystkie i wszyscy walczymy o wolne społeczeństwo, to ważne jest, abyśmy walczyły z właściwych powodów. Mężczyźni nie powinni czuć się atakowani przez wyzwolenie kobiet; muszą zrozumieć, że walczą też o swoje własne wyzwolenie i że mogą aktywnie uczestniczyć w tej walce, rzucając wyzwanie patriarchatowi w swoich własnych osobowościach i relacjach.

Ruch Wyzwolenia Kurdystanu wypracował metody, które mogą nam w tym pomóc. Praktyka krytyki, samokrytyki, platform i analizy osobowości istnieje po to, byśmy mogły pomagać sobie nawzajem w rozwoju i zmianie. Pomagają nam rozmawiać o sprawach, które często pozostają ukryte i dostrzec wpływ patriarchatu i innych opresyjnych systemów na nasze osobowości. Czasem sprawy te są ukryte, bo patriarchalne kody wytworzyły tabu czy wstyd. Czasem po prostu nie chcemy mówić o tym, co

obnaża naszą pozycję władzy i przywileje i co rzuca im wyzwanie. Spoglądać jednak w głąb nas samych jest fundamentalnym politycznym zadaniem; tylko wtedy, gdy zrozumiemy, jakie mamy relacje z tymi systemami [opresji], możemy je zacząć dekonstruować i pokonywać.

Większość mężczyzn nie potrafi szczerze dyskutować o swoich emocjach; to część patriarchalnej wersji męskości. Ma to destrukcyjny wpływ na nich i ich relacje. Ciągłe usiłujemy osiągnąć niemożliwe standardy stworzone przez patriarchy dla kobiet i mężczyzn, chociaż te standardy tylko nas ranią i nie są warte zachodu.

Efekty patriarchy zaczynają się nawet przed urodzeniem: pierwszym domem każdej osoby jest jej matka. Część tego, co przekazuje swojemu dziecku, to bliźny powstałe w wyniku jej własnej historii tak osobistej, jak i kolektywnej jako kobiety: kolonizacja jej umysłu i ciała i opresja, której została poddana. Patriarchalne praktyki porodowe i kontrola nad ciałem kobiet oznacza, że wynurzamy się ze swoich

matek prosto w kontynuację tej opresji.

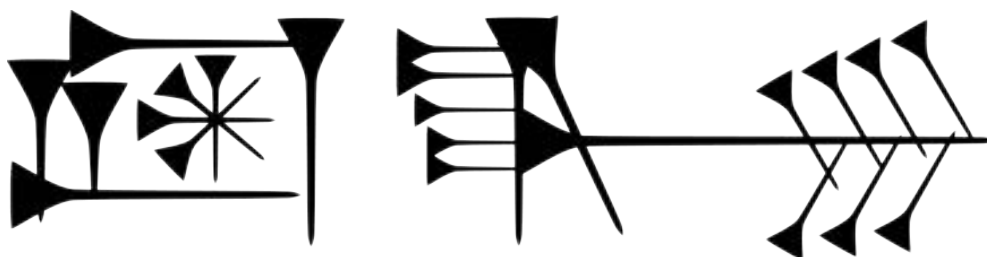
Walka z patriachatem to forma społecznej samoobrony, sposób, by wykorzenić wojnę, gwałt i opresję. Teoria i praktyka muszą się spotkać, by wytworzyć nowe metody i strategię.

Konieczne jest, by już dziś znaleźć sposoby na poradzenie sobie z przemocą uwarunkowaną płcią. Obecnie w przypadku zaistnienia takiej przemocy, system wymaga, żeby ofiara zwróciła się do państwa [po pomoc]. Jednak państwo i inne dominujące systemy bazują na patriarchacie i ostatecznie nigdy nie dadzą ochrony ani odpowiedzi na przemoc ze względu na płeć. Jest sprawą fundamentalną, abyśmy stworzyły mechanizmy dla osiągnięcia sprawiedliwości i zadośćuczynienia, kryteria samoobrony, wykształciły własne rozumienie i zbudowały alternatywne struktury. Wiele alternatyw już istnieje i możemy je rozwijać, zawsze mając na celu wykraczanie poza jednostkowe przypadki dominacji. Prawdziwą zemstą jest stworzenie społeczeństwa wolnego od patriarchy. System nie da nam do tego narzędzi, musimy więc zbudować je same.

NEOLITYCZNE I MATRIARCHALNE SPOŁECZEŃSTWA JAKO PRZYKŁADY ALTERNATYW

Walka z patriachatem wymaga kierunku i zaangażowania w poszukiwanie tego, kim naprawdę jesteśmy, które mogłoby posłużyć jako fundament dla wolnych relacji i wolnego społeczeństwa. Patriarchy nie jest ani stanem naturalnym, ani przeznaczeniem. Społeczeństwo matriarchalne w Mezopotamii istniało od początków istnienia społeczeństwa do około 5000 lat temu, a w innych częściach świata społeczeństwa i kultury zorganizowane wokół centralnej pozycji matki przetrwały nawet dłużej. Gdy patriarchy,

własność prywatna, oraz państwo po raz pierwszy pojawiły się w formie modelu państw Sumerijskich, męskie elity, włącznie z kapłanami i wyłaniającymi się siłami wojskowymi, odebrały władzę strukturalnie matriarchalnym. Odcięły one społeczeństwo od jego korzeni w naturze, a stwarzając opresję spowodowały brak równowagi. W języku sumeryjskim wolność to *Amargi*, co oznacza „powrót do matki”. Słowo nawiązuje w ten sposób do pamięci o utraconym życiu społecznym matriarchalnych społeczeństw,

Amargi

zbudowanych w oparciu o wspólną materialną i wspólnotowe wartości.

W czasach neolitycznych, a także wcześniej, ludzkie społeczeństwo zorganizowane było w klanach i plemionach. Neolityczna rewolucja była radykalną zmianą z kultury łowiecko-zbierackiej w agrarną i osiadłą, co w rezultacie spowodowało rozkwit wiedzy, sztuki, systemu sprawiedliwości, ekonomii daru, moralności, polityki, gotowania oraz używania narzędzi. To były kamienie węgielne pod budowę społeczeństwa, jakie znamy teraz. To była kobieca rewolucja.

Spółeczeństwa neolityczne, gdzie matki były w centrum życia społecznego, były zakorzenione w naturze i bazowały na równościowym podziale zadań oraz naturalnym autorytecie kobiet i starszyny. Grupy żyły w oparciu o matrylinearne więzi krwi. Era neolityczna rozciągała się w czasie inaczej w różnych zakątkach Ziemi⁴, a jej społeczne formy różniły się tak, jak dziś różnią się one w istniejących społeczeństwach matriarchalnych. Tym niemniej niektóre ich elementy są wspólne.

W społeczeństwach matriarchalnych kobiety zajmowały się ekonomią, która była oparta na pomocy wzajemnej - relacji dawania i brania, tak między ludźmi jak i między ludźmi a naturą. Dobra były dystrybuowane ze względu na potrzeby, nie stanowiły własności prywatnej. Kobiety zajmowały się też opieką nad zdrowiem, dbały o społeczność czy rozwiązywały konflikty. Matka Natura była centrum duchowego życia. Boginie – Matki dawały i przemieniały życie.

Cechy matriarchalnych społeczeństw były przedmiotem wielu badań. Niemiecka badaczka i filozofka Heidi Goettner-Abendroth w „*Spółeczeństwach Pokoju*” dokumentuje setki przykładów takich społeczeństw, minionych i obecnych⁵. W Chinach do dziś istnieje Mosuo a w Indonezji 4 milionowa Minangkabau. Te

przykłady poddane zostały wpływom patriarchy i monoteistycznych religii, kapitalizmu i turystyki, przez co straciły niektóre ze swoich oryginalnych cech, ale w ich centrum ciągle pozostaje kobieta.

Rośnie też liczba osób zgadzających się z teorią, że, cofając się nawet dalej w ewolucji człowieka – to „kobiece” cechy takie jak towarzyskość i zdolność wzajemnego zrozumienia, które były kluczowe dla naszego przetrwania – są cechami definiującymi nasz gatunek.⁶

Jest wiele różnych teorii na temat tego, jak i dlaczego pojawił się patriarchy. Mają one związek z rozpoznaniem biologicznego ojcostwa, które to zmieniło i zakłóciło dotychczasowe role w życiu społeczności. To zaś wiązało się z ustanowieniem własności prywatnej i potrzebą ojca by wiedzieć, które z dzieci „należą do niego”, i komu mógłby w związku z tym przekazać własność.

4 Smithsonian, *Women: Our Story*, DK Penguin Random House, 2019

5 Goettner-Abendroth, H (ed), *Societies of Peace: Matriarchies past, present and future*, Innana Publications, 2009

6 De Waal, F, *Age of empathy*, Harmony, 2009

„Prymitywny socjalizm, charakteryzujący się równością i wolnością, mógł działać, bo społeczna moralność porządku matriarchalnego nie pozwalała na posiadanie, które jest głównym czynnikiem odpowiedzialnym za pogłębianie się podziałów społecznych...”⁷

„Podczas gdy moralność patriarchalna legitymizuje akumulację i toruje drogę do własności, moralność wspólnotowego społeczeństwa potępia akumulację nadwyżek i traktuje je jako źródło wszelkiego zła, nakłaniając do rozdystrybuowania dóbr. Wewnętrzna harmonia w społeczeństwie stopniowo ulega pogorszeniu, a napięcia narastają.”⁸

W tym kontekście kobieta została sprowadzona do własności mężczyzny jako jego żona. To co prywatne i to co publiczne zostało rozdzielone. To pozwoliło, aby kobieta została zamknięta w obrębie domostwa, podczas gdy dominujący mężczyzna podbijał i kształtował sferę publiczną. W ten sposób kobiety stały się pierwszymi niewolnicami, w mini-państwie – rodzinie, gdzie władzę przejął ojciec. Patriarchat ustanowił mężczyznę centrum podejmowania decyzji, definiowania prawdy, pisania własnej wersji historii oraz sprawowania władzy nad wszystkimi pozostałymi istotami.

PRZEWROTY PŁCIOWE W HISTORII

Kluczowe momenty w rozwoju patriarchy, takie jak odejście od struktur matriarchalnych, możemy zdefiniować jako **przewroty płciowe**. Miały one miejsce wraz z pojawieniem się lub wzmocnieniem innych form ucisku, bowiem patriarchat jest glebą, na której wyrastają inne opresje. Pierwszy przewrót rozpoczął się wraz z pierwszą reprezentacją kobietobójstwa w historii: w micie założycielskim starożytnego imperium Babilońskiego. Najstarsze tablice przedstawiające ten mit to Emuna Elisz i datuje się je na 700 lat p.n.e., a sam mit może sięgać ok 2000 lat p.n.e.¹² To pierwszy odnotowany opis

„...wszystkie pozostałe formy niewolnictwa były wdrażane na bazie udomowienia kobiet (housewifizacji⁹). Udomowienie kobiet nie ma jedynie na celu odtworzenia jednostki jako obiektu seksualnego; nie wynika z cech biologicznych. Udomowienie kobiet jest w swej istocie społecznym procesem, który godzi w całe społeczeństwo.”¹⁰

Około 4000 p.n.e. wielkie zmiany klimatu wymogły migrację na dużej części społeczeństwa ludzkiego. Migracjom przewodzili głównie mężczyźni, co spowodowało oddalenie się od wartości matriarchalnych.¹¹ Mężczyźni rywalizowali o władzę i toczyli wojny terytorialne. Postać myśliwego połączyła siły z postacią mędrca i szamana, przejmując kontrolę nad naturalnym społeczeństwem i systematyzując przemoc. Dało to podstawy dla wojska (myśliwy), monoteistycznej religii skupionej wokół męskiego boga (szaman, kapłan) oraz państwa (mędrzec). Wytwory oraz dziedzictwo wspólnotowej organizacji zostały przejęte i zmienione pod rządami dominującego mężczyzny.

Różne warunki geograficzne, okresy i kultury sprawiły, że ten ogólny wzorzec przybrał odmienne postacie w różnych miejscach, co pozwala zrozumieć różne ekspresje patriarchy na świecie, mimo jego wspólnych korzeni.

ataku na kulturę bogini-matki, która była sercem matriarchalnego społeczeństwa. Bogini Tiamat (w Sumeryjskim *Ti* oznacza życie a *Ama* matkę) zostaje zabita i rozczłonkowana na kawałki przez boga Marduka, jej syna. Od tamtej pory mitologia wypełniła się bogami zabijającymi boginie-matki, których ciała następnie rozczłonkowali, by stworzyć świat. Rola, znaczenie i duch kobiet zostały zdeptane. W miejsce społeczności o harmonijnej wielości głosów powstało „monofoniczne męskie społeczeństwo”.¹³

Drugi przewrót płciowy charakteryzują narodziny

7 <http://www.freeocalan.org/wp-content/uploads/2014/06/liberating-Lifefinal.pdf> s.14

8 tamże s.24

9 *Housewifizacja* – termin pochodzący od określenia *house wife* – gospodyni domowa, kobieta, która pracuje w domu.

Termin zaproponowany przez Marię Mies oznacza proces, w ramach którego nastąpił podział pracy ze względu na płeć, którego efektem było ograniczenie pracy kobiet do pracy w domu, nieodpłatnej i nie postrzeganej jako praca. [przytłum.]

10 <http://www.freeocalan.org/wp-content/uploads/2014/06/liberating-Lifefinal.pdf> s.26

11 Goettner-Abendroth, H (ed), *Societies of Peace: Matriarchies past, present and future*, 2009; Innana Publications

12 <https://en.wikipedia.org/wiki/Tiamat>

13 Öcalan, A, *Bir halki savunmak [Beyond State, Power and Violence], III.*,

Chapter: Chaos and Possible Solutions in the Civilisation of the Middle East,

2004, PM Press

monoteistycznych religii (Judaizmu, Chrześcijaństwa i Islamu) bazujących na istnieniu jednego męskiego boga. Kobiety zostały obsadzone w kompletnie drugorzędnej roli. Zgodnie z narracją świętych ksiąg: Tory, Biblii i Koranu mężczyzna został stworzony jako pierwszy. Kobieta została stworzona później z żebra mężczyzny, dla jego przyjemności, aby mu się podporządkować i służyć. Karą za grzechy Ewy ma być cierpienie kobiet podczas porodu. Apostoł Paweł deklaruje: „Kobieta niechaj się uczy w cichości z całym poddaniem się. Nauczać zaś kobiecie nie pozwalam ani też przewodzić nad mężem lecz [chcę, by] trwała w cichości. Albowiem Adam został pierwszy ukształtowany, potem - Ewa. I nie Adam został zwiedziony, lecz zwiedziona kobieta popadła w przestępstwo. Zbawiona zaś zostanie przez rodzenie dzieci; [będą zbawione wszystkie], jeśli wytrwają w wierze i miłości, i uświęceniu - z umiarem.”¹⁴

Ustanowiono niekwestionowany hierarchiczny porządek, w którym mężczyźni mieli prawo do panowania nad kobietami i światem: „Żony niechaj będą poddane swym mężom, jak Panu, bo mąż jest głową żony, jak i Chrystus - Głową Kościoła: On - Zbawca Ciała. Lecz jak Kościół poddany jest Chrystusowi, tak i żony mężom - we wszystkim.”¹⁵

Ten pogląd ukształtował kulturę chrześcijańską i w ten sposób zdefiniował też wszystkie relacje w społeczeństwach Zachodu. Z biegiem historii tak etyka, kultura, jak i społeczne relacje zostały zbudowane na ucisku kobiet. Oświecenie i reformacja przyczyniły się do rozpowszechnienia i pogłębienia wiedzy, ale także do umocnienia patriarchalnych norm. Kluczowi myśliciele i filozofowie tych czasów, tacy jak René Descartes, Francis Bacon i Martin Luther, widzieli mężczyznę jako dominującego nad światem i kobietami. Voltaire powiedział: „Kobieta, która jest głupia w miły sposób, jest błogosławieństwem od nieba”.

Dużą rolę odegrała w tym nauka pozytywistyczna. Rozwinęła ona mentalność, dzielącą świat na aktywny podmiot (którym w praktyce był patriarchalny mężczyzna) i pasywne obiekty, które należy

kontrolować i definiować. Kobiety i świat przyrody zostały uwięzione w tej pasywności. Kobiecość stała się zdegradowanym przeciwieństwem cenionej męskości. W dominującym światopoglądzie pozytywistycznej nauki, obie te kategorie rozciągnięto na każdy aspekt życia, zapewniając warunki dla wyzysku i opresji.

Polowania na czarownice w średniowiecznej i oświeceniowej Europie były trwającą 300 lat systematyczną masakrą kobiet, feminobójstwem. Kobiety były zabijane tak fizycznie, jak i w swojej tożsamości, duchu i roli społecznej. Kobiety stanowiły zagrożenie dla władzy kościelnej i państwowej, a przede wszystkim dla rozwoju kapitalizmu. Wynikało to z ich ważnej roli w społeczeństwie, ich wiedzy medycznej i ich połączenia z naturą, tak praktycznego, jak i symbolicznego. Mężczyźni, o których mówiono, że zachowują się jak kobiety, lub jakiegokolwiek osoby wykraczające poza patriarchalne normy płciowe lub seksualne, również były więzione i zabijane. Tylko pasywna i uległa kobieta mogła zostać zaakceptowana. Bycie głośną, niezależną, posiadającą wiedzę, nonkonformistyczną, zorganizowaną i ważną dla społeczności kobietą mogło być powodem wyroku śmierci. Miało to katastrofalne skutki dla społeczeństwa i dla kobiecej solidarności. Psychologiczne konsekwencje polowań na czarownice i społeczne spustoszenie, które one spowodowały, są nadal silnie odczuwane w całym społeczeństwie. Kolonializm rozprzestrzenił polowania na czarownice na cały świat. Były one skierowane przeciwko rdzennym społecznościom, gdziekolwiek chciały się wdrzeć szpony kapitalizmu, kościoła i państwa. Wszędzie na świecie, gdzie kapitalizm akumuluje ziemię, własność i dusze, polowania na czarownice trwają po dziś dzień.

Te przewroty w historii wymierzone były w wolną tożsamość, wolę i bycie kobiet, ale także wpełchnęły mężczyzn w ściśle ograniczone, dominujące role. Abdullah Öcalan przekonuje, że „**trzeci przewrót płciowy** tym razem musi być skierowany przeciwko mężczyźnie. Żadne żądanie wolności i równości nie może się wypełnić ani mieć znaczenia bez równości

14 Biblia (Nowy Testament); Pierwszy List Pawła do Tymoteusza 2:11-15

15 Biblia (Nowy Testament); Pierwszy List Pawła do Efezjan 5:22-24

płci. Najtrwalszym i najbardziej wszechstronnym elementem demokratyzacji jest wolność kobiety. [...]

Wielki marsz na korzyść kobiety musi się również odbywać w sposób odpowiadający jej historii. Po głębokich upadkach następują wielkie wzloty.”¹⁶

Ten trzeci przewrót płciowy rozpoczął się od nowych przejawów dawnych zmagania z patriachatem. Dzisiejsze czasy wyróżniają się politycznymi ruchami prowadzonymi przez kobiety, takimi jak

feminizm, powstania przeciw feminobójstwom, czy walki o wyzwolenie kobiet na całym świecie. Walka kobiet z Kurdystanu jest również częścią tej trwającej drugiej rewolucji kobiet. Celem jest przezwyciężenie patriachatu poprzez stworzenie wolnego społeczeństwa opartego o wartości wspólnotowe, zerwanie z podziałem podmiot-przedmiot, z fragmentacją życia, podziałem na publiczne i prywatne, z uciskiem i hierarchiczną mentalnością. Jest to powrót do naszych korzeni, amargi, i powrót do wspólnotowej wolności.

PATRIARCHAT W NASZYCH ŻYCIACH I EMOCJACH

Ta walka zaczyna się od zrozumienia, jak głęboko patriachiat zakorzeniony jest w społeczeństwie, polityce, kulturze, uczuciach, działaniach i relacjach. Żadna jednostka nie jest poza zasięgiem jego wpływu. Patriachiat stworzył wartości i nadał ludziom cechy charakteru, to on ukształtował sposób, w jaki rozumiemy miłość, świat i siebie samych jako istoty ludzkie. Tkwi głęboko w naszym języku, myśleniu i osobowościach, obecny we wszystkim, od globalnej polityki po intymne relacje. Nawet gdy poszczególne osoby odrzucały patriarchalne role, obecny system kapitalistyczny często był w stanie wchłonąć formy ich oporu i przekształcić je w nowe tożsamości, które przynoszą korzyści konsumpcjonizmowi.

Patriachiat tworzy nieelastyczne, wąsko zdefiniowane tożsamości i umieszcza je w ustalonych hierarchiach i spolaryzowanych parach: aktywny/pasywna, ciemieżca/uciskana, mężczyzna/kobieta. Składa puste obietnice szczęścia, jeśli tylko uda nam się wystarczająco dobrze dopasować do tych ról. Daje dominującej męskości władzę i przywileje. Męskie tożsamości nie są wolne, ale mimo to mężczyźni są o wiele bardziej skłonni wspierać patriarchalne struktury, ponieważ dają im one władzę i ponieważ ta władza jest wszystkim, co mają.

Jineolojî rozumie, że mężczyźni i kobiety posiadają biologiczne aspekty, ale twierdzi, że to nie wystarczy,

by zrozumieć płęć dzisiaj. Społeczne i historyczne aspekty są równie ważne, a sposób, w jaki sam patriachiat zdefiniował role płciowe, jest częścią jego ucisku.

Carol Gilligan i Naomi Snider wykazały, że rozwój w ramach patriachatu w kierunku tego, co jest normalnie uważane za „męskość” lub „kobiecość”, w rzeczywistości wiąże się z traumatyczną utratą ludzkiej więzi i relacji. Mężczyźni i kobiety są psychicznie uszkodzane na różne sposoby. Jeśli ból z tym związany nie zostanie przekształcony w polityczny opór, będzie on przetwarzany w aktywne uczestnictwo w relacjach patriarchalnych. Jest to po części mechanizm obronny przed bólem, zadany przez patriachiat w pierwszej kolejności. Autorki twierdzą, że to dlatego mężczyźni rozwijają dystans i „kompulsywną niezależność”; negatywne psychologiczne mechanizmy radzenia sobie [z bólem], opakowane jako „normalna” męskość i dojrzałość.¹⁷

Destrukcyjny wpływ patriachatu na związki i zdolność do miłości jest zarówno jednym z jego najpotężniejszych skutków, jak i jego największą bronią. Dzisiejsza patriarchalna „miłość” organizuje społeczeństwo w instytucjonalne związki małżeńskie, partnerstwa i małe komórki społeczne, tworzy hierarchie w relacjach i tworzy związki oparte na przemocy, zależności, niepewności i rywalizacji.

16 Öcalan, A, *Bir halki savunmak [Beyond State, Power and Violence], III.; Chapter: Chaos and Possible Solutions in the Civilisation of the Middle East*, 2004, PM Press

17 Gilligan, C, Snider, N, *Why does patriarchy persist?*, Polity Press, 2018

Seksualność stała się również potężnym narzędziem kontroli, narzucając wszystkim kulturę gwałtu i surowe wzorce zachowań. Patriarchat przejął miłość, by służyła konkretnym celom – by dzieliła społeczeństwo i promowała hierarchie. Patriarchalna idea miłości jest ogromnie daleko od wrodzonej więzi między matką i dzieckiem, w której wciąż możemy dostrzec ślady miłości wolnej od opresji. Prawdziwa miłość nie może istnieć w opresyjnych związkach. Na całym świecie i w różnych czasach miłość przybierała różne kształty. Prawdziwa miłość to być i czuć się związaną/y z innymi ludźmi i światem wokół siebie, miłość, która jednoczy a nie dzieli, tak wewnątrz społeczności, jak i pomiędzy nimi.

W rezultacie skolonizowania ludzkich emocji, patriarchat stłumił prawdziwą, czułą miłość i przyjaźń między mężczyznami. Powierzchniowa męska więź i ich współudział w ramach ścisłej hierarchii, jest częścią tego, co zapewnia męską kontrolę nad kobietami i światem. To jednak w żaden sposób nie spełnia męskiej potrzeby miłości, wsparcia i czułości.

Marksistowska rewolucjonistka Alexandra Kollontai dyskutuje polityczną i strukturalną naturę miłości: *„Miłość nie jest wcale ‘prywatną sprawą’, która interesuje tylko dwa odizolowane serca. Przeciwnie, miłość jest zasadą zjednoczenia o bezcennej wartości dla wspólnoty, jest to widoczne w fakcie, że na wszystkich stopniach rozwoju historycznego ludzkość ustanawiała reguły, które dyktują, kiedy i w jakich warunkach miłość jest uznawana za ‘prawowitą’ (innymi słowy, kiedy odpowiadała interesom zbiorowości), i kiedy musi być uznana za ‘grzeszną’ (innymi słowy, gdy miłość jest sprzeczna z zasadami społeczeństwa).”*¹⁸

Podaje ona przykłady zmieniającego się w społeczeństwie rozumienia miłości, od legendy o Troi do feudalnych ideałów rycerskich. Miłość zawsze

była powiązana ze strukturami władzy, potrzebami ekonomicznymi i wartościami danej epoki. Została ukształtowana przez społeczeństwo, a nie przez indywidualne związki. Z kolei te obrazy miłości wpłynęły na społeczeństwo.

*„Ideal miłości w małżeństwie zaczyna się pojawiać dopiero, kiedy, wraz z pojawieniem się burżuazji, rodzina traci swoje funkcje produkcyjne i staje się jednostką konsumpcyjną, służącą również jako narzędzie zachowania zgromadzonego kapitału.”*¹⁹

Rodzina i miłość burżuazyjna opierały się na akumulacji i utrwalaniu kapitału i własności przechodzącej przez linię męską. Pod koniec rewolucji przemysłowej kobiety z klasy robotniczej zostały zmuszone do pracy w domu, aby wykonywać nieodpłatną i niewidzialną pracę. Feministyczna marksistowska uczona i aktywistka Silvia Federici pokazała, jak ideę romantycznej miłości małżeńskiej zaczęto narzucać rodzinom proletariackim dopiero pod koniec XIX wieku, gdy industrializm wkroczył w nową fazę. Kobiety i dzieci nie były już potrzebne w fabrykach, ale mężczy robotnicy musieli być zadbani i reprodukowani na wyższym poziomie niż dotychczas. Godziny emocjonalnej i fizycznej pracy, która była niezbędna do tego, oraz do wychowania przyszłych pracowników, są podstawą akumulacji kapitału i wyzysku. Teraz tylko zostało to przemyczone jako święty akt bezinteresownej miłości.²⁰

Możemy prześledzić te i inne koncepcje miłości w historii i dostrzec proces seksualizacji kobiet, przemocy, niszczenia wspólnotowości i wiele więcej. Istnieją bezpośrednie powiązania między tym, jak „kochamy”, a strukturami takimi jak państwo, rodzina i kapitalizm. Psychologiczne, emocjonalne i polityczne aspekty patriarchy zaciemniają swoje działanie, chronią się i wspierają nawzajem.

18 Kollontai, Alexandra, *Selected Writings of Alexandra Kollontai*, ed. i tłum. Alix Holt. New York: Norton, 1977 s.278

19 tamże, s.284

20 Federici, S, *Beyond the periphery of the skin*; 2020 PM Press

KSZTAŁTY OPPRESJI, KSZTAŁTY OPORU

Gdyby instytucje patriarchalne były nieuniknione, nie musiałyby tak bardzo opierać się na systemach widzialnej i niewidzialnej przemocy, takich jak represyjne systemy prawne. To właśnie tam autorytaryzm może najsilniej rozkwiąć. Systemy faszystowskie opierają się na patriarchacie i zawsze mają silnie patriarchalne formy. Relacja dominacji między ludźmi jest również tym, na czym opiera się kapitalistyczny wyzysk, ze szczególnym przypadkiem wyzysku „pracy kobiet” włącznie. Wytworem tej relacji jest również kolonializm i biała supremacja. Forma relacji, którą patriarchat wytworzył między ludźmi a naturą, jest tym, na czym opiera się zniszczenie środowiska naturalnego i jego zasobów.

Patriarchat poprzedza inne opresje. Po części możemy w ten sposób dostrzec, że patriarchat jest środowiskiem, w którym mogły się one rozwijać. Ale w fundamentalnej naturze patriarchatu jest coś więcej. Szczególnie poprzez niszczenie ludzkiej empatii, miłości i więzi, stwarza on warunki, w których inni mogą być postrzegani jako mniej niż ludzie, w konsekwencji dzieleni według hierarchii i uciskani. Mentalność patriarchatu „nie tylko staje na drodze miłości, ale także osłabia zdolność do przeciwstawiania się niesprawiedliwościom”.²¹

Historia kolonializmu i supremacji białych wpływa również na to, jakie oblicze patriarchat pokazuje światu. Istnieje tendencja do przedstawiania patriarchatu w Europie Zachodniej jako tego „mniejszego”, w kontraście do innych części świata, których społeczeństwa charakteryzowane są jako żyjące w zacofanych i patriarchalnych czasach. Jest to szczególnie widoczne, gdy mężczyźni z Zachodu angażują się w kwestie związane z płcią. O wiele łatwiej jest skupiać się jedynie na przykładach z kultur bardzo odmiennych od swojej własnej, które nauczyliśmy się postrzegać jako zacofane, niż przyjrzeć się temu, co zostało znormalizowane w naszym codziennym życiu i zachowaniu. Ten sam proces odbywa się także wzdłuż linii klasowych, gdzie normalizuje się lub uważa za akceptowalne burżuazyjne przejawy patriarchatu, w opozycji do demonizowania ekspresji męskości osób ubogich i

klasy robotniczej.

Mężczyźni muszą zadać sobie pytanie, skąd pochodzą, jeśli chcą się zmienić. Czy mają pochodzenie burżuazyjne, czy pochodzą z klasy robotniczej? Feudalne, kapitalistyczne? Konserwatywne, liberalne? Zależnie od odpowiedzi na to pytanie, zmienia się typ patriarchatu, który dana osoba wyraża. Rozumiejąc kontekst, osoby mogą dokładniej skupić się na sobie.

Wielu mężczyzn w lewicowych kręgach politycznych, zwłaszcza na Zachodzie, odeszło od klasycznego, „maczystowskiego” modelu męskości. Ponieważ rzadko stosują przemoc fizyczną, czasem mówią o swoich emocjach, nie zawsze są heteroseksualni i zmywają naczynia, wydaje się, że dyskusje na temat męskości nie mają tu zastosowania. Tak jednak nie jest. Przemoc nadal się przejawia, jedynie na mniej oczywiste sposoby. Typowe dla tych mężczyzn jest również dzielenie się swoimi emocjami tylko z kobietami lub osobami o kobiecych osobowościach w swoim życiu, nie przełamując patriarchalnego sposobu odnoszenia się do innych mężczyzn czy nie zmieniając swojego publicznego wizerunku. Nadal korzystają oni z patriarchalnych przywilejów i rzadko, jeśli w ogóle, krytykują innych mężczyzn za patriarchalne zachowania. Jeśli nie budują oni nowych form relacji z innymi mężczyznami, czego efektem byłoby też zaangażowanie w kwestię kolektywnej zmiany, to w dużym stopniu są oni nadal częścią problemu.

Gdyby poprosić wielu z tych mężczyzn, którzy uważają się za „niepatriarchalnych” i feministycznych, aby nawet rozważyli lub przedyskutowali możliwość rezygnacji z romantycznych i seksualnych relacji, na przykład po to, by stworzyć lepsze relacje między towarzysz/k/ami lub zdrowsze formy miłości, reakcją może być ostry sprzeciw. Kwestionowanie ich prawa do tego, żeby traktowali kobiety jako obiekty seksualne, jest prawie niespotykane. Ale to właśnie wewnątrz tych intymnych czy seksualnych związków martwe ręce patriarchatu zaciskają się najmocniej. John Stoltenberg przyjrzał się temu, jak te pozornie

naturalne procesy są konstruowane, i formują męską osobowość wokół dominacji.²²

Kiedy mężczyźni nie widzą siebie jako części patriarchy, nie widzą też potrzeby szanowania autonomicznych kobiecych przestrzeni. Nie uważają za konieczne, by umieścić wyzwolenie płciowe w centrum [walki] lub jako priorytet. Niektórzy twierdzą, że wspierają organizowanie się kobiet i szanują wizerunek „silnej, rewolucyjnej lub feministycznej kobiety”, ale w praktyce nie traktują poważnie kobiet w swoim otoczeniu lub we własnym życiu osobistym i nadal myślą, że patriarchat to „coś, co robią inni mężczyźni”. Inni zaczynają przyglądać się swoim własnym patriarchalnym zachowaniom i szybko łączą je z brakiem pewności siebie lub lękiem, twierdząc następnie, że to właśnie odróżnia ich od „faktycznie patriarchalnych mężczyzn”. Takie myślenie jest błędne, bo na pewnym poziomie wszystkie patriarchalne zachowania opierają się na braku pewności siebie i lęku: odnalezienie tego w sobie nie czyni cię mniej patriarchalnym niż inni mężczyźni. Konfrontacja z tą świadomością jest ważnym krokiem, ale musi być postrzegana jako część zbiorowego procesu i wiązać się z wzięciem odpowiedzialności za wspieranie innych mężczyzn w dochodzeniu do tych samych wniosków.

Wiele z tych zachowań można sprowadzić do próby bycia „dobrym gościem”. Niezależnie od dobrych intencji, jest to przeszkodą na drodze do prawdziwej zmiany. Wszyscy/tkie musimy porzucić model oceniania ludzi według kategorii dobra i zła, by móc kolektywnie rzucić wyzwanie systemowi, którego jesteśmy częścią.

Mówienie, że patriarchat jest fundamentalny dla innych form opresji i że powinniśmy dążyć do zjednoczenia kobiet, nie oznacza w żadnym wypadku, że nie powinniśmy stawiać czoła innym formom opresji w sposób bezpośredni i zdecydowany. Rzucenie wyzwania orientalizmowi, rasizmowi i innym strukturalnym opresjom jest niezbędne, zwłaszcza gdy różnorodne ruchy, między którymi jest historia kolonializmu, chcą działać razem. W miarę jak inne ruchy angażują się we współpracę z Ruchem Kobiet Kurdystanu, musimy zająć się kwestią orientalistycznych nastawień. Mamy również obowiązek rzucić wyzwanie patriarchalnemu

dziedzictwu rasizmu i kolonializmu, które wszyscy/wszystkie w sobie nosimy.

Z nadejściem uprzemysłowionej nowoczesności, kobiety zostały poddane kolejnemu uciskowi i gdziekolwiek kapitalizm okupuje i kolonizuje – proces ten się powtarza. Fale kolonializmu działają zawsze na ziemi i na kobietach jako jednej wspólnej całości – włączając kobiece ciała, dusze, kulturę i reprodukcję. Zawsze przy tym wytwarzają też mężczyznę zdolnego zarówno do okupowania jak i przetrwania okupacji. Kapitalistyczna nowoczesność sportretowała naturę, epokę przedkapitalistyczną oraz swoich kolonialnych poddanych jako problem, a siebie podała jako rozwiązanie. Jej wytworem jest również „wyzwolony” kobiecy podmiot, indywidualna kobieta, wolna, by robić co tylko zechce, tak długo, jak długo jej relacje z innymi funkcjonują w granicach kapitalizmu i patriarchy. Jest ona „wolna”, by pozostać posłuszną, być może nawet odnosząc sukcesy jednostką, tak długo, jak długo nie rzuca wyzwania systemowi. Temu systemowi, który uprzedmiotawia, degraduje i zabija kobiety w rozumieniu zbiorowej klasy, i który stosuje przemoc wobec tysięcy pojedynczych kobiet, osób LGBTIQ+ i dzieci każdego dnia.

Różne oblicza patriarchy oznaczają, że opór również ma różne kolory i kształty. Różne społeczeństwa mają swoją historię kultur skoncentrowanych wokół kobiety, lub tego, jak płć i seksualność były rozumiane przed lub poza patriarchatem. Walki o wyzwolenie płci powinny tworzyć ogólnoswiatowy ekosystem, zawsze zakorzeniony w różnych specyficznych formach społecznych zależnych od miejsca i kultury. Prawdziwa walka o wyzwolenie płci obejmuje różnorodność. Walka i tożsamość są powiązane z historią i społeczeństwem – i miejscem początku powinno być zawsze samo społeczeństwo. Studiowanie, porównywanie i rozumienie różnych form męskości i opresji w różnych kontekstach, w tym oczywiście w swoim własnym, może być użytecznym narzędziem dla mężczyzn poszukujących swojej wolności. Pomaga to dostrzec, jak ich patriarchalna osobowość została skonstruowana. Musimy również studiować historię oporu, aby znaleźć alternatywne modele i stać się silniejszymi. Idziemy po śladach tych, które odpierały atak przez tysiące lat.

22 Stoltenberg, J, *Refusing to be a man: Essays on sex and justice*, (1989) 2000 UCL Press

4. POCHODZENIE I KONTEKST TEORII 'KUŞTINA ZILAM' (ZABIĆ DOMINUJĄCEGO MĘŻCZYZNĘ) W RUCHU WYZWOLENIA KURDYSTANU

Tak przez analizy, jak i doświadczenie, Abdullah Öcalan doszedł do wniosku, że pierwotnym uciskiem w historii nie jest wyzysk klasowy, ale raczej płciowy. Przekonanie to umacniało się wraz z jego doświadczeniami walki. Wyzwolenie kobiet i przemiana dominującej męskiej mentalności stały się dlatego niezbędnymi elementami wyzwolenia społeczeństwa i rozwoju *Hevjiyana Azad*. Ruch Kobiet Kurdystanu podjął różne kroki w tym kierunku, niektóre z nich organizacyjne i praktyczne, inne ideologiczne. Co ważne, teoria i działanie nigdy nie są od siebie odległe, lecz zawsze są dla siebie nawzajem punktem odniesienia. Praktyczne kroki to m.in. utworzenie Armii Kobiet i Partii Kobiet. Wśród teoretycznych kroków, obok koncepcji *Kuştina Zilam* możemy znaleźć *Teorię Separacji* i *Ideologię Wyzwolenia Kobiet*. Warto zaznaczyć, że dążenie do przekształcenia mężczyzny i dominującej męskiej mentalności jest obecne w każdym z dotychczas podjętych kroków, ale koncepcja *Kuştina Zilam* jest stworzona specjalnie w tym celu.

ARMIA Kobiet

„Jeśli istnieje armia uciskających, musi istnieć armia uciskanych.”

- Abdullah Öcalan

W 1993 roku Öcalan prowadził dyskusje na temat konieczności stworzenia Armii Kobiet w ramach rewolucyjnych sił partyzanckich. Do tego czasu partyzanci postrzegali kobiety w ruchu w podobny sposób, w jaki zawsze postrzegali kobiety w swoim życiu. Ta sama patriarchalna dynamika, która istniała w społeczeństwie, była odtwarzana w ruchu. Co więcej, ze względu na splecioną historię militarystyki, państwa i patriarchy, armia jest idealnym miejscem do reprodukcji mentalności dominującego mężczyzny. Kobięca armia musiała odzyskać i na nowo zdefiniować takie kwestie jak siła, władza, czy samoobrona, tworząc armię o własnym charakterze, a nie taką, która dopasuje się do istniejącej już męskiej formy.

Oznaczało to, że kobiece siły partyzanckie nie mogły być jedynie armią, ale musiały stać się ideologiczną, kulturową, polityczną i społeczną organizacją. Kobiety w tej strukturze, w jej embrionalnej formie, napotkały wiele trudności, a dzisiejsze kobiece siły samoobrony, które istnieją w całym Kurdystanie, są świadectwem ich wysiłków w przecieraniu szlaków. Kobiety udowodniły, że są nie mniej zdolne niż mężczyźni, że mogą przyjmować na siebie taką samą odpowiedzialność, opracowywać nowe taktyki i

walczyć w każdej bitwie.

W 1995 roku w górach Kurdystanu odbył się pierwszy Kongres Kobiet, w którym wzięło udział 350 osób. W tym czasie Ruch Kobiet Kurdystanu organizował się już autonomicznie na wszystkich polach walki, nie tylko wojskowym. Stworzona dla Ruchu Kobiet polityczna tożsamość miała dwa główne cele. Pierwszym celem było stworzenie tożsamości dla wszystkich kobiet, zarówno członkiń partii, jak i zwolenniczek ruchu w społeczeństwie, która miała wygenerować kobiecej autonomiczny ruch wyzwoleniowy, wolny od męskich wpływów. Drugim zadaniem było zorganizowanie Ruchu Kobiet Kurdystanu od strony praktycznej. Kobiety stworzyły więc własne struktury organizacyjne i chodziły od miasta do miasta, od wsi do wsi, tworząc grupy robocze i komitety kobiece, aby zwalczać konkretne, lokalne przejawy patriarchy, oraz by edukować. Powstanie tej organizacji i jej praca były częścią ogromnego wysiłku, który wzmocnił pozycję PKK w społeczeństwie. W ten sposób ugruntowana została świadomość, że kobiety odgrywają istotną rolę w walce wyzwoleniowej. Kobiety w społeczeństwie zdały sobie sprawę, że nie są same, ale mają za sobą zorganizowaną siłę Ruchu Kobiet.

TEORIA SEPARACJI

W 1996 r. wprowadzono Teorię Separacji. Teoria ta postrzega pozycję kobiet w społeczeństwie jako kontynuację pozycji dominującego mężczyzny i jego potrzeb. Fizyczne i mentalne oddzielenie się kobiet od tej sieci relacji było niezbędne. Celem było odcięcie się od toksycznych wpływów systemu i stworzenie przestrzeni do własnego rozwoju. Odcinając się od dominującej męskiej mentalności, także tej, którą noszą w sobie, kobiety znajdują się poza kategoriami narzuconymi przez patriarchy. Mogą odnajdywać i rozwijać swoją istotę, samoświadomość, zrozumienie swojej historii oraz solidarność między sobą. Kobiety mogą zmieniać społeczeństwo poprzez rozwijanie wolnej kobiecej tożsamości i wolnej osobowości.

Kolejnym celem Teorii Separacji jest przekształcenie mężczyzny poprzez wyeliminowanie możliwości ich polegania na kobietach i posiadania kobiet do stałej dyspozycji. Jest to połączone z bezpośrednimi edukacjami opracowanymi przez Ruch Kobiet Kurdystanu. Początkowo szkolenia te zostały przyjęte z niechęcią przez męskich towarzyszy i do dziś w ruchu istnieje opór przed konfrontacją z tematem patriarchy. Proces dekonstrukcji patriarchy nigdy nie był łatwy. Możemy jednak powiedzieć, że w tych wczesnych latach w Ruchu Kobiet Kurdystanu zostały poczynione pierwsze kroki, a teraz my jesteśmy częścią tej historii.

IDEOLOGIA WYZWOLENIA KOBIEC

„Ideologia to zorganizowana wiedza lub świadomość. Ideologia służy zarówno temu, by życie było bardziej godne, łatwiejsze i piękniejsze, jak i temu, by go bronić. Społeczeństwo, które nie jest świadome siebie, jest bez ochrony - narażone na wszelkie ataki. To samo odnosi się do kobiet.”²³

- Heval Zaxo Zagros

8 marca 1998 r. ogłoszono „Ideologię Wyzwolenia Kobiec”. Do tego momentu wszystkie nowoczesne ideologie powstawały z dominującego męskiego sposobu myślenia, zawsze więc przyczyniały się w końcu do wytworzenia nierówności, przymusu i wojny.

Stworzenie tej ideologii postawiło wyzwolenie kobiec w centrum rewolucyjnej walki w Kurdystanie i wymusiło przewartościowanie życia. Ideologia Wyzwolenia Kobiec wspiera się na pięciu filarach ideologicznych: *Welatparêzî*, wolnej myśli i woli, organizacji, walce oraz etyce i estetyce.

Welatparêzî (miłość i obrona ziemi): Kobiety muszą bronić i troszczyć się o ziemię, z której pochodzą i której są częścią; uprawiając ją, żyjąc na niej, walcząc; ponieważ kobiety są łącznikiem między ziemią a społecznością. Miłość do ziemi rodzinnej to miłość do natury i społeczeństwa. Oznacza również próbę stworzenia tam wolnego życia i społeczeństwa. Nikt nie może żyć bez ziemi rodzinnej, tak jak nikt nie może żyć bez społeczeństwa i miłości. Walka o ziemię jest zawsze antykolonialna, przeciwko asymilacji i wyzyskowi. *Welat* to coś więcej niż tylko ziemia. Oznacza również własną kulturę i lud.

Wolna myśl i wola: Myśl kobiec została stłamszona i odebrano jej wartość. Istnieje hegemonia myśli zrodzona z mentalności dominującego mężczyzny. Taki sposób myślenia jest zgodny z hierarchią pan-niewolnik, z patriachatem, państwem i kapitalizmem. Jeśli myśl nie jest wolna, wolne życie nie jest możliwe. Tym nie mniej samą wolną myślą nie można osiągnąć wyzwolenia; musi istnieć również wolna wola, która wprowadza myśl w czyn. Jest to świadomy akt,

decyzja, siła i odwaga, aby wyrazić i zrealizować swoje myśli.

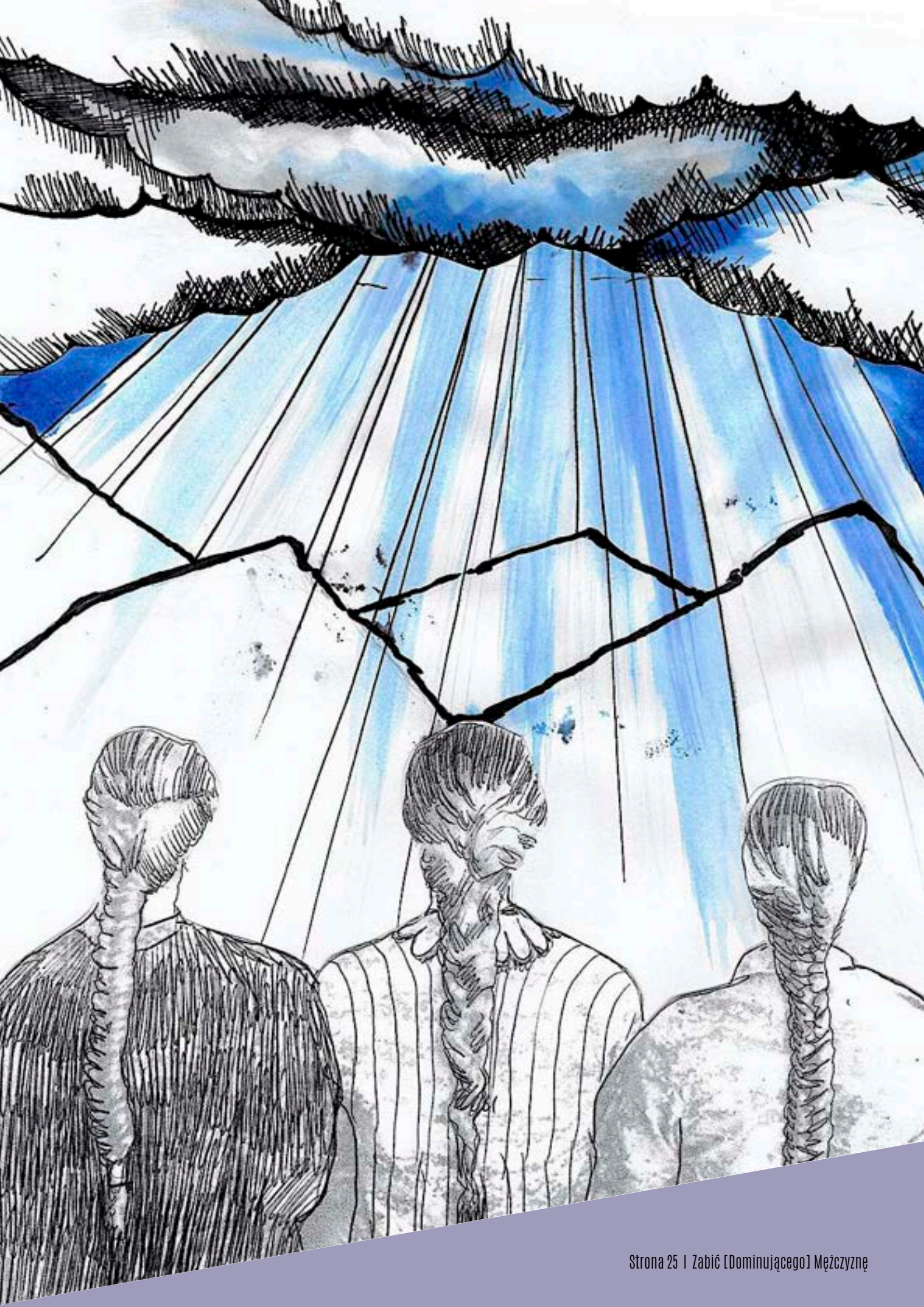
Organizacja: Zasady kolektywności i organizacji to podstawa życia dla ruchu kobiecego. System patriachalny zawsze starał się dzielić kobiety, aby je osłabiać i czynić bezbronny. Kobiety jako odpowiednio zorganizowana, kolektywna siła są żywą rewolucją. Jeśli osoba nie dzieli się swoimi myślami, emocjami, zdolnościami i nie ukolektywia ich, to nie jest w stanie osiągnąć wspólnotowości. Zwycięża więc egoizm ukształtowany w nas przez system. Organizacja daje kobietom siłę do walki i pomaga przekształcać różnorodność we wspólną siłę potrzebną do tworzenia zmian i alternatyw.

Walka: Walka oznacza podejmowanie działań przeciwko niesprawiedliwości i uciskowi, zmienianie siebie i społeczeństwa. Walka o wolność dotyczy wszystkich sfer naszego życia, zwycięża podział na sprawy „prywatne” i „publiczne”. Życie i walka, cel i metody muszą być jednością. Żadnych zwycięstw, wolności czy korzyści nie da się osiągnąć bez wysiłku i poświęcenia.

Etyka i estetyka: Estetyka jest wyrazem piękna w życiu. Piękno zostało wypaczone i wykorzystane przez patriachat, szczególnie przeciwko kobietom. Musimy odzyskać i na nowo zdefiniować estetykę jako ekspresję etyki – poprzez słowa, czyny, wygląd, relacje i postawy. Etyka to wartości, które trzymają społeczeństwo razem, a te są uniwersalne, nawet jeśli różnią się nieco w sposobie ich realizacji w zależności od kultury. Musimy mierzyć piękno i moralność w oparciu o wartości rewolucyjne.

23 'Widerstand und gelebte Utopien', Wywiad z Zaxo Zagros o Ideologii Wyzwolenia Kobiec, Mesopotamien Verlag, 2012, s.79

PARTIA KOBIEC

W 1998 roku walka kobiet dokonała już niesamowitych osiągnięć na drodze do wyzwolenia kobiet. W celu ucieleśnienia Ideologii Wyzwolenia Kobiet, Abdullah Öcalan zachęcał towarzyszek do utworzenia autonomicznej Partii Kobiet.

Po tym jak w 1999 roku w wyniku międzynarodowego spisku Abdullah Öcalan został porwany i uwięziony, kobiety kontynuowały tę pracę, zakładając bojową Partię Kobiet na drugim Kongresie Kobiet w marcu tego samego roku. Był to krytyczny okres w walce w ogóle, a ruch kobiecy stanął w obliczu wielu ataków i trudności.

HEVJIYANA AZAD

Hevjiyana Azad jest propozycją wolnego życia wspólnotowego między mężczyznami i kobietami, wszystkimi istotami żywymi i ich środowiskiem. W koncepcji Narodu Demokratycznego jest podstawowym celem Ruchu Wolności Kurdystanu. *Hev* oznacza „wspólnie”, *jiyan* – „życie”, a *azad* – „wolne”. Abdullah Öcalan zaczął rozwijać tę koncepcję na podstawie doświadczeń z dzieciństwa, ale pojęcie to zostało wprowadzone dopiero w 2011 roku, kiedy napisał piątą część swojej mowy obronnej²⁴ z więzienia w Imrali. Potrzebny był czas na podjęcie różnych kroków organizacyjnych i ideologicznych, oraz pogłębienie analiz, łącznie z teorią *Kuştina Zilam*.

Hevjiyana Azad nie odnosi się tylko do relacji między mężczyznami i kobietami w kategoriach klasycznego małżeństwa, rodziny czy związków miłosnych, ale do wszystkich naszych relacji i tego, jak dzięki nim możemy tworzyć prawdziwe silne wspólnoty. W tak tworzonych społecznościach powinny zawierać się więzi społeczne i rodzinne, jak również nasza

Członkinie Partii Kobiet podjęły postanowienie, że staną się awangardą społeczeństwa i ruchu. Złożyły one obietnice na całe życie, że poświęcą całą swoją energię i czas partii i sprawie rewolucyjnej. Ta przysięga jest zobowiązaniem wobec całego ruchu wyzwolenieckiego, ale także wobec siebie samej. Każda kobieta obiecuje budować siebie jako bojowniczkę przy pomocy własnej woli, dla wolności wszystkich kobiet i wszystkich ludzi. Od 2004 roku Partia Kobiet znana jest pod nazwą PAJK *Partiya Azadiya Jinên Kurdistan* (Partia Wolności Kobiet Kurdystanu).

kolektywna więź z naturą. *Hevjiyana Azad* oznacza życie w harmonii ze sobą nawzajem oraz z naturą, przewyciężenie uprzedmiotowienia i wyzysku. Jest to zmiana paradygmatu tego jak rozumiemy „związki” z dala od tego, czego nauczyła nas kapitalistyczna nowoczesność. Abdullah Öcalan opisuje tę koncepcję w odniesieniu do walki społeczno-wyzwolenieckiej:

„Mówiąc Hevjiyana Azad (Wolne Wspólne Życie), nie mam na myśli klasycznego związku mąż-żona ani podobnych nowoczesnych, postmodernistycznych, zamaskowanych związków o charakterze małżeńskim. Wspomniane przeze mnie Wolne Wspólne Życie to sposób życia, w którym obie płcie odbudowują życie w każdym jego aspekcie w oparciu o równość i wolność. Ponieważ osoba czy społeczeństwo nie mogą istnieć poza czasem i przestrzenią, mężczyźni i kobiety muszą wyzwolić czas i przestrzeń oraz siebie samych, aby mogły tam zakwitnąć miłość i uczuciowość.”²⁵

Związki, które pozwalają jednostkom walczyć o wolne życie, wspierając jednocześnie swoje społeczności,

24 Mowa obronna Abdullaha Öcalana została przez niego spisana w czasie jego pobytu w izolacji w więzieniu na wyspie Imrali. Obejmuje do tej pory 5 tomów pod zbiorowym tytułem: *Manifest dla Demokratycznej Cywilizacji*, które wyjaśniają podłoże, przyczyny i cele walki o wyzwolenie narodu Kurdyjskiego w kontekście globalnej walki o wyzwolenie oraz założenia modelu demokratycznego konfederalizmu. Spisana mowa obronna została przyjęta jako materiał procesowy przez Europejski Sąd Praw Człowieka [przyj. Tłum.]

25 Z zapisków rozmów z Abdullahem Öcalanem na Imrali

są zgodne z ideą *Hevjiyana Azad*. Związki te nie powinny skupiać się tylko na sprawach osobistych, ale na tym, co jest dobre dla społeczeństwa i jak osiągnąć wspólny cel wyzwolenia kobiet, ziemi i społeczeństwa. Dla rewolucjonistki/y miłość i walka w celu wyzwolenia życia i społeczeństwa stanowią prawdziwe połączenie między ludźmi, nie zaś małżeństwo czy „romantyczne” relacje. Te są rezultatem działania systemu zamykającego ludzi w okowach własności i zależności. Przyjaźń i miłość rewolucjonistek/ów w dzisiejszych czasach jest modelem dla przyszłego społeczeństwa opartego na *Hevjiyana Azad*.

W swoich pismach Abdullah Öcalan kładzie nacisk na demokratyzację rodziny jako ważny krok na drodze do *Hevjiyana Azad*:

„Kiedy kobieta wychodzi za mąż, staje się w rzeczywistości niewolnicą. Nie można sobie wyobrazić innej instytucji, która zniewala tak, jak małżeństwo. [...] Istnieje potrzeba radykalnej rewizji rodziny i małżeństwa oraz wypracowania wspólnych wytycznych ukierunkowanych na demokrację, wolność i równość płci. [...] Rodzina nie jest instytucją społeczną, którą należy obalić, ale którą należy przekształcić.”²⁶

Miłość jest podstawą dla *Hevjiyana Azad*. Jeśli chodzi o kwestię miłości, ruch bierze za punkt odniesienia wizję miłości platońskiej, która została przekazana Sokratesowi przez Diotymę. Prawdziwe piękno (estetyka) jest nierozzerwalnie związane z etyką. Znajduje się ono w przyjaźni rewolucyjnej, w ziemi i w wartościach walki rewolucyjnej. Heval Bêrîtan pisała do Hevala Husseina, z którym była zaręczona, zanim oboje zdecydowali się wstąpić do partii: „Walcz mój kwiecie, walcz mocno, bo istniejemy tak długo, jak długo walczymy, tak długo jak walczymy będziemy piękni, tak długo jak walczymy będziemy kochani.”

Inny przykład znaleźliśmy w pamiętniku **Şehid Zeryan**, towarzyszkę pochodzącej z Riha, która

poległa podczas obrony Demokratycznej Autonomii w Şirnax w 2015 roku. Mówi ona o miłości do swoich towarzyszek i towarzyszy:

„Jest tak wielu ludzi, których kochałam w tym wojennym czasie: Baz, Diyar, Reşo, Mazlum, Demhat, Sefkan, Zana, Rezan, Eşref, Gever i wszyscy inni. Próbuję nadać imię tej miłości. Nie wystarczy, jeśli powiem, że Kocham ich tyle, co moje rodzeństwo, bo nie jestem tak nawet przywiązana do mojego rodzeństwa. Nigdy wcześniej nie doświadczyłam takiej więzi, uczucia. To najświętsza miłość, za którą, jeśli trzeba, oddałabyś nawet własne życie. Teraz dotarłam do prawdziwej definicji miłości. Spełniamy dane przez nas obietnice, przechodząc przez najtrudniejszy egzamin życia. Budując demokratyczny naród, z miłością pokonujemy wszystkie trudności. To, czego doświadczamy, to miłość kolektywna. To jest to: Kocham tych towarzyszy/te towarzyszki kolektywną miłością. Jesteśmy Adule i Derweşem tej epoki.”²⁷

Miłość kolektywna jest podstawową zasadą, którą powinny/i przyjąć wszystkie/cy rewolucjonistki/rewolucjoniści. Stanowi też ważny element samoobrony. Ta kolektywna miłość powinna stanowić najsilniejszy łącznik między społecznościami walczącymi o życie w wolności. Jeśli w imię miłości relacje są sprowadzone do relacji jednostkowych, a osoby w nich są uciskane, nie możemy postrzegać tych relacji jako budujących wspólnotę. Są one raczej destrukcyjne dla naszych wartości jako rewolucjonistek.

Sposób, w jaki bojownicy i bojowniczki Ruchu Wolności Kurdystanu doświadczają przyjaźni rewolucyjnej, otworzył drogę do rewolucji w relacjach międzyludzkich. Ma to oddźwięk w społeczeństwie kurdyjskim i otwiera nowe horyzonty kultury rewolucyjnej na arenie międzynarodowej. W początkowym okresie istnienia PKK jej członkinie i członkowie mogły zawierać związki małżeńskie, ale dochodziło w nich do odtwarzania patriarchalnych praktyk i współzależności i stało się oczywiste, że potrzebne jest inne podejście. Abdullah Öcalan

26 <http://www.freeocalan.org/wp-content/uploads/2014/06/liberating-Lifefinal.pdf> s.36-37

27 Wpis w pamiętniku Şehid Zeryan z 22-04-2016

w szczególności przeanalizował swój związek i małżeństwo z Fatmą (Kesire Yıldırım) oraz to, w jaki sposób związek ten istniał w odniesieniu do patriarchy, oraz jak wpływał na rewolucyjne organizowanie się i przyjaźń rewolucyjną. Z początku decyzja o odrzuceniu romantycznych i małżeńskich związków nie została dobrze przyjęta przez wielu męskich towarzyszy. Ponieważ jednak decyzja ta została podjęta po długich dyskusjach, i nie chodzi w niej o konserwatywną separację czy narzucenie dyscypliny, w końcu została ona zaakceptowana i rozumiana.

Heval Pelşîn Tolhildan podkreśla:

„Dziennikarze lub inne osoby, które przychodzą z zewnątrz, zawsze pytają: ‘Dlaczego seksualność i związki w partyzantce nie są wolne, dlaczego tak wiele ograniczeń?’. Odpowiedź zależy od tego, jak siły partyzackie analizują seksualność i związki oraz co rozumieją przez ‘wolny’ związek.”

Ruch Wyzwolenia Kurdystanu postrzega wszelkie związki jako mikrokosmos relacji płci w społeczeństwie. Rodzina i wszystkie inne relacje w ramach państwa i kapitalizmu utrwalają i odnawiają patriarchy, oraz zniszczyły wolną wolę i miłość. W odpowiedzi, zamiast reprodukować opresyjne relacje w parach, bojowniczy/cy zobowiązują się do odrzucenia patriarchalnego rozumowania i postaw, dając przykład, jak mogą wyglądać wolne związki oparte na rewolucyjnej walce. Nie jest to bowiem sprawa prywatna czy indywidualny wybór, ale raczej coś, co jest konieczne dla wyzwolenia społeczeństwa.

Abdullah Öcalan opisuje więc *Hevjyana Azad* jako podstawowy składnik demokratycznego narodu:

„Wyzwolenie kobiet oznacza wyzwolenie społeczeństwa. Wyzwolone społeczeństwo to demokratyczny naród. Rozmawialiśmy o tym, jak ważne dla rewolucji jest odwrócenie roli mężczyzny. Oznacza to, że zamiast utrzymywać dziedzictwo dominacji nad kobietami, samowystarczalność narodu demokratycznego, budowa jego ideologicznej siły organizacyjnej i jego własnego autorytetu

politycznego dochodzą do głosu. To jest prokreacja ideologiczna i polityczna. To zapewnia wzmocnienie psychiczne i duchowe, a nie fizyczne rozmnażanie. Te realia stanowią o naturze miłości społecznej. Zdecydowanie nie powinniśmy sprowadzać miłości do sympatii i pociągu seksualnego dwojga ludzi. W istocie, nie należy dać się złapać na piękno formy, które nie ma żadnego znaczenia kulturowego. Kapitalistyczna nowoczesność jest systemem opartym na negacji miłości. Negacja społeczeństwa, pustoszący indywidualizm, rozprzestrzenianie się seksizmu w każdej sferze, deifikacja pieniądza, zastąpienie boga państwem narodowym, przekształcenie kobiet w nieopłacane lub najgorzej opłacane źródło pracy; wszystko to oznacza również negację warunków, w których może istnieć miłość.”²⁸

Öcalan zwraca również uwagę na znaczenie i potencjał relacji między rewolucjonist/k/ami. Muszą one być spójne z ich rewolucyjnymi celami. Oznacza to, że „w tych relacjach, które obejmują wymiar estetyczny, etyczny, polityczny i filozoficzny, nie ma miejsca na choroby systemowe, takie jak zazdrość, kaprys, nienasycenie czy nuda”.

„Jedyną szansą dla mężczyzn i kobiet na właściwe i piękne życie indywidualne w kontekście życia socjalistycznego jest realizacja ich wolnego życia w sposób uniwersalny i kolektywny.”²⁹

Abdullah Öcalan konkluduje, że każdy ruch społeczny może z sukcesem osiągnąć cel, jakim jest wyzwolenie życia i społeczeństwa, jedynie wraz z wypracowaniem osobowości socjalistycznych – „w prawdziwym tego słowa znaczeniu”. Przez osobowości te rozumie takie, które będą w stanie realizować swoje indywidualne i zbiorowe relacje w oparciu o wzajemny szacunek i poświęcenie się walce o wyzwolenie społeczeństwa jako całości.

W kolejnym rozdziale *Zabić [Dominującego] Mężczyznę* przeanalizowane zostaną dyskursy toczące się wewnątrz ruchu i społeczeństwa kurdyjskiego, które stworzyły podstawy dla koncepcji *Hevjyana Azad*.

28 *Manifesto of the Democratic Civilization Volume V: Rozdział 5.C.4. “Demokratik Ulusta Özgür Eş Yaşam”, 2010*
29 *tamże, Rozdział B.5. “Özgür Eş Yaşam”*

5. 'KUŞTINA ZILAM' =
ZABIĆ I PRZEKSZTAŁCIĆ
[[DOMINUJĄCEGO]] MĘŻCZYZNĘ

„Zabicie [dominującego] mężczyzny jest podstawową zasadą socjalizmu”

- Abdullah Öcalan

RAMY TEORETYCZNE, PRAKTYKA I DYSKUSJE ZAINICJOWANE PRZEZ ABDULLAHA ÖCALANA

W trakcie swoich badań, Abdullah Öcalan bardzo dogłębnie analizował i badał osobowość. Obserwował rozwój dominującego mężczyzny na przestrzeni ostatnich 5000 lat, zadał pytanie: jak doszło do powstania dominacji? Jak narodził się mężczyzna patriarchalny?

Po długich dyskusjach z towarzyszkami w ruchu i refleksjach nad własnymi relacjami z kobietami, w 1986 roku Öcalan napisał *Kwestię kobiet i rodziny w Kurdystanie*. Analizował w niej siłę dominacji państwa kolonialnego nad mężczyznami, którzy z kolei przenoszą tę dominację na kobiety. Tym samym opisał rodzinę jako mikrokosmos państwa.

Doszedł do wniosku, że „kwestia wyzwolenia kobiet” jest tak naprawdę „kwestią męskości”. Problemem jest męska dominacja. Ponieważ zadaniem rewolucjonistów jest reprezentowanie wartości społeczeństwa, o które walczą, we własnych osobowościach i działaniach, wola mężczyzn, by przewyciężyć własną dominującą mentalność, jest warunkiem wstępnym, by móc stać się rewolucjonistami:

„Socjalistyczny bojownik musi wyzwolić się z tego fałszywego rozumienia męskości [...]. Mężczyzna musi prawidłowo rozwiązać swój problem. Musi przestać szefować w tej sprawie, by dojść do rewolucyjnego poziomu równości w stosunkach międzyludzkich. W partii jest to fundamentalną kwestią.

[...] Mężczyzna, który nie traktuje kobiet z szacunkiem, nie może być socjalistą. Kto nie wie, jak szanować kobiety i nie potrafi wspierać ich walki o wolność, ten nie może z nami rozwijać narodowyzwoleńczego ruchu.

Być może wielu męskich przyjaciół wcześniej podchodziło do kobiet uważając je za nic, za wycieraczkę, za narzędzie przyjemności. Zastanawiam się, czym jest kobieta w waszych oczach dzisiaj? Mężczyzna, który nadal nosi w sobie stare rozumowanie, jest skończony. Nie ma w nim socjalizmu ani demokracji, nie ma nawet honoru.

Na tej podstawie konieczne jest oczyszczenie własnej duszy. Innymi słowy, trzeba to zrobić nie dlatego, że jest się przypartym do muru i słabym, lecz jako zasadniczy wymóg ideowy. Tak jest niezależnie od tego, czy ktoś jest żonaty czy samotny, z kobietą czy bez. Mężczyzna, który nie jest w stanie zmienić siebie zgodnie z tą zasadą, może złamać również wszystkie pozostałe zasady. Problemem nie jest ani słabość drugiej osoby, ani to, że ty jesteś bardzo silny; problemem jest zastosowanie zasady we właściwy sposób. W tym przypadku dobre intencje również nie uratują wiele. Bez uświadomienia sobie tej podstawowej, wstępnej zasady socjalizmu i wyzwolenia narodowego nie możemy mieć zdrowego podejścia do społeczeństwa w ogóle i do [tej] jego połowy [którą stanowią kobiety]. Bez tego nie ma rewolucji.”³⁰

Podczas sesji edukacyjnych z bojownikami PKK Abdullah Öcalan wielokrotnie akcentował zasady, które wszyscy mężczyźni powinni zinternalizować i stosować w podejściu do kobiet:

„Zabić mężczyznę oznacza zabić mężczyznę, który nie pokonuje w sobie wstrętnej postawy tyrana, despoty, konsumenta w odniesieniu do kobiety. Każdy mężczyzna, a zwłaszcza mężczyźni [w partii], muszą to wiedzieć. Co mam zrobić z mężczyznami, którzy mają takie postawy wobec kobiet? Taki rodzaj męskości nie jest w stanie zrobić nic pożytecznego. Nie potrafi właściwie walczyć, nie potrafi nawet zastosować właściwej taktyki.

Każdy powinien wiedzieć, że czasy seksualnego wykorzystywania kobiet są już skończone. Powinno być już wiadomym, że kobieta jest witalną i energiczną istotą ludzką. Dlatego ważne jest [dla was jako mężczyzn], abyście nie tylko byli bardziej szczerzy, ale też zaczęli zbliżać się do równości i wolności. W przeciwnym razie nie jest możliwym spotkanie i rozmowa z kobietami.”³¹

Wielu rewolucjonistów/ek z całego świata, a także Ruchu Wyzwolenia Kurdystanu, czerpało inspirację z podejścia Öcalana. Wiele jednak ruchów częstokroć traktowało wyzwolenie kobiet jako kwestię poboczną.

30 Polskie tłum. z tureckiego oryginału, Öcalan, A., *Kürdistan'da kadın ve aile*, *Weşanên Serxwebûn* 62, s.81 i 111, 1993

31 Öcalan, A., *Sosyal Devrim ve Yeni Yaşam [Rewolucja Społeczna a Nowe Życie]*; dialogi edukacyjne i analizy z 30.06.1997, Çetin Yayınları, 2005

Wielu rewolucjonistów zakładało również, że ich związki małżeńskie lub miłosne będą automatycznie „wolnymi związkami”, takimi jak przyjaźń

rewolucyjna, ze względu na samą ich decyzję bycia rewolucjonistami.

DLACZEGO ZABIĆ MĘŻCZYZNĘ?

Mahir Sayin, jedna z czołowych postaci rewolucyjnego ruchu studenckiego w Turcji w latach 70-tych, również chętnie dyskutował te kwestie. Miał wiele pytań, kiedy przyjechał spotkać się z przywódcą PKK - Abdullahem Öcalanem w 1996 roku w Damaszku, 18 lat po ich ostatnim spotkaniu w Ankarze. Mahir Sayin pamięta, że rozmawiali o wydarzeniach politycznych od czasów studiów, o „historii Osmanów, republice, Kemalizmie, demokracji, seksizmie, problemie mężczyzny, a nawet o Zeki Mürenie”, popularnym tureckim transgenderowym³² piosenkarzu i autorze tekstów.

Mahir Sayin podkreśla, jak ważne było dla niego, gdy Abdullah Öcalan skomentował „Zabiłem w sobie mężczyznę!” Zdawszy sobie sprawę, że było to kluczowym pojęciem w analizach Öcalana, Mahir Sayin zaproponował wydanie książki opartej na ich dyskusjach pod tytułem ‘Erkeği öldürmek’ (Zabijając mężczyznę):

„Kiedy powiedziałem, że myślę o opublikowaniu naszych rozmów pod tytułem ‘Zabijając mężczyznę’, zapytał mnie z dziecięcą radością ‘Czy to ci się najbardziej spodobało?’. Poruszył problem z punktu widzenia, który dotyczy bezpośrednio nas, mężczyzn, a który jest kluczem do zerwania łańcuchów oplatających nasze dusze. W świecie, w którym koncepcje wojny i męskości są tak splecione ze sobą, naprawdę ważne było, aby podejść do problemu z tej perspektywy. Fakt, że wielu osobom nie spodobał się tytuł [książki], znów tylko udowodnił, jak jest ważna.”³³

Abdullah Öcalan wyjaśnia koncepcję „Zabicia Mężczyzny”:

„Właściwie jest to podstawowa zasada socjalizmu. Chodzi o zabicie władzy, o zabicie jednostronnej

dominacji i nierówności, o zabicie nietolerancji. Nawet można powiedzieć, że chodzi o zabicie faszyzmu, dyktatury, despotyzmu. To pojęcie można bardzo rozszerzyć.”³⁴

Patriarchalna hegemoniczna koncepcja męskości ukazuje się zarówno w jednostkach, jak i w strukturach państwa i społeczeństwa. W odpowiedzi na nią, koncepcja „Zabicia Mężczyzny” ma na celu dekonstrukcję i przezwyciężenie systemu relacji władzy oraz zaproponowanie nowego rozumienia tego, co znaczy być mężczyzną. Mahir Sayin tak konkluduje swoje rozmowy z Abdullahem Öcalanem:

„To, w jakim stopniu Öcalan rozwinął tę koncepcję i jak bardzo potrafi ją przełożyć na relacje, jest kwestią dyskusyjną, ale stwierdzenie, że widzi ‘demokratyczną rewolucję’ w osobowości Zeki Mürena, ‘którego osobowość pokrywa się w pewnym stopniu z jego analizą’, pokazuje, że znacznie pogłębił tę analizę i że stara się bardzo skrupulatnie opisać stosunki społeczne. De facto jednym z największych osiągnięć Öcalana jest ‘analiza osobowości’. To nie przypadek.”³⁵

Abdullah Öcalan oddał hołd Zeki Mürenowi po jego śmierci w 1996 roku, mówiąc: „Dokonał rewolucji przeciwko klasycznemu społeczeństwu – koncepcji męsko-rodzinnej. W tym jest całe jego znaczenie. Jest on powszechnie kochany. Jego sztuka jest również całkiem dobra. Nikomu w Turcji nie udało się tak udoskonalić sztuki śpiewu, jak jemu. Jego wykonanie, jak i zasady są prawdziwie boskie. Ale tak naprawdę, jak już mówiłem, dokonał on prawdziwej rewolucji. Przeciwwstawiając się sztywnemu tureckiemu modelowi męskości, zbliżył się bardzo do kobiet. I to jest właśnie rewolucja demokratyczna.”³⁶

Mahir Sayin zwraca uwagę na trudności i wyzwania,

32 Zeki Müren nie określał siebie samego jako osoby trans, i używał wobec siebie męskiego zaimka, z tego powodu stosujemy w tekście rodzaj męski [przyp. tłum.]

33 Mahir Sayin, *Abdullah Öcalan ne diyor? Erkeği Öldürmek*, Toprak Publications, 1997

34 tamże

35 tamże

36 Mehmet Oğuz, *Öcalan, Zeki Müren hakkında ne düşünüyordun [Co Abdullah Öcalan myślał o Zeki Mürenie?]*, Yeni Özgür Politika, 26.09.2016; cytat: rozmowy Abdullaha Öcalana z Mahirem Sayinem z dnia 23.09.1996

z jakimi spotykają się mężczyźni – w tym on sam – gdy ośmielają się wystąpić przeciwko patriarchalnym normom: „Według Öcalana sam Zeki Müren, chociaż pozostał w relacji przeproszenia społeczeństwa, stojąc równocześnie w opozycji do męskich form moralności w społeczeństwie, zadał cios tureckiej męskości. Nie jest to jednak cios w pełni świadomy. To nie może mieć miejsca bez zakwestionowania wszystkich relacji patriarchalnego społeczeństwa.

Każdy, kto podejmuje taką próbę, musi być w stanie położyć na szali swoją własną osobowość i jej związek z systemem, niezależnie od [konsekwencji dla] siebie. To jest bardzo trudne zadanie! Prawie niemożliwe dla tych, którzy zajmują się stosunkami władzy, szczególnie polityką. Jest bowiem takie zjawisko, które nazywa się ideologią męskości. W tej chwili jest ona spleciona z polityką.

Wojna przeciwko własnej męskości i kroki, jakie w niej podejmiemy, będą stanowiły kryterium tego, jak blisko jesteśmy naszego marzenia o ‘świecie bez ucisku’. Ale jest to dziedzina, w której uprzedzenia są głębsze niż gdziekolwiek indziej. Każde słowo wypowiedziane w tym temacie trafia na solidny mur, mężczyźni czują się wręcz jakby byli gwałceni. Wśród osób, które zasłyszały, że ten temat pojawiał się w naszych spotkaniach z Abdullahem Öcalanem, były nawet osoby, które pytały mnie: ‘Czy to prawda, że masz zamiar zrezygnować z bycia mężczyzną i staniesz się kobietą?’”³⁷

„Chcemy stworzyć ruch powszechnego rozwodu”³⁸

Mimo świadomości głęboko zakorzenionych uprzedzeń i tabu wokół tej delikatnej kwestii, Abdullah Öcalan nie wahał się otwarcie dyskutować o potrzebie przewyciężenia patriarchy na antenie kurdyjskiego kanału telewizyjnego MED TV. Te specjalne programy były śledzone z wielkim zainteresowaniem i omawiane w kurdyjskich stowarzyszeniach i rodzinach. Omawiano wiele społecznych tabu i otwierano nowe kwestie, które pobudzały do myślenia, oraz przyczyniały się do kroków w kierunku postępowych zmian w rodzinach i społeczeństwie.

W jednym z odcinków (26 lutego 1998 r.) Abdullah Öcalan został zapytany, co miał na myśli, mówiąc o „wyrwaniu kobiet z męskiego uścisku” i „Zabiciu Mężczyzny”, oraz na jakiej podstawie kobiety i mężczyźni mogliby się zjednoczyć.

„Pytam o następujące kwestie, czy może raczej – chcę opracować rozwiązanie dla następujących kwestii: Jak zabić zarówno mężczyzn jak i kobiety, [tożsamości] które od wieków są wykorzystywane jako fundament tego systemu! Oczywiście nie chodzi mi o to w sensie fizycznym, a raczej o zdelegitymizowanie kodów moralnych, emocjonalnych i relacyjnych, nawet jeśli są one oparte na prawach! W ten sposób nie można być ani takim mężczyzną, ani taką kobietą. Chcemy rozwinąć powszechny ruch rozwodowy. Nikt nie powinien wyciągać z tego błędnych wniosków.

Nikt nie powinien tego wykorzystywać: Szanuję istniejące małżeństwa. Nie mówię, żeby zniszczyć czy rozwiązać taką wspólnotę. Ale jeśli małżeństwo jest jak tortura, to każdy ma prawo je rozwiązać. Innymi słowy, nie mam na myśli podejścia polegającego na zabijaniu małżeństw. Mówię o ogólnym ruchu na rzecz rozwodów w mentalności. Nawet te osoby, które są żonate/zamężne lub zaręczeni/one, muszą najpierw same rozwiązać się z [własnym] klasycznym rozumowaniem. Jeśli to konieczne, ich oficjalne małżeństwo może być kontynuowane. Ale bardzo przemawia do mnie istotowa zmiana i realizacja ogólnego ruchu rozwodowego w tym sensie. Aby móc mieć swój udział w rewolucji, każdy/a musi to zrobić. To po pierwsze.

Po drugie, jeśli to się stanie, oznaczać to będzie zabicie tak klasycznej kobiecości jak i męskości. Co to oznacza? Mężczyzna musi pozbyć się wyobrażeń, norm moralnych i – nawet nie nazwę tego myśleniem, ale bezmyślnością – według których zakłada, że jest mężczyzną i konstruuje siebie zwłaszcza w odniesieniu do seksualności i płci. To oznacza zabicie mężczyzny. Żeby rozpocząć nowe życie, trzeba pewne rzeczy zabić.”³⁹

W programie telewizyjnym z okazji Międzynarodowego Dnia Kobiet w 1998 roku rozwinął:

37 Mahir Sayın, *Abdullah Öcalan ne diyor? Erkeği Öldürmek*, Toprak Publications, 1997

38 Abdullah Öcalan w MED TV, 26-02-1998

39 Abdullah Öcalan, *Sosyal Devrim ve Yeni Yaşam*[Rewolucja Społeczna a Nowe Życie]; program w Med TV, 26 Luty, 1998

„Chcę opowiedzieć o mężczyźnie, którego zrealizowałem w sobie, tak by nie obwiniać zbyt nikogo innego. W tym sensie mówię, że najpierw zabiłem siebie. **To jest dla mnie filozofia, ideologia. Nie mogę się wyprzeczyć życia według niej.**

Nienawidzę być mężczyzną w obecnym systemie. Uważam, że bycie takim mężczyzną to wielka niższość, to źródło upadku i wielka brzydota. Bycie z kobietą w imię takiej męskości jest dla mnie gorsze niż tortury. Nie jest dla mnie możliwym życie w ten sposób. Nazywam to wielkim upadkiem, wielką opresją i zbiorem wszelkich kłamstw.

To, co próbuję wcielić w życie, głównie dla Kurdów, to nowa teoria miłości. Zapytacie, co ma wspólnego miłość z rozwojem wojny dla Kurdów? Kurdowie reprezentują lud, który został pozbawiony miłości. Miłość jest całkowicie wysuszona i zabita. Intelktualiści próbują interpretować ludzkie serce, zajmując się sztuką i literaturą. Jeśli chodzi o Kurdów, to niestety nigdy tego nie rozpoznali. Gdzie i kiedy zostało złamane serce Kurda/Kurdyjki? Czyje serce jest sercem w istniejącym Kurdzie/Kurdyjce? Czyim uczuciem on/ona odczuwa? Jeśli ma duszę, to ta dusza jest duszą którego cudzoziemca, którego poplecznika? Cóż to za brak skrupułów, coż to za rozpacz?

[...] kobiety też powinny znać siebie i mieć swoją tożsamość. Na przykład mężczyźni, w tym ja, nie powinni być wybuchowi; kobiety powinny umieć jasno powiedzieć, jakiego mężczyzny chcą. To jest zarówno prawem, jak i obowiązkiem kobiety.

Mężczyzna jest pozostałością po systemie, pozostałością po właścicielu ziemskim lub panu. Sam tego nie pokonam. Kobiety powinny się zorganizować. Jeśli chcesz życia opartego na równości i wolności, musisz zapłacić za to cenę. Nie chodzi o to, by iść i umrzeć od razu, próbując udowodnić swoją wartość z bronią w ręku. To jest podejście niekompletne.

Jeśli uporządkujesz swoje emocje, zbudujesz w sobie

siłę wyobrażenia sobie swojej wolności. Rozwiniesz swoje własne wyobrażenia o tym, jakiego chcesz mężczyzny lub jakiego życia chcesz z mężczyzną. Ale jeśli będziesz uważać, to zrozumiesz, że to zdominowane przez mężczyzn społeczeństwo obcięło nawet język kobietom.

Co zrobić z tyranizującym, dominującym mężczyzną z olbrzymim brakiem szacunku? Ja mówię, nie akceptuj go. Dlatego dziś dobrym krokiem będzie, bym zwrócił się o to do kobiet i powinniśmy na to nalegać. Nie da się absolutnie w żaden inny sposób wzmocnić pozycji kobiet.”⁴⁰

Zaczynając zawsze od wysiłku zerwania z patriarchalną mentalnością we własnej osobowości, Abdullah Öcalan opracował ideologiczne i praktyczne kryteria dla męskich rewolucjonistów. Mężczyzn i kobiety poproszono o przeanalizowanie i przewyciężenie wpływu zinternalizowanego patriarchy na ich myślenie i zachowanie. Kobiecość i męskość były dogłębnie analizowane jako ideologie i konstrukcje społeczne. Było to łączone z pytaniem, jak iść naprzód, aby zbudować nową rewolucyjną osobowość. Rewolucyjna przyjaźń została zdefiniowana „nie tylko jako jedność ideologiczna, ale jako jedność prawdy tworzonej przez potencjał ideologiczny”.

Analizując, jak głęboko patriarchalna mentalność i dominacja zakorzeniły się w pojmowaniu małżeństwa, związków i seksualności, Abdullah Öcalan stwierdził: „istotna dialektyka miłości w rzeczywistości społeczeństwa kurdyjskiego musi być przeżywana zasadniczo platonicznie. Taka miłość jest cenna. Miłość platoniczna jest miłością opartą na ideach i czynach”. Na tej podstawie przypomina męskiemu towarzyszom, aby dokładnie zrewidowali swoje podejście do kobiet: „Możemy uczynić kobiety wartościowymi przyjaciółkami i towarzyszkami w takim stopniu, w jakim przewyciężymy postrzeganie ich jako obiektów pociągu seksualnego. Przyjaźń i wspólnota walki z kobietą, w sposób, który przekracza seksizm, jest najtrudniejszą formą relacji.”⁴¹

40 Abdullah Öcalan, *Sosyal Devrim ve Yeni Yaşam*[Rewolucja Społeczna a Nowe Życie]; program w Med TV, 8 Marca 1998

41 Abdullah Öcalan, *Kürt sorunu ve Demokratik Ulus Çözümü* [Kwestia Kurdyjska a rozwiązanie w postaci Demokratycznego Narodu], 2010

SEPARACJA W CELU ZBUDOWANIA WOLNEJ JEDNOŚCI

Relacje międzypłciowe zostały radykalnie przededefiniowane i zreorganizowane z rewolucyjnym zaangażowaniem, jako część toczącej się holistycznej walki i życia kolektywnego. Kobiety podjęły walkę o wyzwolenie się z psychicznej, fizycznej i organizacyjnej zależności od mężczyzn i entuzjastycznie samoorganizowały się, tworząc Armię Kobiet i bojową Partię Kobiet. Tymczasem mężczyźni często wahali się przed bardziej aktywnym zaangażowaniem w osobistą i polityczną walkę o wyzwolenie płciowe.

Abdullah Öcalan wezwał mężczyzn do podjęcia praktycznych kroków w kierunku wyzwolenia płci. *„Być może mężczyźni bardziej niż kobiety potrzebują wyzwolenia. Poziom emancypacyjny mężczyzny jest być może trudniejszy niż kobiety. Obecnie dostrzegamy głębiej znaczenie tej kwestii. Podczas gdy kobiety przezwyciężają własne zniewolenie, mężczyźni uparcie utrzymują niewolnictwo i zniewolenie i zachowują się bardzo konserwatywnie.*

*Podczas gdy rozwiązanie pojawia się łatwo u kobiet, a ich tęsknota za wolnością, ich pragnienia są silne; mężczyzna upiera się, aby nie rezygnować z dominacji, zawsze obstając przy konserwatyzmie i narzucaniu własnego zdania. Jak więc należy to przezwyciężyć? Będziecie musieli sami rozpocząć od jednego, dwóch małych punktów w tym temacie. **Nie ma gotowych rewolucjonistów/ów, mężczyzn czy kobiet, rewolucja dopiero ich stwarza.**”⁴²*

Autonomiczne organizowanie się kobiet w oparciu o Teorię Separacji i Ideologię Wyzwolenia Kobiet miało ogromny oddźwięk. Krok po kroku doprowadziły one do zmiany ról i relacji między płciami w życiu codziennym i w walce. Kobiety uczyły się dowodzić oddziałami partyzanckimi i opracowywać taktykę wojenną, a mężczyźni gotować, piec chleb i wspierać się emocjonalnie. Relacje między mężczyznami a kobietami zyskały nowe kształty i znaczenia.

Transformacja mężczyzn była coraz częściej postrzegana jako istotna część wspólnej walki. Otworzyły się debaty o tym, jak rozumiane są takie pojęcia jak piękno i miłość. Etyka i estetyka również wyłoniły się jako ważne pojęcia w ruchu. Skupiono

się na budowaniu czegoś nowego. Była to walka o wyzwolenie płci, próba wygenerowania zrozumienia i zaangażowania towarzyszy w celu przezwyciężenia mentalności patriarchalnej. Kobiety zrealizowały swój potencjał do generowania zmian i alternatyw. Dostrzegły potrzebę wzięcia odpowiedzialności za swój rozwój, jak również za wyzwania rewolucyjne i generalny kierunek ruchu. Zdefiniowały swoją anty-patriarchalną walkę jako walkę z systemem liczącym 5000 lat, a nie jako walkę z pojedynczymi mężczyznami. Łącząc konkretne zdarzenia ze źródłem problemu, dostrzegły wagę adresowania istoty sprawy bez popadania w abstrakcję.

Pytania: *„Jak przekształcić mężczyznę? Jak wyzwolić kobietę, życie i społeczeństwo? Jak budować wolne związki?”* dotarły również do społeczeństwa i przyczyniły się do zmian. Bojowniczkami stały się wzorami do naśladowania, mającymi olbrzymi wpływ. Dawały przykłady tego, jak walczyć, myśleć i działać, by przekształcić relacje między płciami poza patriarchalnym systemem. Coraz więcej kurdyjskich kobiet angażowało się w walkę, w politykę i wszystkie dziedziny życia społecznego. W ten sposób rzuciły również wyzwanie patriarchatowi wewnątrz swoich rodzin. Jednocześnie coraz więcej młodych mężczyzn zaczęło kwestionować patriarchalną przemoc i odrzucało męskie role, których nauczyło ich pokolenie ich ojców i dziadków.

Zmagania i wyzwania związane z walką o wyzwolenie płci zyskały nowy, ważny wymiar, zwłaszcza dla kurdyjskich kobiet i ruchu kobiecego, wraz z porwaniem Abdullaha Öcalana przez siły NATO w lutym 1999 roku. Bojowniczkami i kobietami w całym społeczeństwie rozumiały, że ten atak był wymierzony również w sam ruch kobiecy i perspektywę PKK na wyzwolenie społeczne. Po uwięzieniu Abdullaha Öcalana nowo powstała Partia Kobiet musiała nie tylko mierzyć się z atakami tureckiego państwa i hegemonicznych sił, ale także z rosnącymi patriarchalnymi postawami wewnątrz samego ruchu, które lekcewały wole i autonomię kobiet. W odpowiedzi na to, Partia Kobiet podjęła decyzję o opracowaniu nowych metod walki i edukacji wśród swoich męskich towarzyszy.

PRZEKSZTAŁCENIE MĘŻCZYZNY - PROGRAMY EDUKACYJNE

Celem tych programów edukacyjnych było stworzenie ram, w których bojownicy byli proszeni o przeanalizowanie wpływu systemu patriarchalnego na swoją osobowość i zachęceni do rozwijania tożsamości i osobowości wolnego mężczyzny. Męskich towarzyszy zachęcano do składania wniosków o uczestnictwo do osób odpowiedzialnych za Partię Kobiet. Komisja Partii Kobiet wybrała grupę 20 uczestników na pierwszy okres edukacyjny w oparciu o cele i intencje mężczyzn zawarte w ich osobistych raportach.

Pierwszy okres edukacyjny w Akademii Wolnych Kobiet rozpoczął się w wolnych górach Kurdystanu 27 grudnia 2001 r. i trwał 8 miesięcy. Następnie zorganizowano dwa kolejne okresy edukacyjne, których forma rozwijała się w oparciu o doświadczenia z pierwszego okresu edukacyjnego. Złożona z towarzyszek komisja, kierująca programem edukacyjnym, wyjaśniła jego cel: „Powodem tego szkolenia jest brak równowagi również w naszej społeczności. Z jednej strony jest mocne kwestionowanie [zastanego porządku], ambicja stworzenia wolnej jednostki, a z drugiej strony jest rzeczywistość nacechowana konserwatyżmem, zamknięciem i samouwielbieniem. Naszym największym wyzwaniem będzie pokonanie tej nierównowagi dzięki takim właśnie programom edukacyjnym.”⁴³

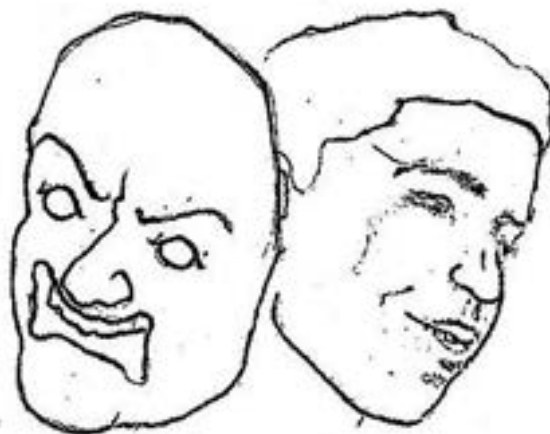
Wielu uczestników nie do końca jasno rozumiało własne cele. Tendencją męskich przyjaciół było stwierdzenie: „Przyszliśmy tu, ale to przyjaciółki [kobiety] muszą nas przeanalizować, abyśmy mogli się poprawić”. Inni przyszli by „spróbować i doświadczyć” lub „popatrzeć i zobaczyć, jak wygląda Akademia Kobiet”.

Takie podejście zostało skrytykowane przez towarzyszek jako aroganckie i powierzchowne. Żądały one od swoich męskich towarzyszy, aby ich „wejście

w tę edukację nie było próbowaniem, lecz tworzeniem wolnej osobowości. W osobach przychodzących próbować brakuje woli, celu i determinacji.

Innym podejściem było: ‘Jak wygląda świat akademii? Jesteśmy ciekawi, poznamy towarzyszek, powinniśmy mieszkać bliżej siebie, by rozwinąć naszą przyjaźń’. Naszą metodą nie jest mieszkanie daleko od siebie czy blisko.

Towarzysze powinni umieć podejść do edukacji odpowiedzialnie na miarę znaczenia, jakie jej nadają, a nie podchodzić do niej teoretycznie. Na takiej podstawie każdy powinien móc wypełniać swoje obowiązki nie tylko jako słuchacz, ale także jako osoba ofiarująca, tak aby móc angażować się nawzajem w edukację. Ważne jest świadome uczestnictwo zarówno w życiu, jak i w procesie kształcenia, w oparciu

43 Şehit Şerif Eğitim Devresi Broşürü: Erkeğin dönüşüm sorunları ve çözümüne bir bakış [Broszura z okresu Edukacji Şehit Şerif: Spojrzenie na transformację mężczyzny – problemy i rozwiązania], Özgür Kadın Akademisi Yayınları [Wydawnictwo Akademii Wolnych Kobiet], 2004

zwłaszcza o preferencje, dobrowolność, wolę walki. Przy tym należy postawić sobie jasny cel, mając za cel ostateczny osiągnięcie wolnej osobowości męskiej.”⁴⁴

Komisja edukacyjna wezwała uczestników do otwartości i odważnego analizowania swoich doświadczeń w rodzinie, społeczeństwie i w walce. Z tym krokiem uczestnicy zmagali się najbardziej i minęło kilka miesięcy, zanim dyskusje stały się głębsze.

Towarzysze dzielili się później swoimi refleksjami na temat poczucia słabości i niepewności, kiedy po raz pierwszy znaleźli się w Akademii Kobiet i wzięli swój pierwszy wdech „poza światem męskiej dominacji”: „Pierwszą myślą niech będzie nieśmiałość ‘różnicy’. [...] Innymi słowy, bycie ‘nielicznymi’ lub ‘mniejszością’. Próbując nadać temu znaczenie, przypominamy sobie na chwilę kobietę w świecie, z którego przyszliśmy. Nawet jeśli to doświadczenie nie jest wystarczające, można wczuć się w to, czego doświadcza kobieta, która w męskim świecie skazana jest na samotność.”

„Być może pierwszymi emocjami, jakich doświadczyliśmy, było zetknięcie z naszą męską dominacją i naszą sztywną rzeczywistością. Innymi słowy, poczucie nierozwiązywalnej słabości porównać można do uczucia, jakie mają dzieci, którym zabrano zabawki... Być może do dziś fakt bycia ‘mężczyzną’ w męskim świecie nie był dla nas zbyt oczywisty i nie uzmysławialiśmy tego sobie w każdym momencie. Ale tutaj, w świecie kobiet, w każdej chwili mamy świadomość, a nawet czujemy, że jesteśmy ‘mężczyznami’.

Kiedy przyszliśmy do akademii i zobaczyliśmy konkretny wyraz historycznych postulatów wolnościowych towarzyszek w ich morale, entuzjazmie i uwadze, której nam udzielały, doświadczyliśmy poczucia szacunku i pewności siebie, którego jako mężczyźni nie możemy znaleźć nigdzie indziej.”⁴⁵

Studenci ostatniego okresu edukacyjnego stwierdzili, że jedną z najważniejszych lekcji, jakie wynieśli, było budowanie życia wspólnotowego z męskimi

towarzyszami: „Nauczyliśmy się, że odpowiedzią na pytanie, jak żyć z kobietami, jest poprawne, harmonijne i komplementarne życie z naszymi towarzyszami - mężczyznami. Otwartość na różnice każdego z przyjaciół, znajdowanie rozwiązań dla ich błędów i niedociągnięć w oparciu o cierpliwe i ostrożne podejście, a w szczególności poszukiwanie wspólnego życia poprzez uznanie woli drugiej osoby i bez dominacji nad nią. To wszystko zmuszało nas do długich i głębokich przemyśleń i ucieleśniło się w praktyce.”⁴⁶

Wielu mężczyzn opisywało swój udział w tym programie edukacyjnym i wielostronne doświadczenia, jakie zdobyli w Wolnej Akademii Kobiet, jako „punkt zwrotny” w swoim życiu. Spoglądając w lustro, które stawiały przed nimi kobiety, stawali się świadomi samych siebie: „Zostaliśmy skonfrontowani z naszą nagą rzeczywistością. A nie jest to łatwa rzeczywistość. Widzieliśmy wszystkie brzydkie strony męczyzny. Kiedy w akademii odbywały się ogólne dyskusje, jako mężczyźni byliśmy w mniejszości. Więc nasz styl dyskusowania przykuwał uwagę: Był to niegrzeczny, conceptualny, abstrakcyjny, konkurencyjny styl dyskusji, w którym każdy chciał być na czele i wydawać się mądrzejszym od innych.”⁴⁷

Bycie w mniejszości podczas platform w Akademii Kobiet sprawiło, że wielu mężczyzn czuło się zdenerwowanych i nieśmiałych. Potem zaczęli jednak zdawać sobie sprawę, że wiele z ich towarzyszek miało o wiele głębsze, przekonujące i empatyczne podejście w swoich krytykach i analizach niż się spodziewali. To doprowadziło ich do głębszej i bardziej szczerzej autorefleksji. Dzięki platformom mężczyźni i kobiety zyskali głębsze zrozumienie wzajemnych bolączek i oczekiwań. Jeden z uczestników podsumował:

„W miarę jak poznawaliśmy, czym jest męczyzna, zaczęliśmy rozpoznawać znaczenie innych. Najbardziej znaczącym rezultatem tego procesu jest to, że męczyzna nie może dzielić życia z kobietami w sposób spójny, jeśli nie stworzy spójnego, sprawiedliwego i wspólnego życia z mężczyznami. Teraz próbujemy żyć w dobry sposób z mężczyznami,

44 tamże

45 tamże

46 tamże

47 tamże

abyśmy mogli rozwinąć dobry sposób życia z kobietami...”⁴⁸

Bojowniczką, która kierowała procesem edukacji, oceniła doświadczenia z perspektywy kobiet:

„Nie tylko debaty teoretyczne były ważne, ale ważniejszy nawet był wysiłek przełamania pewnych tabu, uprzedzeń i zrozumienia siebie nawzajem w tym samym środowisku. Oczywiście, przybycie męskich przyjaciół do Akademii Kobiet oznacza nie tylko ich samokształcenie, ale także, że my, kobiety też się przy tym kształcimy. W tym sensie dialog w życiu i edukacji miał na celu wzajemny rozwój.

Mimo pewnych trudności, udało się przejść naprawdę mocny proces edukacyjny. Wierzyliśmy, że to będzie mocna ideologicznie praca, ale nie spodziewaliśmy się, że w ciągu dwóch lat osiągnie aż taką moc. Teraz cieszymy się, że zaczęliśmy. To było bardzo ważne zarówno psychicznie, jak i organizacyjnie, zapobiegło też ewentualnym błędom w podejściu. [...] Towarzysze nigdy nie traktowali problemu wolności jak swojego własnego... Bo nie widzieli siebie jako ukształtowanych w ramach systemu. Nie byli też w tym momencie zdesperowani, aby osiągnąć wolność. Może tylko w teorii, ale nie wierzyli w to. Na obecnym etapie, możemy powiedzieć, że zmiana mentalności następuje 10 razy szybciej niż w przeszłości. [Abdullah Öcalan] zawsze powtarzał: ‘Jeśli nie wyedukujesz mężczyzn, będziesz jak osoba z jedną nogą - a tak nie da się biec’. Możemy powiedzieć, że teraz mamy

PRZEKSZTAŁCANIE MĘŻCZYZNY - CIĄGŁA WALKA

Od rozpoczęcia tych sesji edukacyjnych, ich wpływ definiuje warunki dyskusji w Ruchu Wyzwolenia Kurdystanu. Materiały, z których korzystano i które powstały w trakcie tych programów edukacyjnych, są nadal czytane i dyskutowane. Odtąd standardem na różnych płaszczyznach walki o wolność w Kurdystanie stały się programy edukacyjne prowadzone przez wyłącznie kobiece komisje dla mężczyzn na tematy takie jak seksizm w społeczeństwie i historia kobiet. Od 2013 roku *Jineoljî* i *Hevjîyana Azad* zostały również włączone do autonomicznych i ogólnych programów edukacyjnych. Zazwyczaj tematy te spotykają się z dużym zainteresowaniem i są żywo dyskutowane, a mężczyźni często opisywali te lekcje jako „punkt zwrotny” w ich osobistym i

dwie nogi.”

Opuszczając akademię po zakończeniu edukacji, uczestnicy wskazywali na istotne zmiany, które zauważyli w sobie oraz na poczucie własnej odpowiedzialności za dzielenie się swoimi doświadczeniami i spostrzeżeniami z innymi towarzyszami:

„Nastąpiła zmiana w naszej świadomości, świecie emocjonalnym i zachowaniu. Próbowaliśmy nabrać sił, żeby spojrzeć na życie przez okno, którego wcześniej nie znaleźliśmy, które było dla nas dziwne i które zaniedbywaliśmy. Zyskaliśmy nową perspektywę i kierunek. Teraz stoimy przed odpowiedzialnością dzielenia się i pogłębiania wyzwania, ekscytującymi i emocjonalnymi chwilami, które przeżywamy ze wszystkimi przyjaciółmi, gdziekolwiek się znajdujemy.

Zdolność mężczyzny do nauczania się życia i dzielenia się z mężczyzną oraz do tworzenia prawdziwych więzi miłosnych oznacza przewyższenie wszystkich efektów działania systemu na płęć w myśleniu, emocjach i rozumieniu życia. Jest to ważny kamień milowy w tworzeniu wolnego życia.”⁴⁹

Aby nie ograniczać tych sesji edukacyjnych do wybranej grupy towarzyszy i aby temat „Zabicia Dominującego Mężczyzny” stał się częścią ogólnego dyskursu, szkolenia z ruchem kobiecym stały się częścią regularnego programu edukacyjnego we wszystkich akademiach, zarówno dla bojowników jak i w społeczeństwie.

zbiorowym zaangażowaniu w podważanie męskiej dominacji.

Około 15 lat po swoim udziale w pierwszym programie edukacyjnym dla mężczyzn, Sînan Cudî zastanawia się nad swoimi doświadczeniami i rozwojem: „gdy dołączasz do PKK, dołączasz do linii wyzwolenia kobiet. Wstępujemy do PKK, aby wyzwolić się od reakcyjnych wpływów społeczeństwa. Projekt transformacji mężczyzn jest naturalną częścią naszego życia i edukacji. Codziennie walczymy z samymi sobą. Zmagamy się z naszymi popędami, naszymi emocjami, z naszą praktyką w życiu codziennym, z naszym sposobem wyrażania się, z naszym językiem i retoryką, ze wszystkimi aspektami

48 tamże

49 tamże

naszej istoty. Jeśli twoje podejście charakteryzuje powaga, nieuchronnie dołączasz do linii i kultury kobiet. To jest nasz podstawowy obowiązek i nasza odpowiedzialność, nie zaś sprawa indywidualna.

W odniesieniu do moich osobistych doświadczeń mogę powiedzieć, że ten rok edukacji w Akademii Kobiet [2003–04] wywarł największy wpływ na moją osobowość. Była to duża szansa na poznanie siebie, jak również kobiet. Jako mężczyźni mamy tendencję do wycofywania się i ucieczki, gdy trzeba zająć się uczuciami i tym, co się w nas dzieje. Ale kiedy przyjechaliśmy do Akademii Kobiet, nie mogliśmy już tego robić. Zostaliśmy pozbawieni możliwości ucieczki. Podczas okresu edukacji, codziennie, przez 24 godziny na dobę przebywaliśmy razem z 20 męskimi towarzyszami, zorganizowani w 3 komuny. Nie było więc miejsca ani czasu na ucieczkę. W takim otoczeniu zaczynasz się denerwować na siebie samego i złościć na mężczyzn wokół siebie. Wszystkie twoje tłamszone emocje znajdują swe ujście. Do tej pory, a właściwie także po dziś dzień, zawsze tłumiliśmy swoje uczucia, aby chronić naszą męskość. W miarę edukacji nasze narzędzia obronne zużyły się. Doświadczaliśmy wielkiego chaosu tak w sobie samych, jak i między nami. Wtedy zrozumieliśmy, że musimy jasno określić nasz cel – zmiana społeczeństwa. Od czego musieliśmy zacząć? Od siebie samych!

To jest kwestia rewolucji i ewolucji. Rozpoznaliśmy, że musimy zmienić własną mentalność i na nowo zdefiniować: Czym jest mężczyzna? Czym jest kobieta? W środowisku edukacyjnym doświadczaliśmy bezpośrednio, jak kobiety odnoszą się do siebie nawzajem. Uczyliśmy się od wspólnoty kobiet, jak kobiety pomagają sobie i wspierają się nawzajem, jak praktykują kolektywizm, miłość, empatię. Kiedy doświadczaliśmy tego bezpośrednio, wiedzieliśmy, że to jest właściwy sposób. Zadaliśmy więc sobie również pytanie: Jak możemy rozwijać takie relacje wśród mężczyzn?

Z początku w naszych analizach osobowości skupialiśmy się tylko na wyznaniu naszych złych męskich cech. Opróżniliśmy nasze wnętrza. To było kataraktyczne, ale nie wystarczyło do zmiany. Potem zaczęliśmy pytać: jakie są nasze dobre strony? Kiedy jedna z towarzyszek zadała mi to pytanie, zastanawiałem się przez pół godziny, ale nic

sensownego nie przyszło mi do głowy. Jeśli stawiasz się w pozycji podmiotu, w centrum wszystkiego, to bardzo trudno jest odpowiedzieć na to pytanie. Ale jeśli spojrzysz na siebie jako na część życia, jako istotę połączoną [z innymi], to odpowiedź staje się możliwa. Poprzez uświadomienie sobie i docenienie kobiecych społecznych cech charakteru w nas samych, możliwa stała się zmiana naszej mentalności. Próbowaliśmy myśleć, czuć i tworzyć empatię tak, jak robią to kobiety.

Ta walka trwa w nas do dziś. Są dni, że przegrywam z mężczyzną wewnątrz mnie. Wtedy pojawia się pustka. Są dni, że kobieta we mnie jest bardziej widoczna. Wtedy jestem zorganizowany, rozważny, kolektywny, bardziej kochający. Zachowuję się bardziej empatycznie i okazuję solidarność. To, czego się nauczyłem, nie jest przeznaczone tylko dla konkretnego miejsca czy czasu. Zmiana mentalności musi trwać aż do dnia mojej śmierci. Perspektywa, jaką dał nam [Abdullah Öcalan], to: ‘Musisz zabijać mężczyznę [w sobie] nie tylko raz, ale każdego dnia tysiąc razy.’

Dzięki temu projektowi nauczyliśmy się wielu rzeczy. Teraz mamy pomysł, jak wdrożyć te idee w politykę, w walkę zbrojną, w edukację i w życie. Chcemy, aby ludzie w naszym społeczeństwie uśmiechali się, gdy idą ulicami. To dla mnie jest częścią projektu przemiany mężczyzny!”⁵⁰

Rûmet Zagros ewaluuje proces edukacji mężczyzn z perspektywy ruchu kobiecego. Podkreśla ona, że mężczyźni muszą ostatecznie zmienić się sami, kobiety nie mogą wykonać tej pracy za nich. Jednak jeśli chcemy prawdziwego wyzwolenia płci, konieczne jest, aby kobiety odgrywały aktywną rolę, tak by mężczyźni mogli obrać dobrą drogę. Fundamentem wyzwolenia płci jest organizacja kobiet, organizacja i wzmocnienie pozycji kobiet są niezbędne. Same w sobie mają one wpływ na męskich towarzyszy. Jeśli wykorzystamy to jako podstawę, możemy podjąć dalsze kroki, aby zaangażować się w sprawy mężczyzn i temat dominującej męskości.

Rûmet Zagros wyjaśnia: „Kiedy mówimy o teorii separacji, pojawia się pytanie: Od czego się oddzielamy? Z czym się rozwodzimy? Oddzielamy się od i rozwodzimy z dominującą męskością i tłamszoną

kobiecością!

[Zabicie Dominującego Mężczyzny] dotyczy tej formy męskości, która jest z natury pozbawiona wiary i pewności siebie. To mężczyzna, który nie ma szacunku ani dla kobiet, ani dla mężczyzn, ale który sam jest właściwie bezradny. Ten mężczyzna nie ma siły. Ale musi być silny, aby ludzie go słuchali. Aby jego żona i dzieci go słuchały. Dlatego musi być szorstki i surowy. Musimy to przewyciężyć. Mężczyźni opierają swoje rządy na strachu. Dlatego mężczyzna stał się twardy. Ale w głębi duszy nie wierzy w siebie. To jest kolejny problem. Na przykład, idzie gdzieś do pracy. Szef wywiera na niego presję, nie płaci mu pieniędzy, ale mężczyzna nie ma nic do powiedzenia. Ma kłopoty i wraca do domu zdenerwowany. I wszystkie te kłopoty zrzuca na żonę i dzieci. Taka sytuacja została wytworzona przez dzisiejsze struktury. Mężczyzna szuka zemsty na kobiecie. Ten model mężczyzny musi zostać zabity. Te relacje muszą zostać wykorzenione. Sam mężczyzna musi być przekonany, że musi się wyzwolić. Zabić starą mentalność, która jest całkowicie pod wpływem religii i posiadania, która mówi: 'Dzieci powinny być moje, a nie kobiety' i 'każdy mężczyzna tylko dla siebie i swojej rodziny'. W szerszych relacjach odgrywają rolę bohaterów i władców nad jednymi i poddanego wobec innych. Przewyciężenie tej formy męskiej osobowości jest naszym pierwszym celem.

Albo się zmienisz, albo się zmienisz. Powoli będziemy się zmieniać. To nie jest zadanie rewolucji, to jest zadanie epoki.

Jakiego rodzaju mężczyzny chcemy? Jakie standardy my, jako kobiety, mamy dla rozwoju mężczyzn? Nasz pomysł na demokratycznego mężczyznę... socjalistycznego, kochającego wolność, myślącego o równości. Na równej stopie ze swą matką, z przyjaciółmi, z córką, ze społeczeństwem, ze wszystkimi. To są przykładowe standardy. Kiedy przyglądamy się relacjom mężczyzn, widzimy, że często są one materialistyczne i mechaniczne, techniczne. Poza tym, nie myślą zbyt wiele. Ale jaki jest mężczyzna estetyczny? Jaka jest świadomość estetycznego mężczyzny? Jeśli mężczyzna nie jest świadomy, jeśli jego myślenie nie jest delikatne, piękne, jeśli nie dostrzega życia, jeśli nie liczy się z wolą kobiety – taki mężczyzna nie jest demokratyczny. Jeśli brakuje fundamentu, każdy związek seksualny również odniesie porażkę. Jeśli kobiece standardy

wobec mężczyzn są niejasne, mężczyźni nie zaakceptują kobiet na równych zasadach. Nie będą ich słuchać.

Istnieją różne metody edukowania mężczyzn. Czasami idzie to bardzo powoli. Czasami wymaga to ciężkiej walki. Próbowaliśmy wszystkich sposobów. Próbowaliśmy trudnej drogi i innych metod. Obecnie nasi [mężcy] towarzysze w akademiach, gdy mają platformę a nie ma tam kobiety, która mogłaby ich krytykować, uważają, że platforma jest niewystarczająca. Ich postrzeganie siebie samych pozostaje ograniczone. Mówią: Towarzyski powinny analizować nas socjologicznie, analizować naszą męskość, analizować naszą płć, tak abyśmy poznali samych siebie. To jest bardzo ważna zmiana.

Musimy również zdefiniować same siebie i uczynić siebie zrozumiałą. Jakiego rodzaju kobietą jestem? Czego pragnę jako osoba kochająca wolność? Najważniejszą podstawą dla wszystkich metod jest Ideologia Wyzwolenia Kobiet. Mężczyźni zmieniają się w systemie kobiecym. Dzięki temu odbudowuje się również społeczeństwo. Gdyby ten społeczny system wspólnotowy nie istniał [w Rożawie], nie doszłoby na przykład do rewolucji. Gdyby nie było systemu kobiecego, nie byłoby rewolucji kobiecej."⁵¹

W siódmym numerze magazynu *Jineoloji* (październik 2017) zgłębiano nieustającą walkę przeciwko patriarchalnym stosunkom społecznym. Pod nagłówkiem „Spojrzenie na męskość i męską naturę” różne artykuły poruszały takie tematy, jak związek mężczyzn z militarystką; ideologiczne i kulturowe narzędzia, przy użyciu których skonstruowano, zrealizowano i które utrzymują patriarchalną męskość; oceny antypatriarchalnych walk; centralne znaczenie walki o wyzwolenie płci dla przyszłości socjalistycznych rewolucji; wyniki dyskusji kobiet na temat naszego związku z męskością i tego, jak przewyciężyć dominującą męskość w codziennym życiu. Z mężczyznami przeprowadzono dyskusje na temat ich samookreślenia i wyzwania, przed którymi stoją. Nagihan Akarsel podsumowuje w swoim artykule „Rozpoczynając z empatią”, że dyskusje oparte na empatii i szczerym pragnieniu mężczyzn i kobiet, by zrozumieć i poznać siebie nawzajem, mogą otworzyć drzwi do przewyciężenia patriarchalnej męskości i ujawnienia ludzkiej natury mężczyzn.

6. WOLA ZMIANY

To, że zmiana osobowości mężczyzn jest ważna, omawiane było przez wiele różnych ruchów, w różnych częściach świata. Kwestia zmiany osobowości mężczyzn była podejmowana nie tylko przez Ruch Kobiet Kurdystanu. Znamienne jest, że chociaż patrząc globalnie istnieje ogromna różnorodność kontekstów, pojawiło się kilka analiz i propozycji o uderzającym podobieństwie. Świadczy to o uniwersalnej naturze antypatriarchalnej walki i o tym, że choć patriarchy może różnie się maskować w różnych kontekstach, poważne próby znalezienia rozwiązania i zaproponowania alternatyw mają ze sobą wiele wspólnego.

bell hooks była afroamerykańską pisarką, interseksjonalną feministką, academiczką i aktywistką, a jej kariera trwała ponad 40 lat. W tym czasie jej prace zajmowały poczesne miejsce zarówno w drugiej, jak i trzeciej fali feminizmu. Wiele z jej prac skupia się na miejscach przecięcia rasy, klasy i płci w kapitalizmie.

Jej praca z 2004 roku *The Will to Change (Wola zmiany)* to głęboki skok w temat wpływu patriarchy na męski podmiot. Podobnie jak w propozycji Öcalana *Kuştina Zilam*, hooks omawia wpływ patriarchy na całą ludzkość, zamiast analizować jedynie jego wpływ na kobiety. Konkluzja jej książki (że patriarchy jest problemem wszystkich płci, ponieważ krzywdzi wszystkich ludzi) podkreśla znaczenie potrzeby wykorzenienia toksycznej męskości jako części rewolucyjnej walki.

Prace hooks na temat rasy, klasy, kobiet i imperializmu są silnym przykładem potrzeby, również wyrażonej przez *Jineoloji*, spojrzenia wstecz na naszą historię, aby ją zrozumieć i przeanalizować, a także odkryć te jej części, które zostały ukryte lub zaciemnione. Ogólnie

rzecz biorąc, jej praca dostarcza silnej perspektywy na to, jak kontynuować i rozwijać antypatriarchalną naukę społeczną i jest czymś, z czego *Jineoloji* może czerpać. Co ciekawe i warte podkreślenia, istnieje również wiele wspólnych tematów pomiędzy pisarstwem hooks, *Jineoloji* i pracami Abdullaha Öcalana.

„Feminizm drugiej fali” to termin określający ruch kobiecy w USA i Europie od lat 60. do 90. XX wieku, kiedy to hooks rozwijała teorie, które doprowadziły ją do napisania książki *The Will to Change*. Druga fala feminizmu znana jest ze stwierdzenia „osobiste jest polityczne” i rozszerzenia debaty feministycznej znacznie dalej niż prawa kobiet na arenie publicznej. W tym samym czasie kobiety zaczęły się autonomicznie organizować i proponowały oddzielenie swojego życia i rewolucyjnej walki od mężczyzn jako sposób na odrzucenie patriarchy.

Ten krok ma wiele wspólnego z autonomicznym organizowaniem się Ruchu Kobiet Kurdystanu. Autonomiczne organizowanie się feminizmu drugiej fali nie stało się jednak częścią masowego ruchu rewolucyjnego. W pewnych okresach znaczna część walki tego ruchu została również wchłonięta przez liberalne programy, pozwalające niektórym kobietom (głównie białym z klasowym przywilejem) na podniesienie swojej pozycji w społeczeństwie. Kobiety ponownie zostały zwrócone przeciwko sobie wzdłuż linii rasowej i klasowej. W ten sposób zablokowano możliwość stworzenia daleko idących zmian społecznych dla wszystkich kobiet.

Choć *The Will to Change* porusza wiele aspektów patriarchy, kluczowym przesłaniem jest krzywda i przemoc, jaką patriarchy wywiera na męską osobowość i życie. hooks analizuje niechęć

feminizmu, zwłaszcza feminizmu drugiej fali, do zajmowania się męskim bólem spowodowanym przez patriarchy, a nawet mężczyznami w ogóle. Krzywda wyrządzana kobietom każdego dnia oraz męska nieświadomość własnego uprzywilejowania mogą nas przekonać, że urodzenie się mężczyzną nie ma znaczących minusów. Jednakże, kiedy patrzymy tylko na krzywdę, jaką patriarchy wyrządza kobietom, i próbujemy „rozwiązać problem patriarchy” jedynie między sobą, będziemy widzieć tylko połowę obrazu. Jak możemy rozwiązać ten problem, jeśli nie rozumiemy złożoności systemu patriarchalnego?

Co więcej, jeśli wykluczmy mężczyzn z antypatriarchalnych dyskusji, o wiele trudniej jest prosić ich o zmianę samych siebie. Mówienie „to rani innych i powinieneś czuć się z tym źle” może nas doprowadzić tylko do pewnego momentu. Z dużym prawdopodobieństwem o wiele więcej mężczyzn zaangażuje się w anty-patriarchalne zmagania, jeśli będą mogli zobaczyć, jaki patriarchy ma wpływ na nich samych, jak zranił i zniszczył ich relacje z innymi ludźmi, odciął ich od życia emocjonalnego i odcisnął piętno na ich własnym szczęściu. Jest to jeden z paradoksów systemu patriarchalnego; aby go pokonać, potrzebujemy, żeby mężczyźni rzucili wyzwanie samym sobie, ale mogą to zrobić tylko wtedy, gdy zwrócimy się do nich i pokażemy im, jak być częścią tej walki.

hooks krytykuje fakt, że feminizm często odrzuca i krytykuje patriarchy bez zaproponowania innych opcji. Jeśli feminizm nie rozwinię alternatywy dla tego, co hooks nazywa „białym rasistowskim kapitalistycznym patriarchy”, nie uda mu się stworzyć szerszej rewolucyjnej perspektywy. Krytyka białego/średnioklasowego feminizmu przez hooks i inne pisarki dostarcza nam użytecznych narzędzi do ewaluacji feministycznej walki. Poprzez krytykę możemy zobaczyć, które nurty feminizmu prowadzą nas w ślepe zaułki, które były kontrproduktywne lub zostały zasymilowane przez kapitalistyczną hegemonię. Jednym z głównych założeń *Jineologii* jest również to, że nauka o kobietach i życiu jest kluczem do wyzwolenia społeczeństwa jako całości i przez to nie może być odizolowana od szerszej walki.

Antykolonializm, nierozzerwalnie związany z wyzwoleniem kobiet, jest wątkiem przewijającym się tak przez pracę hooks, czarny feminizm w ogóle jak i Ruch Kobiet Kurdystanu. Ruchy te nigdy nie mogły sobie pozwolić na luksus ignorowania kolonializmu. Ta antykolonialna analiza jest niezbędna do walki z patriarchy. Mężczyźni, którzy próbują lepiej zrozumieć samych siebie i zmienić się, muszą również zawsze patrzeć na to, gdzie się znajdują w odniesieniu do imperializmu i jak ten sprawia, że postrzegają mężczyzn i kobiety z ich własnej rasy lub kultury, a jak z odmiennej. Ruchy kobiece na całym świecie nie powinny traktować takich spraw, jak ideologia Ruchu Kobiet Kurdystanu czy czarny feminizm, jako specyficznych kwestii dotyczących wyłącznie kobiet czarnoskórych lub z Bliskiego Wschodu. Powinny być one postrzegane jako przykłady, źródła i awangarda walki, którą wszystkie tocymy przeciwko kapitalizmowi i patriarchy.

Jednym z głównych tematów poruszanych przez hooks w *The Will to Change* jest dystans, jaki patriarchy stawia między mężczyznami a ich życiem emocjonalnym, oraz krzywda, jaką im to wyrządza. Zauważyła ona, że wiele kobiet, jak również mężczyzn, a zwłaszcza młodych chłopców i dziewcząt, pragnie czuć miłość swoich ojców, braci, towarzyszy, przyjaciół i partnerów. Jednakże, ponieważ patriarchy odcina mężczyzn od ich własnych emocji, wiele osób, które poszukują miłości mężczyzn, w jakimkolwiek charakterze, nieustannie się rozczarowuje.

„Jest tylko jedna emocja, którą patriarchy ceni, gdy jest wyrażana przez mężczyzn; tą emocją jest gniew. Prawdziwi mężczyźni się wściekają. A ich szaleństwo, bez względu na to, jak gwałtowne lub destrukcyjne, jest uważane za naturalne – pozytywny wyraz patriarchalnej męskości. Gniew jest dla każdego najlepszą kryjówką, w której można ukryć ból lub udrękę ducha.”⁵²

Ta patriarchalna norma oczekiwania od mężczyzn, by zachowywali się w sposób, w którym są zdystansowani wobec swoich emocji, jest często nieświadomie (a czasem świadomie) wzmacniana przez kobiety. Wiele kobiet zaczęło oczekiwać, że mężczyźni w ich życiu będą uosabiać typowego patriarchy. Kobiety mogą

nawet z trudem radzić sobie z męskimi emocjami, kiedy są z nimi konfrontowane.

W tym miejscu ponownie stajemy w obliczu paradoksu patriarchy. Kobiety, bardziej niż ktokolwiek inny, są krzywdzone przez patriarchalną przemoc, a jednak wiele z nas nadal oczekuje od mężczyzn, by zachowywali się w określony sposób, zgodny z patriarchalnymi normami, które wszystkie zinternalizowałyśmy. Dzięki temu możemy dostrzec jedną z głównych mocy patriarchy jako systemu opresji. Pomimo szkód, jakie wyrządza społeczeństwu, patriarchat przetrwał tak długo, ponieważ jest partycypacyjny. Przez lata warunkowania, nasze społeczeństwa rozwinęły się tak, by – świadomie i nieświadomie – nagradzać patriarchalne zachowania. Dlatego wszyscy i wszystkie, nie tylko mężczyźni, musimy walczyć, by przewyciężyć nasze własne patriarchalne postrzeganie, wartości i zachowania.

Słuchanie o męskim bólu może być trudne dla osób, które zazwyczaj doświadczają bezpośredniej patriarchalnej opresji. Wiele z nas nie chce słyszeć o walce mężczyzn w ramach systemu patriarchalnego, kiedy same doświadczamy codziennych ataków, za to bez uznania czy przywilejów. Ważne jest, by mężczyźni nauczyli się rozmawiać ze sobą nawzajem o swoim życiu emocjonalnym, ponieważ patriarchat tworzy dla kobiet rolę płciową, która opiera się na opiece i słuchaniu. To sprawia, że wielu mężczyznom łatwiej jest rozmawiać z kobietami o swoim życiu emocjonalnym bez poczucia, że zdradzili swoją męskość. Kiedy utrwalamy ideę, że tylko kobiety mogą być opiekunkami i słuchaczkami, utrwalamy wartości patriarchalne. Poza ideą kobiety - opiekunki i słuchaczki, hooks wskazuje też inny powód, dla którego mężczyźni nie dzielą się swoim życiem emocjonalnym z innymi mężczyznami: strach.

„Kiedyś myślałam, że ten strach przed mężczyznami to sprawa kobiet. Jednak kiedy zaczęłam rozmawiać z mężczyznami o miłości, raz po raz słyszałam historie o męskim strachu przed innymi mężczyznami. Rzeczywiście, mężczyźni, którzy czują, mężczyźni, którzy kochają, często ukrywają swoją emocjonalną świadomość przed innymi mężczyznami z obawy

przed atakiem lub ośmieszeniem.”⁵³

Tylko zabijając dominującą męskość, możemy pomóc mężczyznom komunikować się ze sobą bez strachu i hierarchii, bez odczuwania potrzeby rywalizacji. Jak zostało to omówione w innych częściach tej broszury, najważniejszą pracą, jaką kobiety mogą wykonać, by zmienić mężczyzn, jest zorganizowanie się i zmiana samych siebie. Miłość do naszych męskich towarzyszy i wiara w to, że mogą się zmienić, nie oznacza przyjmowania roli doradczyń. Oznacza to jednak postrzeganie autonomicznego organizowania się i zmieniania mężczyzn jako powiązanych ze sobą projektów.

hooks komentuje również związek między kapitalizmem a patriarchy, używając sformułowania „imperialistyczny, biało-rasistowski, kapitalistyczny patriarchat”. Jej sformułowanie jest użyteczne, ponieważ jasno pokazuje, jak wszystkie systemy dominacji przenikają się i polegają na sobie nawzajem, by przetrwać. Faszyzm jest również zbudowany na fundamencie patriarchalnej męskości. Nie jest przypadkiem, że zabójstwa kobiet [feminobójstwo] i faszyzm mnożą się w wielu częściach świata. Antypatriarchalne myślenie musi stać zatem na czele naszej walki, jeśli uważamy się za antyfaszystki/antyfaszystów, antykapitalistki/antykapitalistów czy rewolucjonistki/rewolucjonistów walczących o wolne społeczeństwo. Jeśli przewyciężymy patriarchat, możemy stać się wolnymi ludźmi, stworzyć wolne związki i wolne społeczeństwo, ale nie możemy tego zrobić bez szczerego zaangażowania naszych męskich towarzyszy i wyraźnej wspólnej walki.

„Nie jest prawdą, że mężczyźni nie chcą się zmieniać. Prawdą jest, że wielu mężczyzn boi się zmian. Prawdą jest, że masy mężczyzn nawet nie zaczęły przyglądać się sposobom, na jakie patriarchat powstrzymuje ich od poznania samych siebie, od bycia w kontakcie ze swoimi uczuciami, od kochania. Aby poznać miłość, mężczyźni muszą porzucić chęć dominacji. Muszą być w stanie wybrać życie zamiast śmierci. Muszą być gotowi do zmiany.”⁵⁴

53 tamże, s.28

54 tamże, s.19

7. BUNTY PRZECIWKO
PATRIARCHALNYM
RODZAJOMI MĘSKOŚCI.

Tak w historii, jak współcześnie możemy znaleźć mnóstwo przykładów mężczyzn, którzy zbuntowali się przeciwko patriarchalnej męskości i rozwinęli inne sposoby życia. Przykłady te mogą pomóc nam wyobrazić sobie przemienione męskie osobowości i ich rolę w społeczeństwie oraz w walce o wolność. Gdy zagłębiamy się w analizach i badaniach, przykłady te mogą dać nam perspektywę oraz wesprzeć proces przekształcania dominującej męskości i dostarczyć wskazówek.

Mitologie są ważnymi świadectwami historycznymi, które poruszają wiele kwestii społecznych w kontekście swoich czasów. Dają nam wgląd w tamte społeczeństwa, ich stosunki społeczne i walki oporu. Mogą służyć nam jako punkt wyjścia dla poszukiwań źródeł i rozwoju patriarchy i męskości na przestrzeni czasu.

W mitologii greckiej na przykład znajdujemy historię **Prometeusza**, która może dać nam wgląd w ówczesną walkę z patriarchalną władzą.

Prometeusz był stwórcą, obrońcą i nauczycielem istot ludzkich, które stworzył z gliny a następnie nauczył zarówno siły jak i rozumowania. Gdy to osiągnął, bogowie stali się świadomi istnienia ludzi. Pod rządami Zeusa, bogowie zaoferowali ludziom ochronę, tak długo, jak długo ludzie będą ich czcić, i to zostało przypieczętowane. Zeus został przedstawiony zjadając Metis, boginię mądrości, która była w ciąży z Ateną. Gdy Atena wyskoczyła z głowy Zeusa, przejął on rolę stwórcy, wypierając boginię-matkę. Dało to podwaliny patriarchalnym religiom monoteistycznym. Zeus uosabia więc męską dominację.

Prometeusz natomiast poświęcił swoje życie dla ludzi, a ostatecznie wykradł bogom ogień, by zwrócić go ludzkości. Za karę został przykuty do gór Kaukazu i poddawany codziennym torturom przez orła, który w nieskończoność zjadał jego odrastającą wątrobę. W postaci i roli Prometeusza widzimy negocjacje z władzą, uwikłaną w ustanowienie rządów patriarchy. Abdullah Öcalan analizuje również kwestię władzy

związanej z panowaniem nad kobietami, posługując się figurą Prometeusza w następujący sposób:

„W tamtych czasach istniał taki bóg jak Zeus. Ogień wyraża władzę i znajduje się w rękach Zeusa. Postać zwana Prometeuszem wykrada władzę, ogień z rąk bogów i daje go ludziom. Zeus jest zły z tego powodu i skazuje go na wieczne tortury. Myślę, że to ma wielki wyraz. Jest to ogromne wydarzenie dla Prometeusza, że kradnie ogień i daje go ludzkości. Ogień jest w swej istocie rozgrzewający i życiodajny. Muszę porównać go z władzą. Władza rządzących jest dla mnie taka sama, niezależnie od tego, czy jest skupiona w rękach boga, dyktatora, czy nawet mężczyzny. Są oni w strukturach ponad narodami, płciami i ludźmi. W dawnych czasach grupa rządząca nosiła nazwę władzy. Władza ta rozciągała się od boga do sułtana, a następnie od sułtana do jego otoczenia. Teraz też tak jest. Choć nazywa się to republiką i demokracją, to w istocie władza skupiona jest w osobie sułtana, oligarchy, dyktatora i jego otoczeniu, w męczyźnie i męskim wymiarze... O mnie mówiono: ‘Ten facet kradnie władzę’. To prawda, ukradłem władzę, ale od kogo? Ukradłem jego władzę [państwa tureckiego]. Ukradłem władzę mężczyźnie. Konkretnie, ukradłem władzę mężczyźnie nad kobietą. To niesamowite, ale też rzeczywiste. Wywołało to pewne ważne reakcje. Jak wiemy, imperializm na całym świecie ogłosił mnie terrorystą numer jeden. To znaczy, że ukradłem trochę władzy imperializmowi. Jest to podobne do tego, co robi Prometeusz.”⁵⁵

Prometeusz przekształca władzę, kolektywizuje ją i wykorzystuje jako środek do wzmocnienia pozycji całego społeczeństwa. Walka Wyzwoleńcza Kurdystanu wykrada ogień władzy patriarchy i zamiast tego wzmacnia kobiety, a tym samym społeczeństwo. Takie społeczeństwo jest w stanie zniszczyć patriarchalną i hegemoniczną władzę.

„[J]est prawdą, że w tym momencie kradnę władzę. Na przykład, teraz oddaję władzę Kurdom na poziomie tożsamości. Ponieważ ci ludzie zostali pozostawieni w ogromnej bezsilności. Teraz staram się dzielić tą władzą z kobietami. Ponieważ one również zostały pozostawione w ogromnej bezsilności. Poza tym

*chciałbym rozdystrybuować tę władzę innym biednym ludziom i robotnikom.*⁵⁶

Prometeusz jest symbolem, metaforą walki o władzę i upodmiotowienie, ale także wytrwałości, cierpienia i oporu. Zgodnie ze swoim imieniem, które oznacza „dalekowzroczny”, Prometeusz potrafi patrzeć w przyszłość i jest świadomy, że za swoje czyny będzie cierpiał. Mimo to wybiera tę bolesną drogę dla dobra ludzi i ich życia. Walka o wolne społeczeństwo polega na codziennym oporze i wymaga wytrwałości.

*„Dzielenie tej władzy ze sprawiedliwością, pracą i tymi, którzy dają swoją pracę, jest istotą socjalizmu [...]. Oddanie władzy kobietom jest również wymogiem socjalizmu i bycia socjalistką. Wraz z tym wszystkim możemy powiedzieć, że wykonujemy pracę współczesnego Prometeusza.”*⁵⁷

W epoce Oświecenia prześladowanie czarownic, z całą swoją brutalnością i mordami, miało na celu przede wszystkim utwierdzenie i zmanifestowanie wyższości i panowania mężczyzn. Demonizację kobiet wykorzystano do stworzenia podziałów między kobietami, mężczyznami i w społeczeństwie. Utorowała ona drogę państwu narodowemu i kapitalistycznej nowoczesności. Jednakże istnieli też mężczyźni, którzy stawili opór i nie dopuścili do spalenia na stosie bliskich sobie kobiet.

Jednym z najlepszych przykładów tego oporu są **rybacy z Kraju Basków**. Prześladowania czarownic dotarły do Kraju Basków na początku XVII wieku, kiedy to francuski inkwizytor Pierre Lancre zorganizował masowe procesy, podczas których palono nawet 600 kobiet. W tym czasie trwał sezon na dorsza, więc rybacy byli z dala od stałego lądu. Jednak wieści o atakach na ich krewniaczki sprowadziły ich z powrotem na brzeg:

*„Kiedy poławiacze dorsza z St. Jean de Luz, jednej z największych społeczności rybackich [Kraju Basków], usłyszeli pogłoski o tym, że ich żony, matki i córki były rozbierane do naga i dżgane nożami, a wiele z nich już stracono, zakończyli sezon połowowy 1609 roku dwa miesiące wcześniej. Rybacy wrócili z kijami w rękach i uwolnili konwój ‘czarownic’, które właśnie prowadzono na stos. Wystarczył tylko ten jeden akt powszechnego oporu, aby skończyć z procesami [...]”*⁵⁸

Tym działaniem baskijski rybacy przeciwstawili się zarówno prześladowaniom swoich krewniaczek, jak i samym polowaniom na czarownice. Jedność pomiędzy mężczyznami i kobietami pozwoliła na opór i zapobiegła dalszym polowaniom na czarownice w ich okolicy. Ci mężczyźni zorganizowali się przeciwko feminobójstwu, walczyli u boku kobiet i wspólnie przeciwstawiali się patriarchalnemu projektowi zniszczenia i podziału ich społeczności. Zwykle mężczyźni brali udział w atakach, co oznacza, że zniszczenie społeczności było bardzo skuteczne i wywarło ogromny wpływ.

Wieki później, w walkach o wyzwolenie narodowe i przeciwko imperialistycznym potęgom na globalnym Południu, znajdujemy rewolucjonistę, który przyłączył się do walki o wyzwolenie kobiet.

Kobiety w krajach skolonizowanych były poddane podwójnej opresji, podwójnej kolonizacji, zarówno ze strony sił imperialistycznych, jak i patriarchy w ich własnych społecznościach.

Marksistowski przywódca rewolucji społecznej w Burkina Faso w latach 1983-1987, **Thomas Sankara**, umieścił wyzwolenie kobiet w centrum rewolucji, jako niezbędne do zbudowania wolnego społeczeństwa. *„Rewolucja nie może się powieść bez prawdziwej emancypacji kobiet”*⁵⁹ – mówił, podkreślając

56 tamże

57 tamże

58 Kulansky, Mark, *The Basque history of the world*, 1999, s. 102.

59 Sankara, T, *Women’s Liberation and the African Freedom Struggle*. 1990, 2007. Pathfinder Press.

jednocześnie odpowiedzialność mężczyzn za zmianę własnych opresyjnych postaw.

Rewolucja opierała się na czterech podstawowych filarach: niespłacaniu długów zagranicznych, rozwoju gospodarki narodowej w celu zapewnienia samowystarczalności oraz ochronie środowiska i emancypacji kobiet.

W wyniku zamachu stanu, który miał miejsce 4 sierpnia 1983 r., Sankara przejął władzę w kraju i ustanowiono demokratyczny i ludowy rząd. To radykalnie zmieniło społeczeństwo i znalazło odzwierciedlenie w zmianie nazwy kraju na Burkina Faso, „kraj nieprzekupnych ludzi”.

Kiedy w 1984 r., zaledwie kilka miesięcy po rozpoczęciu rewolucji, rząd został obalony, w gabinecie Sankary były już trzy kobiety na stanowisku ministra. Oprócz urzędów, rewolucja wniosła szereg ustaw i zmian strukturalnych, których bezpośrednim celem była emancypacja kobiet. Zakazano okaleczania żeńskich narządów płciowych, przeprowadzono kampanie edukacyjne interweniujące w poligamię (wyłączne prawo mężczyzn), prostytutkę i przymusowe małżeństwa. Nowy rząd uznał rozwody za legalne i zezwolił kobietom na uzyskanie rozwodu bez zgody męża. Wdowy stały się prawowitymi spadkobierczyniami na równi z synami i córkami, zagwarantowano im prawo do kredytu i własności ziemi. Utworzono fundusz dla gospodyń domowych bez oficjalnej pracy, polegający na przyznawaniu im od jednej trzeciej do połowy pensji męża, aby zacząć gwarantować im względną niezależność ekonomiczną i uznać pracę domową za pracę.

W tym właśnie duchu 22 września 1984 r. po raz pierwszy obchodzono „Dzień mężów w drodze”, w związku ze zmianą mentalności mężczyzn. Mężczyźni

musieli pójść na targ, zrobić zakupy i przygotować jedzenie, aby nauczyć się, jak ważne są prace domowe. Ponadto pomiędzy 8 a 15 marca ogłoszono „Narodowy Tydzień Kobiet”, podczas którego miały miejsce różne działania polityczne i kulturalne.

Unia Kobiet Burkiny Faso (UFB) została założona jako narzędzie autonomicznej organizacji i mobilizacji kobiet - jednego z najbardziej aktywnych sektorów społeczeństwa. Kobiety zostały wezwane do tego, by stać się podmiotami rewolucyjnymi zarówno na poziomie walki zbrojnej, jak i organizacji społecznej, rzucono też wyzwanie męskim bojownikom rewolucyjnym, którzy trzymali swoje żony w domu.

Thomas Sankara podkreślił w swoim przemówieniu z okazji 8 marca - Międzynarodowego Dnia Kobiet - 1987: *„Rodzina patriarchalna powstała w oparciu o osobistą własność ojca, który stał się głową rodziny... Kobieta stała się jego łupem, jego zdobyczą w handlu... jej status obalony przez własność prywatną, wygnana z samej siebie, zdegradowana do roli wychowawczynie dzieci i służącej, usunięta z historii przez filozofię (Arystotelesa, Pitagorasa i innych)...”*⁶⁰ Jednocześnie jednak wyraźnie zaznaczał, że ucisk kobiet jest również uciskiem specyficznym i że *„w obecnym systemie ekonomicznym żona robotnika jest również skazywana na milczenie przez swego męża-robotnika”*.⁶¹

Zabójstwo Thomasa Sankary 15 października 1987 roku, przez jego dawnego towarzysza broni i nowego prezydenta Blaisé Campoaré, oznaczało koniec rewolucji i początek dyktatury, która trwała do 2014 roku i wymazała osiągnięcia ruchu kobiecego.

„Teraz wszystko jest tak, jak było przed rewolucją. Władza należy do mężczyzn. W czasach Sankary kobiety były siłą: jeśli coś postanowiłyśmy, to

60 tamże

61 tamże

było to wdrażane”,⁶² powiedziała Damata Ganou, koordynatorka Komitetu Obrony Rewolucji (CDR) i członkini UFB (Unii Kobiet Burkiny Faso).

W historii PKK bojownicy o wolność, tacy jak komendant Agît (Mahsum Korkmaz), Fikri Baygeldi, Şehid Erdal (Engin Sincar), Rustem Cudî, Qadir Usta, Atakan Mahir, Diyar Xerib Muhammed, Qasim Engin i wielu innych, są pamiętani jako przykłady męskich towarzyszy, którzy walczyli o zbudowanie socjalistycznej osobowości wolnego mężczyzny. Ich podejście do życia, walki i przyjaźni rewolucyjnej podważało patriarchalne wzorce, poglądy i nawyki. Wykraczało to poza ich najbliższe otoczenie i miało wpływ na całe społeczeństwo.

Şehîd Hêlîn Murad zauważyła: „Kiedy połączenie z linią wolności kobiet zostaje ogłoszone jako podstawowy ideologiczny punkt odniesienia dla mężczyzn, powstaje pozytywny fundament. Z tego powodu towarzysz Fikri Baygeldi jest postacią historyczną i powinien być zawsze pamiętany gdy edukuje się naszych towarzyszy, ponieważ przykładowie bronił Ideologii Wyzwolenia Kobiet i był związany z kobiecą awangardą.”⁶³

Fikri Baygeldi urodził się w 1974 roku w dystrykcie Lice koło Amed w Północnym Kurdistanie, gdzie mieszkał z rodziną do 1988 roku. Widział, że feudalizm dominował w jego rodzinie i otoczeniu, w którym dorastał. Zdał sobie też sprawę, że miał on również poważny wpływ na jego własną osobowość. Z powodu waśni rodzinnej, jego rodzina musiała przenieść się do Amed, gdy miał 14 lat.

W 1990 roku Fikri Baygeldi przyłączył się do pierwszych masowych powstań Kurdów w Północnym Kurdistanie. Idee i działania PKK wywarły na niego głęboki wpływ, który określił jako „duchowy”. Kiedy jego ojciec odkrył, że jest on w kontakcie z członkami partii, użył siły, aby zapobiec zaangażowaniu się w walkę także jego braci i sióstr. Wbrew własnej woli

cała rodzina przeniosła się do prowincji Sakarya na zachodzie Turcji. Mimo tego Fikri nadal utrzymywał kontakty z towarzyszami z ruchu i w marcu 1992 wstąpił do partyzantki wyzwoleniczej. Zaledwie 9 miesięcy później dostał się do niewoli – w ręce armii tureckiej. Przez ponad cztery lata przebywał w więzieniu w Çanakkale. Tutaj głęboko poruszyła go postawa jego towarzyszkii Semi Yüce.

8 marca 1998 roku Sema Yüce dokonała samospalenia w akcie oporu przeciwko uciskowi państwa i patriarchalnej dominacji. Zaledwie kilka dni później Fikri Baygeldi wybrał tę samą formę działania za tymi samymi murami więzienia, pozostawiając po sobie list z mocnym i radykalnym przesłaniem. Kończąc swój list stwierdzeniem „niech żyje moja dowódczyni - towarzyszka Sema”, napisał:

„PKK odnosi się do ludzkości. Jest to ruch, który ma na celu wyzwolenie ludzkości i przyrody i udowadnia to w swojej praktyce. W swej osobowości noszę wiele zachowań, które są sprzeczne z rozumowaniem partii. Te mentalności generalnie nie różnią się od dawnej kurdyjskiej rzeczywistości. [...] Teraz, zamiast ciągle powtarzać znane nam problemy, musimy zacząć działać. Tylko tą metodą możemy osiągnąć prawdziwą wolność w życiu i zwycięstwo w walce. Nasi polegli nie chcą, abyśmy byli demagogami. Chcą, abyśmy byli wartościowymi osobowościami, które osiągnęły osobowość równą własnym słowom. Towarzyszka Sema zwraca szczególną uwagę na ten problem w swoim ostatnim liście.

Towarzyszka Sema jest moją dowódczynią, ja zaś jestem tylko żołnierzem kurdyjskiej kobiety, która została dowódczynią przez swoją akcję. Wojownik musi działać zgodnie z poleceniami dowódczyni. I ja zdaję sobie sprawę z tej konieczności. Akcja, którą wykonam, tchnie życie w to, co znajduje się w mojej świadomości. Wierzę, że droga do bycia godnym Ciebie i naszych bohaterskich poległych prowadzi tędy. Moim działaniem uczynię czyn towarzyszkii

62 Santiago Mayor. (10 Września 2019). *La revolucion feminista en Burkina Faso. Notas periodismo popular*. Źródło: <https://notasperiodismopopular.com.ar/2019/09/10/revolucion-feminista-burkina-faso/>

63 List Hêlîn Murat Dersim do Akademii Jineoloji (napisany 26-03-2016 na górze Cîlo)

*Semy jeszcze wspanialszym - wybuchnę niczym granat w umyśle wroga.*⁶⁴

Şehid Qadir Usta (Gayyaz Koyuturk), arabski towarzysz z Antakyi, wstąpił do PKK w 1995 roku. Dopóki nie stracił życia w zasadzce tureckiej armii, przez ponad 20 lat walczył jako partyzant w górach Kurdystanu, aby położyć kres [tureckiej] okupacji i zapewnić wolne stosunki między narodami i płciami. W liście do swojej siostrzenicy opowiada jej o swoich przeżyciach. Mówi jej, że chciałby usunąć z każdej ostatniej komórki swojego ciała najgłębiej pozostawione szczątki Boga Ojca i że teraz jest w stanie zrozumieć ucisk kobiet.

„Teraz jasno rozumiem, że jeśli kobieta oddaje pod zastaw swoje życie mężczyźnie, w sercu powstaną głębokie rany. Nie chcę, żebyś tak żyła. [...] Nie chcę, abyś ty lub twoja płeć została skolonizowana przez system liczący 5 tysięcy lat i była niewolnicą systemu i mężczyzny.”

Kolejnym towarzyszem, który wyróżnił się swoimi analizami i refleksjami na temat mężczyzny, jest **Şehid Atakan Mahîr (İbrahim Çoban)**. 11 sierpnia 2018 r. poległ w górach Dersim, gdzie przez wiele lat był dowódcą partyzantki, w górach, z którymi zawsze czuł się bardzo związany. Wiele towarzyszek z Ruchu Wolnych Kobiet Kurdystanu widzi w Hevalu Atakanie prawdziwy przykład towarzysza, który wiedział, jak znaleźć drogę do wyzwolenia. Opisują go jako osobę, która podjęła wielki wysiłek, aby naprawdę zrozumieć płeć i nierówność, aby przeanalizować siebie jako mężczyznę i wziąć na siebie odpowiedzialność. Angażował swoich towarzyszy, młodych i starych, mężczyzn i kobiety w filozoficzne dyskusje, aby rozwijać rewolucyjne podejście do życia, natury i walki. Podczas edukacji na temat *Jineoljî* niektórzy mężczyźni nie rozumieli potrzeby pracy nad tym tematem i okazywali prześmiewczą postawę wobec towarzyszek prowadzącej edukację. Heval Atakan przerwał milczenie, potwierdzając wagę i znaczenie *Jineoljî* i skrytykował mężczyzn za to, że nie chcą kwestionować swoich przywilejów.

Zawsze wykorzystując samorefleksję jako podstawę,

doszedł do wniosku, że mężczy towarzysze nie wydają się odczuwać tej samej głębokiej potrzeby wolności i związku z nią, co ich towarzyski. Dlatego postrzegają oni walkę o wolność jako zadanie, a nie wyraz osobistej intencji, która mogłaby przerodzić się w charakter. Powiedział, że mężczyźni są wychowywani w kontraście do tożsamości kobiecej:

„Innymi słowy, definicja mężczyzny jest tworzona przy pomocy niebycia kobietą. [...] To jest bardzo niebezpieczne. W tym sensie wrogość wobec kobiet jest uwewnętrzniona. Najprostszym aspektem tej wrogości jest pogarda. Na przykład: ‘kobiety nie mogą myśleć w ten sposób, kobiety nie potrafią tego, co ja’. Towarzyski są w stanie walczyć z tymi postawami. One też nas tego uczą. Tę część również możemy szybko przyswoić. Ale tak naprawdę ta druga część jest głęboko wewnątrz i o wiele silniejsza. Innymi słowy, każdy mężczyzna kryje w sobie głęboko zakorzoną mizoginię.”

Zadając pytanie „dlaczego my mężczyźni nie możemy być dobrymi przyjaciółmi z mężczyznami?” Heval Atakan uświadomił sobie, że towarzyski w bardzo krótkim czasie są w stanie rozwijać znacznie głębszy poziom przyjaźni. „Znow, jest to oparte na strukturze tożsamości. Zaprzyjaźnianie się z mężczyzną z mężczyzną jest ograniczone. Gdy mężczyzna przyjaźni się z mężczyzną trochę za bardzo, jest to postrzegane jako niewygodne, tworzy to zaburzenia w jego tożsamości. [...] Innymi słowy, zaprogramowane są w nas takie kody męskości, że nie można się nawet przyjaźnić z mężczyzną! [...] Wrogość wobec kobiet, niezdolność do przyjaźni z mężczyznami! Właściwie jest to bardzo poważna ślepotą płciową. Albo, jakby to powiedzieć, mężczyźni są całkowicie wyzuci ze swojego człowieczeństwa.”

W każdym momencie i gdziekolwiek Şehîd Atakan się udawał, uważał za swój etyczny, rewolucyjny obowiązek dzielenie się swoimi autorefleksjami i trudnymi kwestiami z towarzyszami i społeczeństwem. Wiele z jego towarzyszek twierdzi, że jego strata jest boleśnie odczuwana przez wszystkich, zwłaszcza z powodu jego wysiłków na rzecz przemiany mężczyzny.

8. REFLEKSJE PO EDUKACJI MĘŻCZYŹN

A) STUDIA PRZYPADKÓW

STUDIUM PRZYPADKU 1: REFLEKSJE NAD REAKCJAMI MIĘDZYNARODOWYCH TOWARZYSZY

Instytut Andrei Wolf przeprowadził serię warsztatów i dyskusji na temat *Kuştina Zilam* i dekonstrukcji dominującej męskiej tożsamości w różnych kontekstach. W ramach tych działań przygotowano serię pytań dla męskich uczestników warsztatów z zakresu ich życia. Pytani mężczyźni pochodzili głównie z północnej lub południowej Europy, mieszkali w takich krajach jak Niemcy, Hiszpania, Katalonia, Włochy i Wielka Brytania. Były to osoby zróżnicowane – od członków naszych rodzin i przyjaciół, towarzyszy, po uczestników walk antykapitalistycznych, kolektywów feministycznych, pracy solidarnościowej z Kurdystanem i innych grup. Wiek uczestników wahał się od młodych dwudziestolatków do sześćdziesięciolatków. Celem było lepsze zrozumienie ich sposobu postrzegania patriarchalnej mentalności i zidentyfikowanie kluczowych punktów wspólnych.

Zadawałyśmy pytania dotyczące zarówno Kurdyjskiego Ruchu Kobiet i Ideologii Wyzwolenia, jak i bardziej ogólne, takie jak:

Jak postrzegasz mężczyzn w patriarchalnym społeczeństwie i relacje między płciami?

Jak opisałabyś rolę i cechy wolnego mężczyzny?

Jak można stworzyć wolne związki?

Co wiesz o walce kobiet w twoim kraju i jak ją oceniasz?

Odpowiedzi jasno pokazywały, że były to angażujące tematy, często osoby myślały o tych kwestiach już wcześniej. My z kolei wyciągnęłyśmy wiele z ich odpowiedzi. Prawie wszyscy zgodzili się, że jest to ważny temat i wart dyskusji. Wielu dziękowało nam, ponieważ pytania były motywacją do pozytywnej refleksji. Tematy takie jak miłość, emocje i związki powracały w wielu odpowiedziach, odzwierciedlając niezadowolone z tego, co oferuje im system oraz pragnienie osobistej zmiany.

Wiele odpowiedzi na pytania wskazywało silną tendencję do używania akademickich lub dystansujących terminów. Niektóre analizy były głębokie, ale w pewien sposób techniczne, nie dotyczyły osobistych przeżyć; np. „walka kobiet

poprzez teorię została uznana za centralny element rewolucji”.

Różni towarzysze mieli wiele przemyśleń na temat tego, jak „społeczeństwo” traktuje kobiety. Nie używali słowa „mężczyźni”, ani nie mówili o sobie samych ani o tym, jak oni sami traktują kobiety. Po prostu mówiąc „społeczeństwo” i nie wspominając konkretnie o patriarchacie. Kilku z nich powiedziało, że nie wierzą, by patriarchat dotykał mężczyzn, że tylko kobiety są uciskane.

Mężczyźni z większą wiedzą na temat Ruchu Kobiet Kurdystanu mieli zazwyczaj bardziej akademickie odpowiedzi. W tym, co pisali, skupiali się na ideologii i teorii. Być może starali się uzyskać obiektywnie „właściwą” odpowiedź na pytanie. Oceniamy to jako coś związanego z inteligencją analityczną, a także z rywalizacją. Wielu z tych mężczyzn myślało bardziej o Ruchu Kobiet Kurdystanu niż o swoich własnych kontekstach, nie zastanawiając się nad swoim życiem osobistym. Niektórzy towarzysze porównywali także Ruch Kobiet Kurdystanu z formami feminizmu, ze swojego otoczenia i kontekstu. Często mieli lekceważące i wypaczone podejście; dzielili, klasyfikowali mówiąc, że w przeciwieństwie do kurdyjskich kobiet te feministki (te bardziej bezpośrednio kwestionujące ich stanowisko) są „drobnomieszczankami”, „posunęły się za daleko” lub są w błędzie.

Mężczyźni z mniejszą wiedzą akademicką na temat Ruchu Kobiet Kurdystanu częściej omawiali swoje życie osobiste. Odpowiedzi starszych mężczyzn były również mniej akademickie. Mogli dyskutować o socjalizacji mężczyzn odbywającej się poprzez przemoc i separację w innym czasie w historii. Albo o tym, jak ogromny wpływ wywarło ich dzieciństwo na zdolność do kochania, co wymagało długiego czasu aby nawet częściowo się uzdrowić. Ogólnie rzecz biorąc, wielu mężczyznom łatwiej było dotrzeć do bólu patriarchatu, kiedy patrzyli wstecz i zastanawiali się nad dzieciństwem, niż w teraźniejszości. Dla niektórych wiązało się to z nastoletnim rozwojem, potrzebą uzyskania uznania: na przykład poprzez sprawność fizyczną lub używanie substancji. Jeden z

towarzyszy mówił o indoktrynacji w szkole i o tym, że „nie było wyboru, by nie być ‘mężczyzną’”.

Wielu miało trudności z odpowiedzią na pytanie o wolnego mężczyznę. Inni mówili, że albo nie potrafią, albo nie powinni odpowiadać, że jako osoby socjalizowane do bycia mężczyzną noszą w sobie zbyt wiele emocjonalnego bagażu i toksycznej mentalności, by naprawdę wyobrazić sobie wolne relacje. Ta myśl pojawiała się wielokrotnie, nie pozwalając im odpowiedzieć na pytania. Te refleksje były interesujące, ale wzorzec, który się wyłonił, zaczął nieco przypominać mechanizm obronny lub wymówkę osób bojących się zrobić krok, by wyobrazić sobie coś pozytywnego, spróbować, stworzyć, nie zaś tylko krytykować własną tożsamość. Jest to z pewnością piętno patriarchy na mężczyznach i pokazuje, jak głęboko sięga on nawet w dyskusjach o walce anty-patriarchalnej.

Wielu mężczyzn miało więcej do powiedzenia na

STUDIUM PRZYPADKU 2: PRZEMYŚLENIA NA TEMAT ODPOWIEDZI TOWARZYSZY Z ROŻAWY

Inne pytania zostały postawione grupie mężczyzn z Rożawy i innych części Kurdystanu. Jedna z członkiń Instytutu Andrei Wolf przez trzy miesiące mieszkała z tą grupą mężczyzn. Mężczyźni pochodzili z regionów Afrin, Sinjar i Amude. Dwóch z nich było pochodzenia kurdyjskiego, ale dorastało w Europie.

Zadawałyśmy tej grupie pytania o to, co oznacza być kobietą i mężczyzną, jak wyglądały ich relacje z różnymi kobietami i jak mogłyby wyglądać wolne osobowości. Skupiłyśmy się na analizie różnic w postrzeganiu kobiet przez mężczyzn w zależności od relacji, jakie z nimi utrzymują. Na przykład pytałyśmy o ich relacje z córkami i partnerkami w zestawieniu z ich relacją do towarzyszek z Ruchu Wyzwolenia Kurdystanu. Wśród innych pytań pojawiły się:

Jak dorastałeś jako mężczyzna?

Co robisz, gdy widzisz, że twoi przyjaciele mówią złe rzeczy o kobietach? Dlaczego?

Co to jest seksizm?

Jakie są największe błędy popełniane przez kobiety i mężczyzn w walce z seksizmem?

Co Ty robisz przeciwko seksizmowi?

Jak możemy tworzyć Hevjijana Azad z towarzyszkami?

Większość mężczyzn pozostała w sferze teoretycznej, gdy mówili o ucisku kobiet i nie widziała wielu

temat wolnej kobiety lub ucisku kobiet, zmagając się natomiast z uznaniem własnego bólu i ucisku w ramach patriarchy. Niektórzy nawet postrzegali wolność ludzi jako konkurencję, co oznacza, że w wyniku tego, że mężczyźni stają się bardziej wolni, ktoś inny staje się bardziej uciskany. Widzieli oni wolność mężczyzn jako niebezpieczeństwo, które powinno być kontrolowane. Oceniamy to jako akceptację patriarchalnego rozumienia wolności jako takiej.

Pojawiło się wiele odniesień do procesu uczenia się, jak prawdziwie i głęboko okazywać troskę. Temat ten powracał, gdy uczestnicy zaczęli wyrażać myśli o wolnym mężczyźnie. Innym tematem była równowaga i wypracowywanie nowych, wolnych od wykorzystywania związków. Kolejnym był samorozwój, zdolność do przyjmowania krytyki i dawania jej innym mężczyznom, bez przekształcania tego w patriarchalną rywalizację. Stawianie wyzwania innym mężczyznom bez lęku, ale z miłością.

różnic między kobietami i mężczyznami w ruchach politycznych. To zmieniło się, gdy zapytano ich o różnice w tym, jak społeczeństwo postrzega każdą z płci, jak mężczyźni i kobiety muszą wyglądać, jakie rzeczy mogą robić mężczyźni, a jakich kobiety nie mogą, oraz jakie rodzaje pracy i role w domu są typowe dla mężczyzn i kobiet. Dyskusja opierała się na fakcie, że same kobiety nie mogą być wolne, gdy społeczeństwo również nie jest wolne. Wszystkie osoby stwierdziły, że brakuje im narzędzi do wyrażania siebie i podejścia do tych kwestii.

Większość mężczyzn w tej grupie uczestników była ojcami i miało to wpływ na ich relacje z towarzyszkami. Często stawiali siebie w roli ojcowskiej. Jeden z mężczyzn brał udział w edukacji *Kuştina Zilam* w Rożawie, był także ojcem trzech dziewcząt. Miał on wielkie pragnienie, aby zmienić siebie jako mężczyznę i chciał być przykładem dla innych mężczyzn. Podczas osobistej rozmowy na temat *Kuştina Zilam*, wyjaśnił, że to dzięki relacji z żoną zaczął zmieniać się jako mężczyzna. Widząc, jak patriarchalna opresja dotyka jego córki, rozwinął w sobie empatię dla cierpienia kobiet. Ale mimo tego pozostał głową rodziny i podczas gdy on organizował się politycznie, jego żona tego nie robiła. Po kilku

dyskusjach rozumiał, że jego żona musi zorganizować się z kobietami, aby być wolną, niezależnie od tego, jak bardzo on starał się stworzyć z nią równy i wolny związek.

Inny towarzysz wyjaśnił, że jego związek z żoną był równościowy, ponieważ nie stosował wobec niej przemocy. Nie był jednak w stanie nic ugotować ani nawet przygotować kawy. Kiedy zapytano go o podział zadań, zaczął się zastanawiać, ale nie chciał zrezygnować ze swoich przywilejów. Ten sam mężczyzna był czasem krytykowany za swoje uwagi na temat kobiet, a później stwierdzał, że nie zgadza się z krytyką. Uważał się za dobrego człowieka i angażował się w ruch, więc nie widział natychmiastowej potrzeby zmiany. Podczas rozmów o przemocy stosowanej wobec kobiet przez Państwo Islamskie i o pochodzeniu tej mentalności, zaczął zmieniać swoje podejście do kobiet, ponieważ zaczął rozumieć, jak wielkiej przemocy poddawane są kobiety z jego społeczności tylko ze względu na ich płeć.

Inni towarzysze studiowali temat kobiet i byli w stanie dogłębnie omawiać walkę z patriachatem, ale wydawali się zagubieni, gdy pytano ich o codzienny wysiłek, który mogliby podjąć jako mężczyźni, by zmienić swoje osobowości. Oni również uważali się za „nieseksistów” ze względu na swoją rolę w rewolucji. Jeden z towarzyszy powiedział: „*Oceniam moje relacje z kobietami w mojej rodzinie (matką - siostrą - córką - partnerką) jako dobre... w porównaniu z relacjami innych mężczyzn*”. Nie widzieli związku między historią ucisku i tym, co reprezentowali jako mężczyźni w społeczeństwie, postrzegali siebie jako jednostki odłączone od tej walki.

Inny mężczyzna był bardzo otwarty w kwestii tego, jak postrzegał kobiety, wyznając, że widział kobiety jako mniej warte, ale był chętny do zmiany. Był

bardzo otwarty w debatach i dokonywał samokrytyki. Powiedział, że „*przez długi czas nie myślał zbyt wiele o emocjonalnych, intelektualnych aspektach siły*”. Pomimo dobrych relacji z towarzyszkami, angażował się w świat poprzez myślenie teoretyczne. To sprawiało, że kobietom z jego otoczenia trudno było nawiązać z nim głębszą relację czy dojść do wzajemnego zrozumienia. W swoich odpowiedziach opisał również bliskie relacje ze swoją mamą i partnerkami, pozostawiając niewiele miejsca w swoim życiu na stworzenie prawdziwych relacji przyjacielskich z kobietami, wychodzących poza formułę matki, partnerki czy „*młodszej siostry*”.

Większość mężczyzn opisywało silną kobietę jako taką, która jest niezależna od mężczyzn i zdolna do podejmowania samodzielnych decyzji. Nikt nie zastanawiał się nad wspólnotową tożsamością kobiet, nad postrzeganiem kobiet jako zbiorowości, a nie tylko jako odizolowanych istot. Jeden z towarzyszy na pytanie „*Czym jest wolna kobieta?*” odpowiedział: „*osobą, która nie ma [negatywnego] wpływu na swoje otoczenie*”. Wielu nie dostrzegło, że wolność kobiet jest powiązana z wolnością społeczeństwa. Inne odpowiedzi zawierały zwrot: „*silna kobieta to taka, która sama może zrobić wszystko*”. Jedna z odpowiedzi wyjaśniała, że silna kobieta to taka, która pełni rolę przywódczyni; gdy odzywa się, ludzie za nią podążają. Widzimy tu, że idea silnej/wolnej kobiety jest definiowana w ten sam sposób, co tradycyjne męskie wyobrażenie silnego lub wolnego mężczyzny; takiego, który samodzielnie bierze odpowiedzialność, bez pomocy innych albo grupowego działania. Ale jednocześnie interesujące jest to, że większość mężczyzn podawała za przykład wolnych kobiet te, które były politycznie zorganizowane wewnątrz ruchu. Jeden z nich powiedział, że „*w rewolucji w Rożawie dziesiątki kobiet o silnych duszach stały się przykładem dla całego świata*”.

STUDIUM PRZYPADKU 3: WYWIADY Z ROBOTNIKAMI W MIEŚCIE QAMIŚLO W ROŻAWIE

Akademia Jineoljî w Rożawie przeprowadziła wywiady z robotnikami w mieście Qamislo. Postawiono im pytanie: *czym jest mężczyzna?*

Większość mężczyzn postrzegała mężczyznę jako oznaczającego „wszystko”, tego, który pracuje w domu i poza nim, który przynosi jedzenie i opiekuje się rodziną. Definicja mężczyzny jest w jakiś sposób rozumiana jako osoba, bez której rodzina nie mogłaby się utrzymać. Jest więc on centrum społeczeństwa. Tylko jeden mężczyzna wymienił kobiety jako drugą połowę społeczeństwa, reszta widziała mężczyzn jako odpowiedzialnych za każdy aspekt życia, w tym za kobiety. Niektóre z odpowiedzi brzmiały:

„mężczyzna to ten, który pracuje, mężczyzna jest aktywny - to jest mężczyzna”, „mężczyzna jest wszystkim”, „mężczyzna jest źródłem”, „wszystko jest w rękach mężczyzny”, „mężczyzna jest ojcem, tym, który wykonuje zadanie, który idzie na wojnę, pracuje, no cóż, jest wszystkim”, „kto nie pracuje, ten nie jest mężczyzną”, „bycie mężczyzną oznacza przynoszenie jedzenia i bycie odpowiedzialnym

za swoją rodzinę”, „od pana domu oczekuje się wszystkiego, spełnienia wszystkich potrzeb, obrony honoru rodziny i braterstwa. Tak to jest.”⁶⁵

Odpowiedzi te pokazują, że „praca” jest rozumiana jako praca, którą mężczyźni wykonują poza domem. Nasuwa się pytanie, jak ci mężczyźni mogliby cenić pracę kobiet, lub czy w ogóle mogłaby ona być postrzegana jako praca. Wartość mężczyzn zależy od potrzeb ekonomicznych i od poziomu wydajności, jaki mogą osiągnąć. Niektórzy mężczyźni wspominali, jak ważne dla mężczyzny jest dotrzymywanie słowa i obietnic, a także obrona etyki i honoru. Mężczyźni postrzegają siebie jako odpowiedzialnych za zachowanie i przekazywanie wartości społecznych. Wartości te, zamiast opierać się na mentalności patriarchalnej, powinny wypływać z chęci zerwania z patriarchatem, oraz podążać za wskazówkami kobiet. Priorytetem mężczyzn powinno być tworzenie wspólnotowych wartości potrzebnych do wyzwolenia własnych matek, córek, przyjaciółek, partnerek i wszystkich kobiet.

65   Video: Czym jest mężczyzna?, kanał Jineoljî na YouTube, opublikowano 6 Lipca 2020.

B) DOŚWIADCZENIA PROGRAMÓW EDUKACYJNYCH W ROŻAWIE

Od początku rewolucji w Rożawie, odbywały się sesje edukacyjne dla mężczyzn przeprowadzone w ramach projektu *Kuştina Zilam* lub *Veguhartina Zilam* [*Przemiana Mężczyzny*]. Takie edukacje, inspirowane edukacją w górach Kurdystanu, odbywają się również w innych częściach świata, zgodnie z miejscowymi warunkami i kontekstem. W Rożawie okupacja przez armię turecką i jej popleczników utrudniają prowadzenie takich edukacji. Mimo tego organizatorki naciskają na kontynuowanie edukacji, nawet w najtrudniejszych warunkach, aby więcej mężczyzn mogło wziąć w nich udział i uczyć się od ruchu kobiet. Poniższe strony opowiadają o doświadczeniach towarzyszek i towarzyszy, które zorganizowały i uczestniczyły w edukacjach w Rożawie w 2019 i 2020 roku.

1- REGION KOBANÊ (2019):

Około 30 mężczyzn ze społeczeństwa uczestniczyło w pierwszym okresie edukacji mężczyzn zorganizowanym przez ruch kobiet w Kobane, w Północno-Wschodniej Syrii, w 2019 r.

Dîrok Qehreman, jedna z członkiń komitetu organizacyjnego, który składał się z kobiet, powiedziała:

„Oczywiście mamy edukację mieszaną i kobiecą. Ale widziałyśmy potrzebę, aby również mężczyźni mieli osobną edukację, zwłaszcza, że spotykamy się z pewnymi problemami w systemie współprzewodnictwa⁶⁶... I to nie jest tak, że [efektem] jest wielka dramatyczna transformacja, ale na sto procent można zacząć dostrzegać zmiany...”

W Edukacji może brać udział nawet niewielka liczba osób, ale dzięki metodom krytyki, samokrytyki, analizy i refleksji te zmiany zaczynają się dokonywać. Potem każdy z uczestników wychodzi do społeczeństwa i tam również dokonuje zmian.”

Edukacja trwała kilka tygodni i obejmowała wiele tematów, m.in. Ideologię Wyzwolenia Kobiet, historię kobiet, historię mężczyzn, seksizm, *Jineoloji*. Dokonywano analizy osobowości, domu i życia rodzinnego. Wielu mężczyzn przystąpiło do edukacji nie rozumiejąc potrzeby autonomicznego organizowania się kobiet, lub czując się przezeń zagrożonymi.

Mihemmedxan Mihemmed, uczestnik, stwierdził: *„Niektórzy przyjaciele myśleli, że kobiety chcą nas uciskać... Akceptujemy równość, ale szczerze mówiąc, boimy się, że kobiety będą się mścić.”*

Dîrok powiedziała: *„Oczywiście mentalność ucisku jest nadal obecna... co do zasad, ludzie akceptują ideę demokracji. Ale kiedy staje się ona konkretna, dotyka twojego życia osobistego, wtedy nie jest akceptowana.”* *„Zmiana nie może nastąpić szybko, ale ziarno zostało zasiane”* - powiedział Muslim Botan, który brał udział w edukacji. *„Po edukacji zobaczyliśmy potrzebę zmiany.”*

Shero Mistefa, który również brał udział w edukacji, powiedział: *„Zobaczyliśmy siebie, zobaczyliśmy, że patriariat i kapitalizm są w nas. Pytanie brzmi, co teraz zrobimy?”*

Ferzey Melexelil, z komitetu organizacyjnego, powiedziała: *„Widać pewne zmiany w podstawowych, prostych rzeczach... w domu z gotowaniem, pracami domowymi, sprzątnięciem, czy dziećmi. Robienie rzeczy razem, dzielenie się pracą.”* Nawet te małe kroki są trudne, ponieważ mężczyźni spotykają się wtedy z presją otoczenia, są wyśmiewani lub uznawani za nieprawdziwych mężczyzn. Po edukacji mężczyźni spojrzeli na swoje codzienne życie nowymi oczami. *„I nie chodzi tu tylko o mężczyzn, którzy są żonaci. Chodzi też o to, by, gdy pracujesz i organizujesz się z kobietami, robić to na równi.”*

66 System współprzewodnictwa [ang. *co-chair*, kurd. *hevserok*] – zakłada, że na każdym szczeblu organizacji autonomicznej administracji i innych elementów życia społecznego każda struktura posiada dwójkę reprezentantów: mężczyznę i kobietę. To odnosi się do reprezentantów wsi i komun, a także szkół, centrów kultury i innych instytucji społecznych, samorządów i poszczególnych komitetów (np. dotyczących zdrowia, ekonomii, edukacji itd.), sił zbrojnych czy partii politycznych.

Inny uczestnik, Kaniwar Ismail, pracuje z kobietami w jednej z rad w Kobane. Po edukacji poczuł, że inaczej zaczął traktować kobiety, z którymi pracował. „*Pracowaliśmy jak osoby równe sobie, braliśmy taką samą odpowiedzialność. Nie ma między nami żadnej różnicy.*”

„*Nie chodzi o to, by kogokolwiek zaciągnąć i zmusić do tego*” – wyjaśniła Dîrok. „*Jest też chęć postępu ze strony mężczyzn*”. Pod koniec edukacji niektórzy z uczestników mówili, że identyfikują się również jako część Kongra Star (organizacji parasolowej ruchu kobiecego w Rożawie).

Shero powiedział: „*Ludzie zostali zniewoleni. My, jako mężczyźni, również zostaliśmy zniewoleni. Zostaliśmy całkowicie oddzieleni od naszych prawdziwych ‘ja’.* W trakcie tej edukacji zrozumieliśmy istotę kobiet. Ale poznaliśmy również naszą własną istotę.”

2- REGION CIZÎRE (2020):

W trakcie tej 5-dniowej edukacji w Akademii Społeczeństwa Demokratycznego w Cizire, tematami były *rzeczywistość mężczyzny* i *Hevjiyana Azad*. Mężczyźni analizowali także swoje osobiste życie w związku z tymi tematami. Jak zawsze ważne było, że kobiety były odpowiedzialne za prowadzenie edukacji, oraz to, że rozwijało się życie wspólnotowe między mężczyznami.

Co jest istotą mężczyzny? Fakt, że historia została napisana przez mężczyzn, zniekształcił prawdę i nie da się wyjaśnić, jak została zbudowana dominująca męska mentalność i jakie ma skutki, bez zbudowania jej na nowo w oparciu o inną perspektywę. Choć istniały różne podejścia i definicje tego, co oznacza być kobietą, zazwyczaj, gdy towarzysze byli pytani o to, czym jest bycie mężczyzną, nie mieli odpowiedzi. Mężczyźni nie znają siebie, swoich ciał i biologii,

swojej historii, swoich uczuć... A to jest pierwszym krokiem do wyzwolenia. Mężczyźni muszą poznać samych siebie i być w stanie dostrzec różnice między *hebûna mêt* (byciem mężczyzną, naturą mężczyzny) a *çêbûna mêt* (stawianiem się Mężczyzną, konstrukcją społeczną). Muszą zrozumieć, czym jest dla nich bycie mężczyzną, jaka jest ich osobowość jako mężczyzny, i spróbować to przeanalizować, aby móc się zmienić.

Wśród pytań postawionych do dyskusji znalazły się m.in:

Jaki jest wolny mężczyzna?

Jaka jest wolna kobieta?

Dlaczego żyjemy? Jak żyjemy?

Tradycyjna mentalność mówi, że życie oznacza jeść i rozmnażać się, ale nie możemy się tym zadowolić i musimy zadać sobie pytanie, czym jest wolne życie?

Innymi tematami była demokratyczna rodzina i system współprzewodnictwa, oba związane z *Hevjiyana Azad*, jak budować Wolne Wspólne Życie. Demokratyczny naród potrzebuje demokratycznych rodzin. Podstawą debaty w tych kwestiach było to, jak przezwyciężyć problemy, które mężczyźni widzą i których doświadczają w swoim codziennym życiu, oraz próba przeanalizowania ich nie tylko z własnej perspektywy, ale także biorąc pod uwagę perspektywę kobiet.

Ostatniego dnia mężczyźni biorący udział w edukacji mówili o swoich własnych uczuciach i postawach; wobec kobiet, wewnątrz rodziny, a przede wszystkim o wadze upolitycznienia tych uczuć, aby lepiej zrozumieć siebie i mieć więcej narzędzi do tworzenia wolnego mężczyzny.

Ta i podobne do niej edukacje są częścią procesu wytwarzania większej liczby takich narzędzi.

9. WNIOSKI

Świat jest pełen kobiet, mężczyzn i osób innych płci, które pragną demokracji, wolności i rewolucji. Ruchy kobiece na całym świecie kreślą mapy tej podróży, która rozpoczęła się w momencie, gdy uświadomiłyśmy sobie istnienie ucisku tysiące lat temu. Zawsze, gdy istnieje jakakolwiek forma zniewolenia i nierówności, pojawia się opór. W różnych okresach historii mężczyźni również opierali się patriarchalnym normom i stawali się towarzyszami kobiet, kwestionując swoją własną płć, idee męskości, kobiecości i seksualność.

Proces tworzenia tej broszury był częścią tej podróży ku wolności. Formułowanie nowych pytań, nazywanie zdarzeń lub emocji, czy też wspomnianie doświadczeń, to wszystko może służyć otwarciu nowych drzwi, wzbudzać zaufanie, przyczynić się do wzajemnego zrozumienia czy pomóc w pogłębieniu wspólnotowych korzeni w nas samych.

Ten proces będzie kontynuowany za każdym razem, gdy ktoś przeczyta tę pracę i przekaże ją dalej. I będzie on zwielokrotniony, jeśli jednostki, grupy polityczne i ruchy uczynią edukację priorytetem, jeśli mężczyźni przejmą inicjatywę, jeśli ruchy kobiece poprowadzą i stworzą więcej edukacji dla mężczyzn i analiz osobowości.

Obowiązkiem wszystkich ludzi, zwłaszcza tych politycznie świadomych, mężczyzn, którzy należą do organizacji walczących o wolność i demokrację, tych, którzy i które walczą o rewolucję i rewolucyjne tożsamości, jest oddanie się tej walce. Ruchy kobiece powinny nadawać kierunek temu procesowi. Jako zorganizowane kobiety i ruchy kobiece możemy kwestionować, zachęcać i stawiać wyzwania naszym męskim towarzyszom, tak samo oni muszą to robić

dla siebie nawzajem. Możemy budować wokół siebie piękno, i miłość i organizować się w sposób, który musi stać się drogowskazem dla innych. Ale równocześnie wynik tego procesu będzie zależał od podejścia, sumienia i odpowiedzialności, jakie okażą w nim mężczyźni. Mężczyźni muszą walczyć o wyzwolenie siebie samych, nie tylko dla kobiet. Muszą potraktować walkę o wyzwolenie płci jako swoją główną walkę, a nie postrzegać ją jako coś ograniczającego się do kobiet i innych płci. Ich rola powinna być aktywna, powinni wykazać się odwagą, szczerością i otwartością.

W tej podróży przez historię oparliśmy się na przykładzie Północno-Wschodniej Syrii. Połączyłyśmy to z badaniami i dyskusjami na temat *Kuŝtina Zilam*, zainspirowanymi przez i odbywającymi się wewnątrz Ruchu Wyzwoleńczego w Kurdystanie, który trwa ponad cztery dekady. Ruch ten przechodził przez różne fazy: autonomiczna organizacja kobiet w górach, oddzielenie się od opresyjnych relacji i praca nad Ideologią Wyzwolenia Kobiet. Zostało to wprowadzone w życie poprzez rewolucyjną Partię Kobiet, której celem było stworzenie radykalnych zmian w społeczeństwie. Dyskusje zainicjowane przez Abdullaha Öcalana miały duży wpływ zarówno na ruch, jak i na społeczeństwo, otwierając nowe możliwości dla wspólnego życia.

Aby zakończyć kryzys spowodowany przez patriariat, musimy zgłębiać możliwości oporu i odbudowy relacji opartych na docenianiu życia, takich jak te, które wypracował ruch w Kurdystanie. Od kontekstu lokalnego, do globalnego, możemy zapytać: jakie inicjatywy i działania mogłybyśmy połączyć we wspólny światowy program przezwyciężenia

patriarchatu? Koncepcja *Kuština Zilam* została rozwinięta zaczynając od separacji (fizycznej, mentalnej i emocjonalnej) od codziennych nawyków matrycy ucisku. Po tym zaczęła się edukacja, której celem jest przekształcenie mężczyzn, abyśmy wspólnie walczyli jako towarzysze/ki o wolne życie i wolne społeczeństwo. A dziś trwa zacięta walka, której celem jest stworzenie jedności w wolności.

Podróż przez dyskusje, która zaowocowała tą broszurą, pokazuje, że wiele inspirującej pracy, skupiającej się na tworzeniu woli zmiany w mężczyznach, już zostało wykonane. Ta wola wypływa z buntu przeciwko obecnym opresyjnym relacjom między płciami, z głębokiego zrozumienia tego, kim są mężczyźni, co reprezentują i z jakimi opresjami sami się mierzą. Uczyli/łyśmy się także na przykładach mężczyzn z różnych krajów, którzy wcieli w życie tę walkę. Co wyróżniało tych mężczyzn? Jak zorganizowane były ich społeczeństwa? Kto i w jaki sposób przejmuje dziedzictwo tych mężczyzn?

Ta broszura zawiera przykłady edukacji antypatriarchalnych w różnych ruchach i środowiskach. Pokazują one, że mężczyzna może (od)zyskać wolność, poprzez samorefleksję, przewyciężyć patriarchalną mentalność, podejście i zachowania. Poprzez dyskusje i pytania, które zadałyśmy mężczyznom, powstały już nowe refleksje i zmiany.

Wiemy z przykładów zawartych w tej broszurze i setek innych, że zmiana jest możliwa. Zmiana jest być może tym, w czym ludzie są najlepsi. To my ukształtowały/li/śmy społeczeństwo takim, jakie jest, a to oznacza, że możemy je przebudować. To samo odnosi się do nas samych. Musimy uhonorować dziedzictwo poprzednich walk, ale także przeanalizować ich porażki i słabości, i oddać im sprawiedliwość poprzez nie powtarzanie ich błędów

ale rzeczywiste osiągnięcie ich celów.

Ta walka ma różne wymiary. Jako kobiety możemy stworzyć ramy, w których mężczyźni będą mogli sami się zmienić i dać inspirację innym mężczyznom, zadając pytania i zachęcając do zrozumienia; badając historyczne przykłady wolnej męskości i stosując je w praktyce we wszystkich sferach życia.

Wszyscy jesteśmy częścią naszych społeczeństw i jako tacy/kie jesteśmy przez nie ukształtowane/i. Dlatego tylko my możemy je przekształcić. Zdrowe społeczeństwo dla wszystkich to takie, w którym nie ma dominacji i śmiercionośnej presji patriarchatu. Wymaga to radykalnej zmiany i wyzwolenia płciowego dla wszystkich. Mężczyźni odnajdą swoją własną wolność, stając ramię w ramię z nami w walce o wolne życie i społeczeństwo, w którym panuje prawdziwa miłość, szacunek i sprawiedliwość dla nas samych i innych.

Podążamy wspólnie tą drogą. Zmieniając siebie, zmieniamy nasze otoczenie. Ale do tego potrzebna jest odwaga. Dyskusje o koncepcjach nie są tylko teoretyczną sprawą, chodzi zawsze o to, aby pokonać własne ograniczenia, aby myśleć, działać i żyć inaczej. Mężczyźni powinni znaleźć sens w życiu z dala od patriarchalnej afirmacji, a czynić to poprzez działanie i organizowanie się, poprzez wyrażanie własnych uczuć i nazywanie opresji, poprzez uświadomienie sobie, co to znaczy być mężczyzną w tym świecie i co jest potrzebne, aby stworzyć wolny świat.

Mężczyzna nie jest pojęciem ograniczonym. Męskość, kultura i socjalizacja są zakorzenione w różnorodności istnienia. Możemy konstruować męskość w bardzo szeroki sposób, urozmaicać ją, pracować nad różnymi formami, w jakich jest odczuwana i wyrażana. To proces odkrywania i definiowania ludzkich wartości na drodze do wyzwolenia.

SŁOWNICZEK

Ekosystem – współzależna wspólnota istot (żywych, martwych i nieożywionych) oraz łączące je relacje. Może odnosić się do konkretnego środowiska, jak las, ale także do sposobu, w jaki każdy system sam się uzupełnia, lub być używany jako perspektywa do zrozumienia sieci społecznych.

Era neolitu – końcowy okres epoki kamiennej, rozpoczynający się około 12 000 lat temu w Mezopotamii, a później w innych częściach świata. Neolit trwał w Mezopotamii i Lewancie do około 6 500 lat temu (4 500 lat p.n.e.). W innych miejscach neolit trwał dłużej. W Europie Północnej neolit trwał do ok. 1 700 r. p.n.e., a w Chinach do 1 200 r. p.n.e. Inne części świata (w tym Oceania i północne regiony obu Ameryk) pozostawały zasadniczo w fazie neolitu aż do kontaktu z Europejczykami. Neolit składa się z postępu cech behawioralnych i kulturowych oraz zmian, zwłaszcza wprowadzenia rolnictwa („rewolucja agrarna”), a wraz z nim pojawienia się osiadłego trybu życia („rewolucja wiejska”). Na czele tych procesów społeczno-gospodarczych stały kobiety i utrzymywana przez nie egalitarna kultura.

Feminobójstwo – wszystkie rodzaje systematycznej przemocy, morderstw i masowych mordów popełnianych na kobietach dlatego, że są kobietami. Obejmuje ataki na kobiecą tożsamość w ogóle i kulturową anihilację.

Hevjiyana Azad – koncepcja stworzona przez Abdullaha Öcalana w Manifeście Cywilizacji Demokratycznej Tom V jako podstawowy składnik narodu demokratycznego. Dosłownie można ją przetłumaczyć na język polski jako „Wspólne Życie w Wolności” lub „Wolne Wspólne Życie”. Oznacza redefinicję i reorganizację wszystkich relacji na podstawie wzajemnego uznania, szacunku i przyjaźni. (patrz również rozdział 4 niniejszej broszury)

Jineoloji – z kurdyjskiego „Nauka Kobiet i Życia”, została rozwinięta jako alternatywna nauka w ramach Ruchu Wyzwolenia Kobiet w Kurdystanie. Krytykuje ona nauki pozytywistyczne jako narzędzie władzy i ma na celu połączenie wiedzy, mądrości i analiz kobiet z teoretycznym i praktycznym wysiłkiem, którego celem jest wyzwolenie kobiet i społeczeństw. Akademia Jineoloji jest autonomiczną instytucją kobiecą, która składa się z, łączy i koordynuje regionalne centra badawcze, różne instytuty, komitety i obszary robocze.

Kultura gwałtu – kultura, która przy pomocy postaw społecznych normalizuje i utrwala gwałt. Zachowania powszechnie kojarzone z kulturą gwałtu obejmują obwinianie ofiar, zawstydzanie, uprzedmiotowienie seksualne, trywializowanie gwałtu, zaprzeczanie powszechności gwałtu, odmowę uznania krzywdy spowodowanej przemocą seksualną, wyzysk i okupację przyrody i ziemi, lub jakąś kombinację tych zachowań.

Kuştina Zilam, Guhertin û Veguhertina Zilam – po kurdyjsku „zabijanie mężczyzny, zmiana i transformacja mężczyzny”. Jest to nazwa koncepcji opracowanej i rozwiniętej przez Abdullaha Öcalana w latach 1995-98. Podkreśla on w szczególności etyczny obowiązek, polityczną i osobistą odpowiedzialność męskich towarzyszy, aby radykalnie zakwestionowali i przewyżczyli własne patriarchalne podejście oraz sposób myślenia. Jednocześnie prosi kobiety o sformułowanie kryteriów dla mężczyzn, aby mogli stać się towarzyszami życia i walki. (patrz również rozdział 5 niniejszej broszury)

Krytyka/Samokrytyka, platforma – metoda kolektywnego rozwoju osobistego, która próbuje zdekonstruować zinternalizowane mechanizmy opresyjnego systemu. Te opresyjne mechanizmy powstają poprzez socjalizację w patriarchalnym,

kapitalistycznym systemie państwowym. Celem jest tu stopniowe rozwijanie wolnej osobowości, która może posłużyć jako wzór do naśladowania dla rewolucyjnej zmiany w społeczeństwie. Metoda krytyki i samokrytyki jest częścią wszystkich spotkań i edukacji Ruchu Wolności Kurdystanu. Pod koniec okresów edukacyjnych odbywają się platformy, w czasie których każda/y uczestnik/czka przedstawia swoją biografię i samokrytycznie ocenia rozwój swojej osobowości, udział w życiu społecznym i walce. Następnie pozostałe/li uczestnicy/czki wyrażają z szacunkiem swoją krytykę i perspektywy, aby wesprzeć dalszy rozwój danej/go towarzysza/ki. Krytyka nie odnosi się do osoby jako jednostki, ale analizuje wpływ systemu na cechy osobiste.

LGBTIQ+ – skrót oznaczający różne orientacje seksualne i tożsamości płciowe, składający się z inicjałów słów Lesbijka, Gej, Biseksualny/a, Transpłciowa/y, Interseksualna/y, Queer i inne...

Naród Demokratyczny – koncepcja alternatywna wobec państwa narodowego, oparta na zasadach demokracji oddolnej, wyzwolenia kobiet i ekologii. Abdullah Öcalan opisuje Naród Demokratyczny jako „świat wspólnej mentalności i kultury”, które dzielają różne narody, grupy społeczne, religijne i kulturowe, zachowując jednocześnie swoją tożsamość i autonomię. Naród Demokratyczny jest również „duchem” dla „ciała” Konfederacji Demokratycznej, która jest konfederacyjnym systemem samorządności ludów.

Orientalizm – wyobrażenie, które stereotypowo przedstawia Bliski Wschód i jego mieszkańców/

mieszkańki jako np. „zacofane/y”, „mniej rozwinięte/y”, „fundamentalistyczne/y” lub „egzotyczne/y”, a Zachód jako bardziej rozwinięty. Zachodni intelektualiści/intelektualistki, politycy/polityczki, artyści/artystki i społeczeństwo wykorzystywali tę dyskryminującą postawę często do usprawiedliwiania kolonialnego wyzysku i wojen przeciwko krajom i ludziom Bliskiego Wschodu.

Şehîd – w języku [arabskim, używanym w] kurmanji oznacza „męczennika”, tu specyficznie oznacza wyróżnienie przyznawane poległym w walce o wolność.⁶⁷

Welatparêzî – kurdyjskie wyrażenie, które oznacza „miłość i obronę ziemi”. Oznacza ono więź z ziemią rodzinną oraz obronę ziemi, kultury i języka kurdyjskiego przed kolonializmem, uciskiem i asymilacją. Wyrażenie to jest często tłumaczone jako patriotyzm, ale w kontekście kurdyjskim nie oddaje ono tego samego znaczenia. W społeczności kurdyjskiej termin Welatparêzî używany jest również w odniesieniu do kurdyjskich zwolenników/czek antykolonialnej walki wyzwoleniczej. Co więcej, Welatparêzî jest pierwszą zasadą Ideologii Wyzwolenia Kobiet. (patrz również rozdział 4 niniejszej broszury)

Zachód – odnosi się do krajów określanych przez posiadanie znaczących cech charakterystycznych, w tym między innymi: samoidentyfikacja jako „Zachód”, uprzemysłowienie i względne bogactwo, wprowadzanie w życie kolonializmu i białej supremacji, wysoki poziom liberalizmu i neoliberalizmu.

67 Nie chodzi wyłącznie o poległe/y w samej walce, ale o wszystkie/ich, które/rzy poświęciły/li życie pracując na rzecz wyzwolenia. Przyczyna śmierci może być również niezwiązana z walką zbrojną [Przyp tłum.]

BIBLIOGRAFIA/ DALSZA LEKTURA

Oto lista źródeł książkowych wykorzystanych w tej broszurze, a także niewyczerpująca lista powiązanych pism i publikacji, które mogą zainteresować czytelniki i czytelników.

Podczas dyskusji w grupie roboczej i przy przygotowywaniu tej broszury korzystaliśmy z wielu inspirujących książek i źródeł w różnych językach. Wśród nich znalazły się publikacje *Jakie Życie? Debata okresu edukacyjnego Şehit Şerif z lekcji „Zabijanie Mężczyzny”* oraz *Spojrzenie na problemy transformacji mężczyzny i ich rozwiązanie*, które zostały wydane w języku tureckim przez Wolną Akademię Kobiet Partii Kobiet PJA.

Innym podstawowym źródłem są książki **Abdullaha Öcalana**:

- *Kürdistan'da kadın ve aile* [Kobieta i Rodzina w Kurdystanie], 1993
- *Bir halkı savunmak* [Poza państwo, władzę i przemoc], 2004
- *Sosyal Devrim ve Yeni Yaşam* [Rewolucja społeczna a Nowe Życie], 2005
- *Kürt sorunu ve Demokratik Ulus Çözümü* [Manifest Cywilizacji Demokratycznej Tom V: Kwestia Kurdyjska a rozwiązanie w postaci Demokratycznego Narodu], 2010

Wiele innych prac wzbogaciło nasze dyskusje. To m.in:

Abdullah Öcalan ne diyor? Erkeği Öldürmek [Co mówi Abdullah Öcalan? Zabić mężczyznę] – **Mahir Sayın**

Masculinidades y feminismo [Męskości i feminizm] – **Jokin Azpiazu Carballo**

Beyond the periphery of the skin [Poza peryferia skóry] – **Silvia Federici**

Why does Patriarchy Persist? [Dlaczego patriarchat trwa?] - **Carol Gilligan** i **Naomi Snider**

In a Different Voice [Innym Głosem] – **Carol Gilligan**
Societies of Peace: Matriarchies past, present and future [Społeczności pokoju: Matriarchie w przeszłości, teraźniejszości i w przyszłości] – **Heide Goettner-Abendroth** (edytorka)

The will to change: Men, masculinity and love; and other works including Feminism is for everybody [Wola zmiany, Mężczyzna, męskość i miłość; oraz inne prace, włącznie z *Feminizm jest dla wszystkich*] – **bell hooks**

Wybrane pisma Alexandry Kollontai – **Alexandra Kollontai**

The Basque History of the World [Baskijska historia świata] – **Mark Kulansky**

Refusing to be a man: Essays on sex and justice [Odmawiając bycia mężczyzną: Eseje o płci i sprawiedliwości] – **John Stoltenberg**

Age of Empathy [Wiek empatii] – **Frans de Waal**

Queer Fire: The George Jackson Brigade, Men Against Sexism and Gay Struggle Against Prison [Queerowy Ogień: The George Jackson Brigade, Mężczyźni przeciwko seksizmowi i Walka Gejów przeciwko więzieniom]

Women's Liberation and the African Freedom Struggle [Wyzwolenie Kobiet a Afrykańska Walka Wyzwoleńcza] – **Thomas Sankara**

Widerstand und gelebte Utopien – Frauenguerilla, Frauenbefreiung und Demokratischer Konföderalismus in Kurdistan – **Autorinnenkollektiv**

Pisma Obronne Abdullaha Öcalana i inne prace. [Angielskie i inne tłumaczenia można znaleźć na stronie: <http://www.ocalanbooks.com/#/english>]

KONTAKT

Akademia Jineoloji - Instytut Andrei Wolf

jineoloji-international@riseup.net

Strona www: jineoloji.org

Facebook: [@akademiyajineoloji](https://www.facebook.com/akademiyajineoloji)

Uwagi do tłumaczek: zabicmezczyzne@riseup.net

Styczeń 2021 / Luty 2022

Jineoloji